

Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ
ΘΕΑΤΡΟ ΣΤΑ ΒΟΥΝΑ
(ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΘΙΑΣΟΥ)

Αναστασία Γ. Καρρά

Εισαγωγή

Είναι χειμώνας του 1944, κοντά στα ριζά των Τζουμέρκων, στην Ήπειρο και συγκεκριμένα ανατολικά του Άραχθου ποταμού, στο Βουργαρέλι, και μόλις έχει υπογραφεί η συμφωνία της Πλάκας (29 Φεβρουαρίου) για τον τερματισμό των εχθροπραξιών μεταξύ ΕΛΑΣ και Ε.Δ.Ε.Σ. Εκεί πέρα εγκαθίσταται η VIII Μεραρχία του ΕΛΑΣ με στρατηγό τον Γ. Αυγερόπουλο και τον νέο καπετάνιο, φοιτητή της νομικής Θωμά Πάλλα (γνωστό στο κοινό ως Κόζιακας). Ο Γ. Κοτζιούλας παρέμεινε στη μεραρχία και ξεκινά ένας χρόνος –μέχρι και τον αφοπλισμό των ανταρτών– ιδιαίτερα δραστήριος και διαφορετικός για τον ίδιο. Ήταν εκεί, λοιπόν στο Βουργαρέλι, που με αφορμή τον εορτασμό της 25ης Μαρτίου παρότρυναν τον Κοτζιούλα να γράψει ένα καινούργιο θεατρικό έργο για να παιχτεί με την ευκαιρία της γιορτής. Η μεγάλη ανταπόκριση των ανταρτών υπήρξε η αφορμή να ξεκινήσει να γράφει κυρίως μονόπρακτα έργα με κοινωνικά μηνύματα, έργα που να εξυπηρετούν τον αγώνα και να έχουν να προσφέρουν στην Αντίσταση. Ο θιάσος που δημιουργήθηκε, πήρε το όνομα «Λαϊκή σκηνή», ως καλλιτεχνικό τμήμα της VIIIης μεραρχίας του ΕΛΑΣ και διευθυντή τον Κοτζιούλα, κατόπιν προτροπής του συμβουλίου της ΕΠΟΝ Άρτας.

Η «Λαϊκή σκηνή» περιδεύει από το καλοκαίρι μέχρι και τις αρχές του 1945 σε πολλά χωριά και περιοχές της Άρτα και ειδικότερα γύρω από τα Τζουμέρκα. Ο σκοπός του θιάσου που φαίνεται μέσα από την τυπωμένη διακήρυξη της «Λαϊκής σκηνής», είναι η διαφωτιστική ψυχαγωγία των ανταρτών και των κατοίκων.

Η εν λόγω εργασία αναδημοσιεύει ένα μεγάλο μέρος από το αφιέρωμα στο ΘΕΑΤΡΟ ΣΤΟ ΒΟΥΥΝΟ που πρωτοδημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Θέατρο», (τεύχος 53-54, Σεπτέμβρης – Δεκέμβρης 1976). Περιλαμβάνει επίσης απομαχνητοφώνηση της συνέντευξης που πήρε ο Κωσταντίνος Κοτζιούλας από τον Φώτη Ροντογιάννη, στην οποία περιγράφει την εμπειρία του ως μέλος της Λαϊκής Σκηνής στην Άρτα.

A.K.

Στο εξώφυλλο, σκίτσο του Γιώργου Κοτζιούλα, καμωμένο από τον αντάρτη καλλιτέχνη Δημήτρη Μεγαλίδη, που παρότρυνε τον Κοτζιούλα να κάνει θέατρο. Το σκίτσο έχει την υπογραφή του Κοτζιούλα και αυτόγραφη χρονολογία και τόπο : Βουργαρέλι, 20 /3 /44

Η Ιστορία ενός Θιάσου.

«Η Ιστορία ενός Θιάσου» αποτελείται από δεκατέσσερα χαρακωμένα φύλλα Αγγλικού μπλοκ της εποχής, διαστάσεων 27 X 15,7 εκ. η κάθε μία. Οι σελίδες είναι αριθμημένες με μολύβι από τη δεύτερη μέχρι την τελευταία από το 1 μέχρι και το 13. Τα κείμενα, γραμμένα κι αυτά με μολύβι μόνο από τη μια μεριά του φύλλου, ανάμεσα σε κάθε χαρακιά του μπλοκ από δύο παράδες πυκνογραμμένες. Στην πρώτη σελίδα, που δεν έχει αριθμό, στη μέση και με κεφαλαία γράμματα γραμμένα με μολύβι :

Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ

ΘΕΑΤΡΟ ΣΤΑ ΒΟΥΝΑ

(ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΘΙΑΣΟΥ)

ΧΡΟΝΙΚΟ

ΑΘΗΝΑ/1946

Στην πρώτη αυτή σελίδα φαίνεται αρχικά πως ο συγγραφέας σκεφτόταν να δημοσιεύσει το έργο. Βάζοντας σα γενικό τίτλο ΘΕΑΤΡΟ ΣΤΑ ΒΟΥΝΑ, βάζει σαν υπότιτλο πρώτα ΧΡΟΝΙΚΟ κι ύστερα μετανιώνοντας, ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΘΙΑΣΟΥ. Η χρονολογία κι ο τόπος μας δημιουργούν ορισμένα προβλήματα. Φαίνεται πως ο Κοτζιούλας έχοντας, όπως είπαμε, σκοπό τη δημοσίευση θεώρησε ότι έλειπε η γενική αυτή εισαγωγή, γι' αυτό την έγραψε αργότερα σα συμπλήρωμα κι αρχή στο όλο έργο. Η πρώτη αυτή ενότητα χωρίζεται με τίτλους χαρακτηριστικούς με κεφαλαία γράμματα σε άλλες μικρότερες :

1. ΣΑΝ ΕΙΣΑΓΩΓΗ (σελ. 1),
2. ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΒΗΜΑ (σελ. 3),
3. ΑΡΧΙΖΟΥΝ ΟΙ ΔΟΚΙΜΕΣ (σελ. 5),
4. Ο ΘΙΑΣΟΣ ΞΕΚΙΝΑ (σελ. 9),
5. ΤΙ ΓΙΝΟΤΑΝ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΙΑ (σελ. ·12).

Η κάθε μικρότερη ενότητα αρχίζει από καινούργια βελίδα και ο τίτλος μπαίνει επάνω και στη μέση (Κ. Γ. Κ.)

Ενθύμιο 1945. Βγαλμένη στην Άρτα στις 12 Ιανουαρίου. Ο Κοτζιούλας, η αδελφή του Φανούλα και τα δυο ξαδερφάκια, όταν γύρισαν απ' τα αντάρτικα.

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΒΗΜΑ

Είμαστε στο 1944, έβγα χειμώνα, στα ριζά των Τζουμέρκων. Η έδρα του κλιμακίου ΕΛΑΣ Ηπείρου - Δυτ. Στερεάς βρίσκεται στο Βουργαρέλι. Το Βουργαρέλι ήταν άλλοτε απ' τα καλύτερα χωριά, το πιο πολιτισμένο της περιοχής. Αλλ' αφότου το διάλεξε ο Ζέρβας για στρατηγείο του κι έγινε αφορμή να καεί απ' τούς Γερμανούς, χωρίς εννοείται ν' αντισταθούν οι οπαδοί του, από τότε το ελατόφυτο μεγαλοχώρι, το θαυμάσιο για παραθερισμό, μεταβλήθηκε σε πένθιμα χαλάσματα κι αποκαΐδια. Λίγα σπίτια μένουν ορθά. Ωστόσο οι κάτοικοι, εαμίτες στην πλειοψηφία, έχοντας δοκιμάσει τ' αχαθά της ζερβοκρατίας, υποδέχτηκαν τους αντάρτες μας σαν πραγματικούς απελευθερωτές, όταν τα μπουλούκια του αρχιμισθοφόρου έφτασαν κυνηγημένα περ' απ' τον Άραχθο, στα δυτικά του. Και όχι μόνο βάρος δε θεωρούσαν τους αντάρτες μας, αλλά τους περιποιούνταν μ' όποιον τρόπο μπορούσαν.

Ήταν μια χειμωνιά διαβολεμένη. Αν κι έμπαινε η άνοιξη πιά, η βροχή και το χιόνι δεν εννοούσαν να κόψουν. Το νερόχιονο έμπαινε ως τα κόκαλα, οι δρόμοι του χωριού ήταν παγωμένοι. Η γρίπη έδινε κι έπαιρνε μεσ' στους αντάρτες. Δεν είχαν ούτε ζάχαρη να κάμουν ένα ζεστό. Έβραζαν τσάι του βουνού με χαρουπόμελο, άμα βρίσκαν. Εκείνες τις μέρες, έπειτ' απ' τη συμφωνία της Πλάκας, διαλύθηκε το Κλιμάκιο κι έφυγε ο Άρης με τη συντροφιά του.

Άφησαν εκεί την VIII Μεραρχία με το στρατηγό Αυγερόπουλο, που είχε λάβει μέρος και στις χειμερινές επιχειρήσεις. Θάμενε για ενίσχυση, στα σύνορα του Αράχθου, κι ένα σύνταγμα θεσσαλικό. Απ' τη Θεσσαλία είχαν στείλει και τον καινούργιο καπετάνιο της Μεραρχίας, τον Κόζακα. Ήταν πανύψηλος, με ρούσα γένια, θεαματικός.

Πλησίαζε η 25 Μαρτίου κι οι αντάρτες ετοιμάζονταν για την εθνική γιορτή. Θα γίνονταν επίσημη δοξολογία στην καμένη εκκλησιά, τον πανηγυρικό θα εκφωνούσε ο υπασπιστής της Μεραρχίας. Το απόγευμα θ' ακολουθούσε παράσταση με το "Να ζει το Μεσολόγγι"

του Ρώτα. Το ετοίμαζαν οι νέοι του χωριού. Θα λάβαιναν μέρος και κοπέλες, που ήταν αρκετά ξεβγαλμένες εκεί. Ξανόχαν παίζει, μου φαίνεται.

Το εκπληκτικό κοινό μιας παράστασης αντάρτικου πολιτικού θεάτρου, το 1944, στο χωριό Βλάση. Το τράβηγμα & η διαφύλαξη των φιλμ οφείλεται στον χαρακτήη Δ. Μεγαλίδη

Λίγες μέρες πριν απ' του Ευαγγελισμού οι αντάρτες μου ζήτησαν κι εμένα κάτι.

- Θ' απαγγείλω ένα ποίημα, τους είπα.

Το ξέραν, αλλά δεν ακούσε. Αυτοί θέλαν κάτι άλλο, που να βαστάει πιο πολύ.

- Έχουμε και το δράμα, τους λέω.

Αυτού ζητούσαν να καταλήξουν κι αυτοί. Μου ζητούσαν να γράψω κι εγώ ένα ανάλογο. Εκείνο ήταν παλιό, για το Εικοσιένα. Το δικό μου θα μιλούσε για τα σημερινά. Όσο θέλαν ας κράταχαν και τα δυο, αυτοί δε βαριόνταν να τα παρακολουθήσουν. Ήταν τόση η δίψα τους, τέτοια η απαίτησή τους, ώστε έπρεπε να υποχωρήσω. Και άρχισα να σκέφτομαι πως να τα βγάλω πέρα, εγώ που ποτέ ως τότε δεν είχα καταπιαστεί με το θέατρο, που δε θάχα δει ούτε είκοσι παραστάσεις σ' όλη τη ζωή μου.

Αλλά κι οι σύντροφοί μου είχαν δίκιο. Ποιος άλλος θα τους έγραφε, αν όχι εγώ; Κάθισα, λοιπόν, μ' εκείνον το διαβολόκαιρο στην άκρη απ' τη γωνιά και συμπώντας τα ξύλα που έβγαζαν καπνό σκάρωσα στα γρήγορα ένα θεατρικό διάλογο με τρία τέσσερα πρόσωπα, χωρίς δράση σχεδόν. Του έβαλα και τίτλο : Το καινούργιο Εικοσιένα.

Το διάβασα σε κάνα δυο και τους άρεσε. Ανάλαβαν κιόλας να το παίξουν. Ακόμα έβγαλαν με καρμπόν και τρία τέσσερα αντίγραφα. Το ένα ήθελε να το πάρει μαζί του ο καπετάν Ερμής, του ανεξάρτητου συντάγματος, που βιάζονταν να φύγει την προπαραμονή της γιορτής.

Όταν έγινε η παράσταση, πάλι με χιόνι, με άθλιο καιρό, σ' ένα ακατοίκητο σπίτι σαν αχερώνα, σα χάνι, έπειτα απ' το καθεαυτού έργο παίχτηκε και το δικό μου. Νόμιζα πως οι θεατές, στρυμωγμένοι σε κάτι παλιόσάνιδα, άλλοι καθιστοί, άλλοι όρθιοι, ανάμεσα σε τσιγάρα και λάμπες που κάπνιζαν, νόμιζα πως δε θάχαν υπομονή να καθίσουν άλλο μέσα κει. Κανένας όμως δεν έλεγε να φύγει κι έμειναν όλοι ως το τέλος. Η πρόχειρη εκείνη σκηνή μου τους είχε κινήσει την προσοχή, με τη γλώσσα, το τοπικό χρώμα, κι εγώ δεν ξέρω με τι....

Απάνω σ' αυτό ακούω μια φωνή, πολλές φωνές :

- Το συγγραφέα! ... Το συγγραφέα! ...

Ποιος δαίμονας τους είχε σφυρίζει αυτήν τη λέξη στ' αυτί; Που ήξεραν αυτοί οι ορεσίβιοι από πρεμιέρες θεάτρων! Μου φαινόταν άπρεπο, μα την αλήθεια, να γίνεται λόγος για κάτι που εγώ το είχα

γράφει παίζοντας, σχεδόν για να τους ξεφορτωθώ. Κι είναι ζήτημα αν είχαν γίνει δυο ή τρεις πρόβες.

Ωστόσο οι φωνές όλο μεγάλωναν. Ακούγονταν κι από δίπλα μου πιά, όπου με βλέπαν. Τί να κάμω, ανέβηκα στη σκηνή. Κι από κάτω βροντούσαν τα παλαμάκια, φώναζαν, σφύριζαν (όχι βέβαια για ν' αποδοκιμάσουν), αξιωματικοί, καπετάνιοι, αντάρτες. Έπειτα ήθελαν και λόγο. Είχα συγκινηθεί πολύ απ' την υποδοχή τους, τόσο που αμφιβάλλω αν θα με συγκινήσει ποτέ άλλη μου επιτυχία. Έβλεπα πως εργαζόμουν στη λογοτεχνία τόσα χρόνια χωρίς κάποια, έστω και ηθική, ανταμοιβή. Το μόνο που κέρδιζε κανείς ήταν τα διαφορούμενα των καλοθελητών. Και τώρα βρισκόμουν σε μια γενική αναχνώριση, σε μια ατμόσφαιρα που πάλλονταν από ζωή. Έτσι αμείβει το θέατρο τους εκλεκτούς του, άμεσα και ζωντανά. Ήταν να ντρέπομαι αλήθεια που υποτίμησα τόσο πολύ την αντίληψη του κοινού, που έδωσα τόσο λίγη σημασία στο γράψιμό μου. Θα έπρεπε να τους αποζημιώσω το ταχύτερο με καλύτερη εργασία.

Αυτά περίπου τους είπα, τέτοια υπόσχεση τους έδωσα πάνω απ' τη σκηνή. Και όλοι εκείνο το βράδι έμειναν ικανοποιημένοι. Την άλλη μέρα με κάλεσε ο νέος καπετάνιος μας στα γραφεία της Μεραρχίας. Μου ζήτησε πληροφορίες για να μάθει ποιος είμαι. Ήταν φοιτητής της νομικής, αλλά δεν παρακολούθουσε τα γράμματα. Δουλειά του είχε να μαζεύει αντάρτες και να πολεμάει.

- Άκουσε, μου λέει ο Κόζακας. Εγώ δεν ξέρω πολλά λόγια. Απ' αυτό που είδα φαίνεται πως κάτι έχεις μέσα σου. Εμείς τους τίμιους τεχνίτες, εκείνους που βοηθάν το λαό, ξέρουμε να τους εκτιμούμε. Δούλεψε λοιπόν, γράψε κι άλλα, εδώ είμαστ' εμείς.

Με παρακινούσε κι αυτός να συνεχίσω. Αλλά πιο επίμονος ήταν ένας άλλος, περαστικός από κει, φιλοξενούμενός μας. Τον έβλεπα για πρώτη φορά, λεγόταν Δημήτρης Καλλιτέχνης. Το δεύτερο ήταν ψευδώνυμό του, αργότερα έμαθα το πραγματικό (Πρόκειται για τον Δημήτρη Μεγαλίδη). Αυτός μ' έναν άλλο, το Γιάννη Νισύριο, περιόδευαν τα τμήματά μας και τα χωριά παίρνοντας αράδα

φωτογραφίες με κάτι ειδικές μηχανές. Ανήκαν στο κινηματογραφικό συνεργείο του Γενικού Στρατηγείου. Είχαν συγκεντρώσει αμέτρητο υλικό, από τα έμψυχα και άψυχα του αγώνα, μα δεν ξέρω αν διασώθηκαν από τόσες καταστροφές. Τέτοιες αυθεντικές μαρτυρίες θάταν διδάγματα και για τις μέλλουσες γενιές.

Μια ακόμη φωτογραφία με το εκπληκτικό κοινό μιας παράστασης αντάρτικου πολιτικού θεάτρου, το 1944, στο χωριό Βλάση. Το τράβηγμα & η διαφύλαξη των φιλμ οφείλεται στον χαρακτήη Δ. Μεγαλίδη

Ο Δημήτρης λοιπόν, που κοντά στην άλλη του εργασία έπαιρνε τότε και ωραία σκίτσα των αγωνιστών, κυνηγώντας τους από δω κι από κει γιατί δεν ευκαιρούσαν, όταν χωριζόμασταν μου είπε : - Από βένα απαιτώ να μην αφήσεις το θέατρο. Δεν ξέρω τί άλλα κάνεις, αλλά έχουμε ανάγκη από θέατρο. Είδες πόσο τους αρέσει, πόσο σε χειροκρότησαν προχτές;

Με την ευκαιρία μου αποκάλυψε πως εκείνο το ανέβασμά μου στη βικηνή το είχε προκαλέσει ο ίδιος. Υπολόγιζε στην εντύπωση που θα μούκανε και κοίταζε, λέει, να με γλυκάνει. Ήξερε κι αυτός από τέτοια, ήξερε πόσο κολακεύονται οι καλλιτέχνες. Ήθελε να με δέσει, να μου κάμει συμβόλαιο με το κοινό. Γι' αυτό είχε δώσει ο ίδιος το σύνθημα για τα χειροκροτήματα.

Έφυγε με τη βεβαίωση πως δε θα σταματούσα τη δουλειά μου. Πραγματικά μες στον Απρίλη έγραφα δυο τρία μονόπρακτα, πιο επιμελημένα πια, με θέματα απ' τον αγώνα. Ένα απ' αυτά, «Ο υπεύθυνος», που είχε και στοιχεία κωμωδίας, το έπαιξε η ίδια ομάδα των ερασιτεχνών στο Βουργαρέλι. Πάιχτηκε την ημέρα τ' Αηγιωργιού, ενώ εγώ έλειπα σε περιοδεία με το γιατρό της Μεραρχίας. Έμαθα όμως αργότερα πως είχε κι αυτό επιτυχία. Όλοι απ' το χωριό γέλασαν με την καρδιά τους. Ο λόγος ήταν πως το θέμα το είχα πάρει από κει, με ήρωες γνωστά πρόσωπα, με υπαινιγμούς που εύκολα τους νιώθαν.

- Τί να του κάμω που δεν είναι δω ! φοβέριζε κατόπι στ' αστεία ή κυρά Θυμία, η γερόντισσα που κοιμόμουν στο σπίτι της. Του άναβα φωτιά και πυρωνόταν κι αυτός συνομπόλιαζε τόνα και τ' άλλο. Ακόμα και τον Ιταλό που έχω στο κατώι, κι αυτόν τον έβαλε μέσα. Κι εκείνος ο αχαΐρευτος ο Γιώργο Μιχαλάκης που με το μαντίλι στο κεφάλι και με τα γυαλιά στα μάτια σκούπαγε τάχα απάνω στα σανίδια κι όλο μελέταε τη φωτιά και σωμό δεν είχε! Κι οι άλλοι γέλασαν από γύρω κι εγώ δεν είχα τόπο να σταθώ. Αχ, δε θα ματάρθει ποτέ στην πόρτα μου, θα του δείξω εγώ! ψευτομάλωνε η αξέχαστη κυρά Θυμία.

Κατά βάθος όμως ήταν ευχαριστημένη κι αυτή κι όλοι οι χωριανοί. Όταν ξαναπέρασα από κει, μου ζητούσαν θέατρο πάλι. Πρέπει όμως να σημειωθεί και κάτι άλλο. Το μισό της επιτυχίας οφειλόταν στους ηθοποιούς, σε δυο τρεις απ' αυτούς. Κι αν είχε σταθεί εκείνο το πρώτο κομμάτι, χρωστούσα την επιτυχία του σ' ένα απ' τα πρόσωπα του διαλόγου, τον αμίμητο Δήμο Γούλα, χωριάτη 50 περίπου χρονών.

Μόλις άνοιγε εκείνος το στόμα του, ξεραίνονταν όλοι στα γέλια. Τόσο έμφυτη, αβίαστη του ήταν η ηθοποιία. Ήταν εξασκημένος όμως κι από παλιότερες παραστάσεις, στο Ρωτόκριτο και άλλα. Έβλεπα τώρα με τα μάτια μου πως στο θέατρο το ένα σκέλος είναι ο συγγραφέας, το άλλο ο ηθοποιός. Και για να καλοπιιάσω το μουστακάτο Δήμο Γούλα, που είχε αδυναμία στις λιχουδιές, τον κρυφοφίλεψα κάμποσες χούφτες σύκα και σταφίδα απ' τη φτωχή μας επιμελητεία.....

ΛΑΪΚΗ ΣΚΗΝΗ

— Έτσι ονομάζεται ο θίασος που συγκρότησε τὸ Συμβούλιο ΕΠΙΟΝ Νομοῦ Ἰονίου με τὴ βοήθεια τῆς VIII Μεσοσχίας ΕΛΛΑΣ.

— Σκοπὸς τοῦ θιάσου εἶναι ἡ διαφωτιστικὴ ψυχαγωγία τόσο τῶν ἀνταρτικῶν τμημάτων μίᾱς ὅσο καὶ τῶν κατοίκων γενικά.

— Για τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἡ «Λαϊκὴ Σκηνὴ» θὰ περιοδεύει τὰ κυριότερα χωριά τῆς Ἠπείρου, πού ἔτσι θὰ ἰδοῦν θέατρο γιὰ πρώτη φορά.

— Ο θίασος ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐρασιτέχνες καὶ ἀνανειώνει ὁλοένα τὰ μέλη του, ἀποβλέποντας στὴν καλύτερη σύνθεσή του.

— Ἀπὸ τοὺς ὑπευθύνους καὶ τοὺς κατόικους τῶν χωριῶν ζητᾶει νὰ τὴν ἐνισχύσουν συγκεντρώνοντας σ' ἐ παραστάσεις ὅσο γίνεται περισσότερὸ κοινό.

— Ἡ «Λαϊκὴ Σκηνὴ» πιστεύει πὸς με τὸ ξεκίνημά της αὐτὸ ἐξυπηρετεῖ τὸν ἀπελευθερωτικὸ μας ἀγῶνα καὶ συντελεῖ στὸν ἐκπολιτισμὸ τοῦ λαοῦ.

Μια τυπωμένη Διακήρυξη της "Λαϊκής Σκηνής". Λιχόλογα και ξεκάθαρα, δίνει όλα τα στοιχεία της ταυτότητάς της και καθορίζει το σκοπὸ της που είναι "διαφωτιστικὴ ψυχαγωγία" των ἀνταρτικῶν τμημάτων και των κατοίκων της περιοχῆς.

ΑΡΧΙΖΟΥΝ ΟΙ ΔΟΚΙΜΕΣ

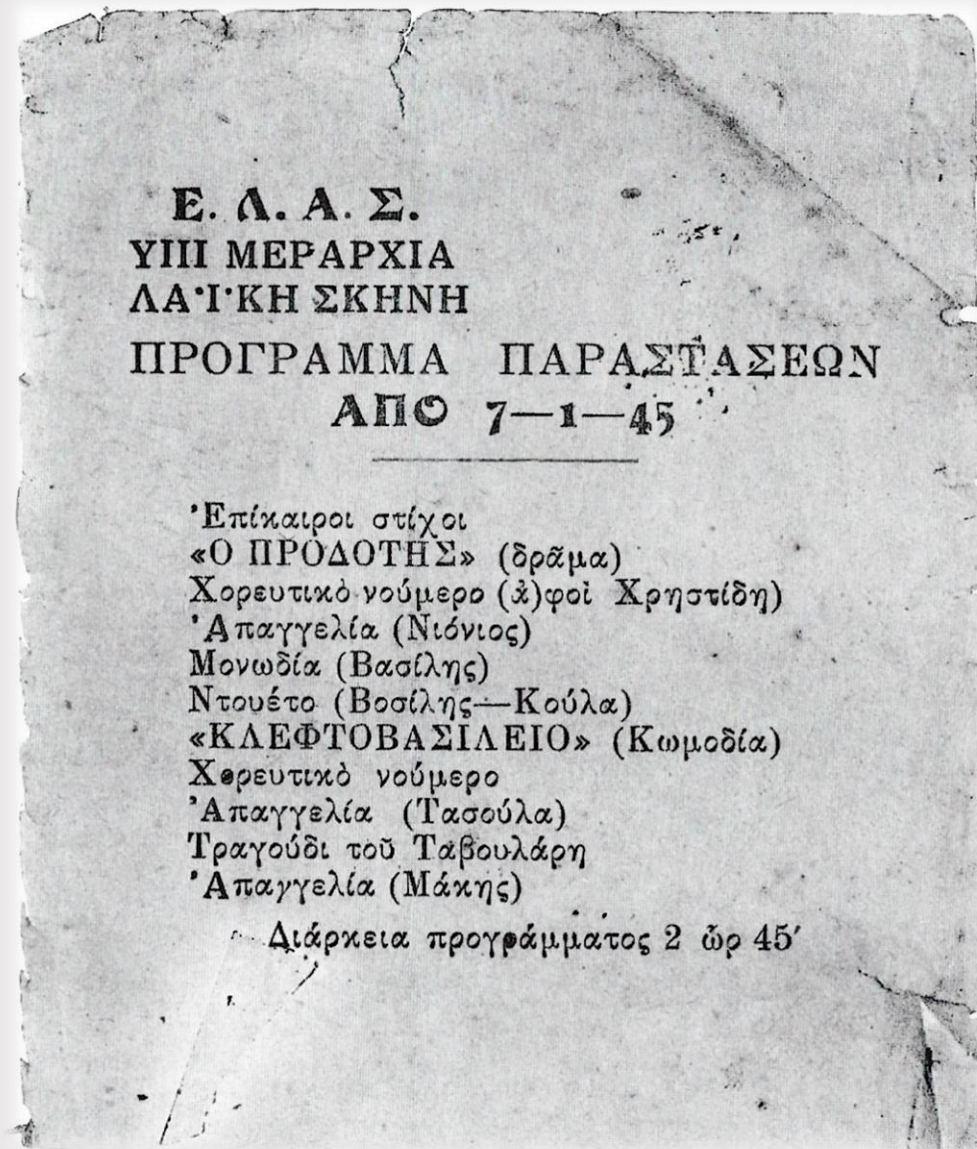
Το θέατρο είναι μικρόβιο κι αυτό. Άμα σου μπει μια φορά, δύσκολα πιά ξεκολλάει. Το ίδιο έπαθα κι εγώ, χωρίς όμως τότε να τόχω στο νου μου.

Φύγαμε απ' τα Τζουμέρκα και πήγαμε στο Ραντοβίτσι. Εκεί περάσαμε όλο το καλοκαίρι. Έδρα της Μεραρχίας ήταν τα Μουλιανά, ένα πρωτόγονο χωριό με τα σπίτια σκορπισμένα. Οι υπηρεσίες ταχτοποιήθηκαν όπως, όπως. Ο στρατηγός μας έμενε σ' ένα καλύβι με τσατμά γύρω γύρω. Κι ο καιρός δεν έλεγε ακόμα ν' αλλάξει. Θυμάμαι πως την Πρωτομαχιά που σηκωθήκαμε έριχνε χιόνι. Ήταν κι εκεί το μέρος ψηλό. Εγώ στο μεταξύ είχα βαλθεί να σχηματίσω θέατρο. Ήθελα ένα θέατρο μόνιμο, με ταχτικούς ηθοποιούς, για να περιδεύει στα γύρω χωριά και στις αντάρτικες ομάδες. Έβρισκα πως αυτό θα εξυπηρετούσε πολύ τον αγώνα, εξόν που θάδινε και σ' εμένα μια σοβαρή ασχολία. Κι ήμουν αποφασισμένος να κάμω τα πάντα για την πραγματοποίησή του.

Αλλά στην αρχή δεν τόλεγα κανενός, γιατί φοβόμουν μη δε με καταλάβουν. Θέατρο στα βουνά! Ήταν κάτι απίστευτο. Με τί ανθρώπους θα γινόταν; Πού θάβρισκα τα υλικά; Το αντάρτικο, προπάντων της Ηπείρου, είχε μεγάλες ελλείψεις. Ακόμα και το στάρι μας έρχονταν από τη Θεσσαλία. Οι ίδιες ανάγκες παρατηρούνταν και στις άλλες οργανώσεις. Δεν περίσσευε τίποτε για μας. Ο καθένας ήταν χρήσιμος κάπου αλλού.

Και όμως εγώ δεν απογοητεύτηκα απ' τις δυσκολίες. Η ιδέα αυτή μου είχε γίνει σα μια μονομανία. Μια παράσταση και δυο, με τον ένα και με τον άλλον, δεν έφερνε αποτέλεσμα. Χρειάζονταν κάτι πιο ταχτικό, συγκροτημένο. Επιβαλλόταν να γίνει μόνιμος θίασος. Θα μου πείτε : πώς μπορεί να τα καταφέρει κανείς, άμα δεν έχει πείρα από τέτοια; Η απάντηση φαίνεται απλή. Όπου υπάρχει ζήλος, όλα μπαίνουν σέ δρόμο. Προχωρείς σιγά σιγά, εξερευνώντας. Πολλά τ' ανακαλύπτεις μοναχός σου. Όταν σ' ενθαρρύνουν κιάλας, βάνεσαι όλο για μεγαλύτερα.

Για την ημέρα της Πρωτομαχιάς μου παράγγειλαν πάλι κάτι να γράψω. Σκάρωσα πάλι ένα κομμάτι στο γόνατο. Δεν είχα ούτε τραπέζι, ούτε καρέκλα για τη δουλειά μου. Τα ελάχιστα καθίσματα χρησιμοποιούνταν στο επιτελείο.

Έντυπο πρόγραμμα της τελευταίας περιόδου της "Λαϊκής Σκηνης" με τον "Προδότη" και το "Κλεφτοβασιλείο"

Άλλη δυσκολία ήταν οι πρόβες. Οι αντάρτες δεν ξέραν από παίξιμο, εξάλλου δεν ευκαιρούσαν από τις υπηρεσίες. Ακόμα κι όταν

προσφέρονταν μερικοί, από υπερτίμηση των δυνάμεών τους, δεν αρκούσε να φανεί πως είχαν αποτυχία. Άλλο είναι να λες αστεία, να κάνεις χωρατά, κι άλλο να παριστάνεις απάνω στη σκηνή. Τους έλειπε, απλούστατα, η ηθοποιία.

Εκείνο της Πρωτομαχιάς δεν παίχτηκε καλά. Έτσι μου είπαν, γιατί εγώ δεν το είδα, ήμουν άρρωστος εκείνη την ημέρα. Το ρόλο της κοπέλας απ' την πόλη τον είχε αναλάβει η δακτυλογράφος μας η Αντριάνα. Όσο κι αν είχε την καλή θέληση, δεν τη βοηθούσαν τ' άλλα της προσόντα. Ωστόσο οι θεατές γέλασαν πάλι. Βλέπαν στη σκηνή γνωστά τους πρόσωπα, με τα ίδια ρούχα, το ίδιο σουλούπι, να εκφράζονται με άλλα ονόματα, με ξένα λόγια. Αυτό ήταν κάτι πού πέρασε εύκολα για κωμικό.

Μολαταύτα μου ζητήσαν το χειρόγραφο γι' αντιγραφή. Θα τόπαιζαν οι επονίτες ενός γειτονικού χωριού. Κι από τότε άρχισε μια καινούργια δοκιμασία για μένα. Τα φύλλα ήταν φτενά σαν τσιγαρόχαρτο, τέτοια έδιναν από τη Μεραρχία. Για να τα δώσεις, θα τα λιώνανε. Να τ' αντιγράψεις ο ίδιος, ήταν πάλι βαρετό. Σ' αυτό το δίλημμα βρέθηκα έπειτα πολλές φορές, και για στίχους και για θεατρικά μου. Έτσι αναγκαζόμουν να τ' αντιγράψω ο ίδιος, μια και δυο και δέκα κι είκοσι φορές, ανάλογα με τη ζήτηση. Όσο για γραφομηχανή, δε γινόταν συζήτηση. Μια, δυο που είχαμε, άσε που χαλούσαν ταχτικά, δουλεύαν νύχτα μέρα για τα έγγραφα της Μεραρχίας. Υποβαλλόμουν λοιπόν κι εγώ σ' έναν πρόσθετο κόπο αναχνωρίζοντας πως η άρνηση θάταν η χειρότερη λύση.

Στο μεταξύ οι αντάρτες είχαν συνηθίσει και ζητούσαν όλο θέατρο ..

- Δε θάχουμε τίποτε την Κυριακή ; με ρωτούσαν.

Θάπρεπε νάσαι αναίσθητος για να μην τους ετοιμάσεις κάτι. Αυτοί ξεθεώνονταν στις πορείες, φύλαχαν τη νύχτα σκοποί, παιδεύονταν στα τηλέφωνα, κουβαλούσαν ξύλα. Και το καθημερινό φαί τους ήταν γυφτοφάσουλα, κουρκούτι. Ωστόσο ποτέ δεν τους άκουγες να μουρμουρίζουν. Όλο τραγουδούσαν, σα να πέραχαν χρυσή ζωή, κι ήταν έτοιμοι να τρέξουν για τη μάχη, μην ξέροντας αν θα γυρνούσαν

ζωντανοί. Μπορούσες λοιπόν να μη συγκινηθείς απ' την αυτοθυσία τους, που οι πιο πολλοί τους ήταν αμόρφωτοι κιόλας;

Παίξαμε ύστερα ένα μονόπραχτο, τον Αστυνόμο. Αυτό το είχα γράψει απ' το Βουργαρέλι. Σατίριζε τον παλιό σταθμάρχη με τους χωροφυλάκους, μάστιγες της υπαίθρου. Διαλέξαμε αυτό για παίξιμο, επειδή δεν είχε γυναικείο πρόσωπο. Κι αυτό πάλι έγινε επίτηδες, αφού δε βρίσκονταν σ' εκείνα τα μέρη γυναίκες ικανές για να παίξουν - όχι πολλές, ούτε μια.

Θυμάμαι πως οι δοκιμές με παίδεψαν πολύ. Πρώτα - πρώτα ήταν δύσκολο να βρεις τον ανάλογο για κάθε ρόλο. Είχαμε έλλειψη από ανθρώπους που νάχαν τη διάθεση και την ψυχραιμία να κάνουν μπρος στους άλλους, τον ηθοποιό. Αλλά το χειρότερο εμπόδιο ήταν πως κι αυτοί οι λίγοι, σα μορφωμένοι φυσικά, είχαν την ταχτική τους υπηρεσία και δεν έβρισκαν καθόλου καιρό. Ήμουν αναγκασμένος να τους περιμένω την ώρα που σκολούσαν. Και τους έπαιρνα παράμερα σε καμιά ρεματιά όταν απότρωγαν ή ώσπου να γίνει το φαΐ.

Άλλοι έρχονταν πρόθυμα, άλλοι το ρίχναν στην αναβολή. Και στις υποδείξεις μου έπρεπε να προσέχω πολύ για να μην τυχόν τους θίξω και τους χάσω από μπροστά μου. Όλα εξαρτιόνταν απ' την προαίρεσή τους κι εγώ μονάχα τους κέντριζα, τίποτε άλλο. Τους παρακινούσα τη φιλοδοξία.

Σ' εκείνη την παράσταση διακρίθηκε προπάντων ένας δάσκαλος, έφεδρος ανθυπολοχαγός, που χρησιμοποιούταν ελλείψει άλλου καλύτερου. Αλλά τους ξεπέρασε όλους στην ηθοποιία. Έπαιζε το ρόλο του χωριάτη. Η προφορά του ήταν τόσο φυσική, που σκόρπιζε τα γέλια. Και κουνούσε αλαφρά το ποδάρι του μες απ' το κουρελιασμένο παντελόνι. Κι αυτό έκανε εντύπωση. Καθώς φορούσε ψεύτικα μουστάκια και γένια από μαλλιά, οι περισσότεροι δεν τον γνωρίζαν.

- Μα ποιός είναι αυτός ! απορούσαν.

Με την παραπάνω επιτυχία διδάχτηκα και τί σπουδαιότητα έχει η αμφίεση για τη σκηνή. Απ' τις παραστάσεις μας δεν έλειπαν και τα κωμικά επεισόδια. Σ' άλλο ένα κομμάτι, «Ο ακατάδεκτος», έβαλα στο ρόλο του γέρου Χαυταλεύρη τον καπετάν Θόδωρο, του λόχου διοικήσεως. Έπρεπε νάναι κακοντυμένος, τα ρούχα του μόλις να κρατιούνται. Και γι' αυτό το ζήτημα έπρεπε να τρέχω εγώ. Κουρέλια ήταν μπόλικα στο χωριό, μα χρειάζονταν να διαλέξω τα πιο ταυριαστά. Του βρήκα λοιπόν μια παλιοφάνελα εξωτερικιά, βαμμένη, με βειράδια, από κείνες που φορούν οι χωριάτες αντίς για πουκάμισο. Ήταν αφημένη απόξω απόνα καλύβι, με τ' άπλυτα σκουτιά. Μα ώσπου να τελειώσει ο Θόδωρος, τον έπιασε μια μεγάλη φαχούρα.

- Άστα, με πέθανες ! μου λέει βγαίνοντας απ' τη σκηνή. Οι ψείρες απ' την έξω φάνελα είχαν προχωρήσει και μέσα στη δική του. Τις έβγαλε και τις δυο και τις πέταξε έξω στη λάκα, μπροστά στους αντάρτες που παρακολουθούσαν για τέλος. Έμειναν εκεί μια, δυο μέρες ώσπου βρέθηκε κάποιος και πήρε την καλή. Έτσι ο κάτοχός της πλήρωσε την παράσταση με μια φάνελα. Είναι ζήτημα αν του ξαναδόθηκε ευκαιρία να την αντικαταστήσει.

Άλλοτε παίζαμε μια κωμωδία, «το Δασικό». Την έγραφα μέσα σε μια μέρα κι είχε μονάχα δυο πρόσωπα, χωριάτη και δασικό. Αυτό έγινε από λόγους οικονομίας, αφού δε βρίσκαμε περισσότερους ηθοποιούς. Επειδή σημείωνε επιτυχία, τη δώσαμε για δεύτερη και τρίτη φορά. Δεν την έβλεπαν όλο οι ίδιοι, αλλά το ακροατήριο ανανεώνονταν, πότε απ' τους γύρω χωριάτες, πότε από αντάρτες περαστικούς.

Μια Κυριακή πρωί κάποιος σκότωσε μιάν αλεπού. Εκεί που την είδα, μου ήρθε μια ιδέα : να τη χιώσω κάπου στο έργο. Πρόσθεσα κάτι λοιπόν, έμαθα το σχετικό μέρος στον ηθοποιό κι έτσι όταν μπήκε στη σκηνή ο πρωτεργάτης, αυτός που υποδύονταν το δασικό, την είχε μέσα σ' έναν τρουβά, κρεμασμένο απ' τον ώμο, δίχως να φαίνεται. Στην κατάλληλη στιγμή τραβώντας από μέσα, φανέρωσε την αλεπού. Όλοι αλάλαξαν, το βρήκαν γουστόζικο. Μάλιστα ο λοχαγός

Βάρναλης, που καθόταν μπροστά, χτυπούσε τα χόνατά του λυμένος στα γέλια. Μα ο πρωτεργάτης έδειχνε σημεία αδημονίας απάνω στη σκηνή. Βιάζονταν να τελειώσει - Τί μούκαμες, αθεόφοβε ! μου φώναξε θυμωμένος μόλις βγήκε, πετώντας πέρα αλεπού με τρουβά. Πάει, με ξεθέωδες! πρόσθεσε με φούρκα.

Τι είχε συμβεί; Η αλεπού είχε βρωμήσει - καλοκαίρι πια -και του το είχα κρύψει. Του φόρτωσα τον τρουβά την τελευταία στιγμή, όταν έλεγε πια τα πρώτα λόγια κι ήταν αρχά να οπισθοχωρήσει. Ο πρωτεργάτης τρόμαξε να μου το συχωρέσει αυτό. Για να ποικίλλω την παράσταση, κόντεψα να ψυχραθώ μ' ένα συνεργάτη.

Ε.Λ.Α.Σ.
ΓΕΝΙΚΟ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟ
ΒΟΗΘΗΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΑΜικής
ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ συν.ΓΡΑΦΕΙΩΝ ΤΟΥ
ΓΕΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΥ.-

Αγαπητέ Συναγωνιστή Κοτζιούλα,

Από μέρος της 'πιλοπόης της ΕΑΜικής 'Οργάνωσης των συναγωνιστών των Γραφείων του Γεν.Στρατηγείου νοιώθουμε την ανάγκη να σας ευχαριστήσουμε για τό έργο σας " 'Ο 'Αστυνόμος" που τό ανέβασε στη σκηνή τό 'Εκπολιτιστικό-Ψυχαγωγικό Γραφείο μας. Τή βραδυά που παίχτηκε ξαναζήσαμε ζωντανά μία πλευρά απ'τήν παλιά κατάσταση που-μαστε αποφασισμένοι να μήν ξεπιτρέψουμε να ξαναυρλίσει. Τή μεθεπόμενη Κυριακή πρόκειται κατά πασα πιθανότητα να παίξουμε και τό "Έθ-να Ραγιά".-

Μέ τό γράμμα μας αυτό θά θέλαμε να προσθέσουμε και τούτο:Νά συνεχίστε τήν προσπάθειά σας. Έχετε πιάσει σήμερα τό αληθινό νόημα της τέχνης, δηλ. της τέχνης που γίνεται για τό λαό και για τήν πρόοδο του λαού. Αν τώρα τήν επαγγελματική αυτή τέχνη σας τήν έξε-λίξετε κι απ'τήν πλευρά της μορφής της, και που μπορείτε να τό κά-νετε, τότες θά κάνετε έργο που να μήν ενθουσιάζει μονάχα τό λαό σή-μερα, όπως γίνεται μέ τό έργο σας, μά και να επιζήσει της έποχης του.-

Γιά τή Βοη. 'Επιτροπή της ΕΑΜικής 'Οργάνωσης
Γεν.Στρατηγείου
Γραμματέας
Δ. ΜΙΧΟΣ-ΑΝΤΙΣΜΗΝΑΡΧΟΣ

Ένα γράμμα του αντισημηνάρχου Μίχου με στοιχεία και παρατηρήσεις για τον "Αστυνόμο" του Γιώργου Κοτζιούλα, που είχε παίχτεί, τον Ιούνη του 1944, από αξιωματικούς κι αντάρτες των βοηθητικών Γραφείων του Γενικού Στρατηγείου του Ε.Λ.Α.Σ.

Για να δίνονται αυτές οι παραστάσεις, είχαμε κάμει στην πλατεία και μια σκηνή. Πατικώσαμε χώμα σ' ένα τετράγωνο καλούπι και στήσαμε ξύλα απ' τις τέσσερες πλευρές. Εκεί απλώνναμε ύστερα κουβέρτες. Σ' αυτή τη δουλειά πρωτοστατούσε ο σαλπικτής του συντάγματος, που είχε πάντα την ελπίδα μήπως παιχτεί και τίποτε δικό του. Μου διάβαζε κάθε τόσο ένα κακογραμμένο χαρτί, κάτι σα σκελετό υπόθεσης, ποιος ξέρει από τί θαμπές αναμνήσεις. Και μου ζητούσε να το συμπληρώσω εγώ, να το παρουσιάσουμε σα συνεργασία.

Μας βοηθούσαν όμως και άλλοι, όποιος έφτανε. Μεταχειριζόμασταν για καθίσματα σανίδες και τα στηρίζαμε αποκάτω με κοτρώνια. Μια φορά έδωσαν χέρι κι οι υποψήφιοι για τη σχολή αξιωματικών, περαστικοί από κει.

- Για να σας αφήσουμε να ιδείτε θα κουβαλήστε πέτρες! τους ειδοποίησε ο σαλπικτής.

Θεωρούσε τον εαυτό του σα βοηθό μου, σαν τεχνικό σύμβουλο να πούμε. Κι έπαιρνε πρωτοβουλίες που δύσκολα του τις αναγνώριζαν. Αλλά με τον καιρό η κατάσταση πήρε να διορθώνεται. Ύστερα από πολλές ενέργειες και συνεννοήσεις έγινε τρόπος να έρθει το πρώτο στέλεχος του μονίμου θιάσου. Ήταν απ' το Βουργαρέλι, γνώριμος από χρόνια στην Αθήνα, όπου εργαζόταν σ' εστιατόριο. Αυτός είχε καλλιτεχνικές ικανότητες και μάλιστα πολλών ειδών. Έπαιζε ρόλους σοβαρούς και κωμικούς, μπορούσε να ντυθεί σα γριά, ήξερε από τεχνικά, τραγουδούσε ωραία, ζωγράφιζε κιόλας. Φάνηκε πολύτιμος συνεργάτης και απαραίτητος προπάντων στα τεχνικά. Δυσκολεύτηκε όμως πολύ να μας τον αφήσει η οργάνωση του χωριού του. Τους ήταν χρειαζόμενος κι εκεί, για διακοσμήσεις κλπ. Έμεινε ως το τέλος μαζί μας, πασίγνωστος ως Μπισκοτέν. [Σημείωση : Πρόκειται για τον Γεώργιο Μ. Παπαδόπουλο, ο οποίος λόγω συνωνυμίας με τον ιδρυτή της βιομηχανίας μπισκότων Παπαδοπούλου, συχνά όταν συστήνονταν σε αγνώστους χρησιμοποιούσε χαριτολογώντας τον τίτλο

«Γεώργιος Παπαδόπουλος – Μπισκότα Παπαδοπούλου, απ' όπου και το παρατσούκλι «Μπισκοτέν» ». (Μαρτυρία Κ. Μπανιά).

Ο Γεώργιος Μ. Παπαδόπουλος ήταν αυτοδίδακτος ζωγράφος από το Βουργαρέλι. Έκθεση έργων του έγινε στην Άρτα το 1928. Στην έκθεση αυτή πουλήθηκαν όλα τα έργα που εξέθεσε, κάπου 40, και 3 έργα στην Πανελλήνια Έκθεση στο Ζάππειο, όπου είχε εκθέσει σαν μαθητής της Σχολής Στύλου & Βυζαντίου, όπου είχε φοιτήσει για ένα χρόνο (Πετρονικολός, 1977). Η Πρώτη Ελεύθερη Σχολή Ζωγραφικής ιδρύθηκε το 1934 από τη ζωγράφο Αλέκα Στύλου-Διαμαντοπούλου και τον Περικλή Βυζάντιο και λειτούργησε με επιτυχία έως την Κατοχή.]

Όταν ήρθε κι αυτός, αιστάνθηκα ένα στήριγμα δίπλα μου. Αρχίσαμε τώρα να φροντίζουμε μαζί για τον πλουτισμό του Θιάσου. Προσπαθούσε κι αυτός να προσελκύσει τίποτε γνωστούς ή γνωστές του, αλλά βρίσκαμε εμπόδια απ' τις οικογένειες, απ' τις οργανώσεις.

Εκείνο που μας έλειπε κυριότερα ήταν οι γυναίκες. Δεν είχαμε κοντά μας ούτε μια. Σ' εκείνα τα μέρη οι γυναίκες βρίσκονταν πολύ πίσω. Δίσταζαν ακόμα και να σε καλημερίσουν στο δρόμο. Το να προτείνεις σε μια να γίνει θεατρίνα ήταν κάτι το εξωφρενικό. Μπορούσε ίσως να σ' αρχίσει και με τις πέτρες. Παραγγέλναμε, γράφαμε δεξιά κι αριστερά χωρίς αποτέλεσμα. Κοπέλες απ' την πόλη σπάνια βγαίνουν. Μα κι αυτές τις ελάχιστες τις κρατούσε η πολιτική οργάνωση. Τις χρειάζονταν στη νομαρχιακή επιτροπή, τις διαθέταν στο γυναικείο κίνημα, όπου είχαν ανάγκη.

Συναγωνιστή Γιώργο

Γιά χαρά

'Απ' τό γιατρό Σαμαρά έμαθα πώς μέ ζητάς γιά τό μόνιμο θίασο, Γιώργο σέ εύχαριστώ πολύ γι' αυτή σου τήν προτίμηση, αλλά δέ μπορώ νάρθω γιά πολλούς λόγους, πάντως πρέπει νά ξέρεις πώς καταβάλλω κάθε προσπάθεια γιά νά βρώ κατάλληλα κορίτσια, νά σέ βοηθήσουν στά όμορφα έργα σου.

'Ελα Γιώργο καμιά βόλτα ως εδώ, έχει τόσες όμορφιές, πού μπορείς νά γράψης τούς πιά όμορφους στίχους. Τίποτε άλλο δέ σου γράφω. Άκουσε όμως, κούρδισε γιά λίγο τό γιατρό, λέγοντάς του ότι οί 'Ηπειρώτισσες παίρνουν πάλι πρώτη θέση στήν ιστορία. 'Από τό Βουργαρέλι 10 κορίτσια στό 'Εφεδρικό Ε.Λ.Α.Σ. - Μαζί μέ αυτές πρώτη παίρνω τρανή απόφαση.

Μέ εκτίμηση

Ειρήνη

'Ετσι η ενίσχυση που μας είχαν υποσχεθεί έμενε πλατωνικιά. Αλλά το ευτύχημα ήταν που βγήκε απ' την Άρτα κάποια με απόφαση νάρθει σ' εμάς. Αυτή είχε κλίση για το θέατρο κι είχε παίξει κάμποσες φορές, σ' ερασιτεχνικές παραστάσεις. 'Ηταν φοιτήτρια της ιατρικής. Άρρησε όμως να μας έρθει στην έδρα, γιατί μεσολάβησε

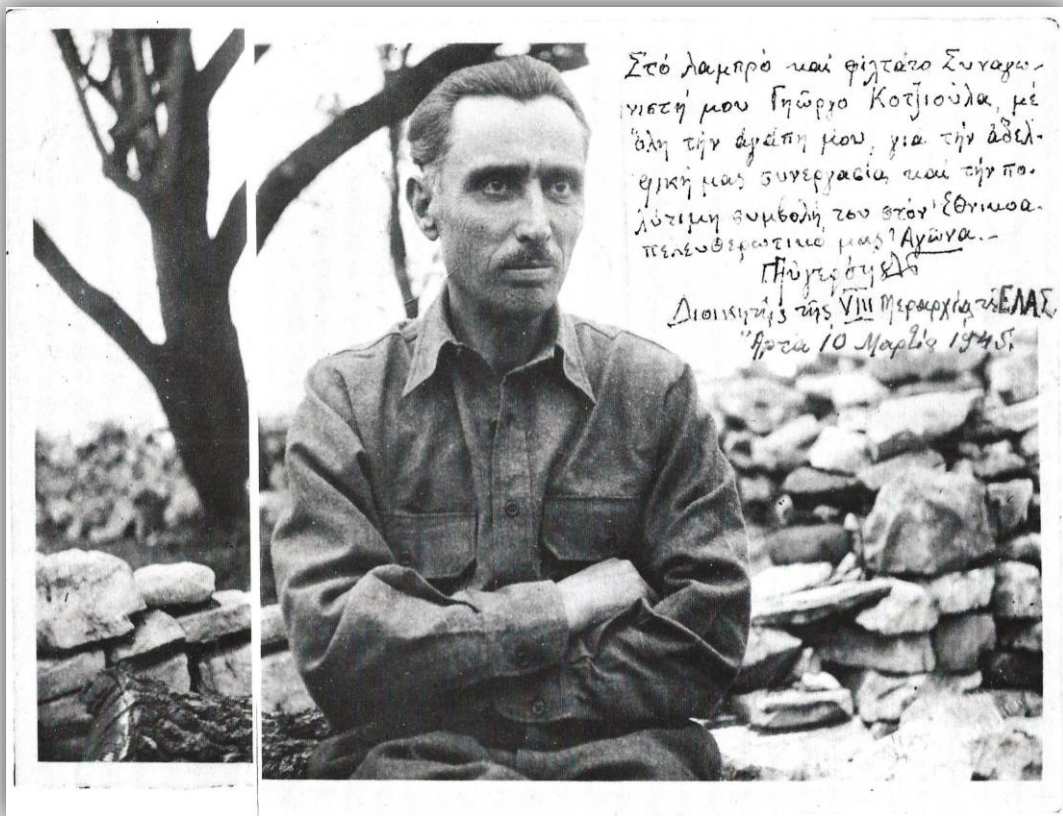
κάποια αυτοκτονία· κάποιος έτυχε να σκοτωθεί μπροστά της. Στο μεταξύ εγώ, έχοντας για σύγυρο τον ερχομό της, επειδή ο θίασος χρειάζονταν και έργα, βάλθηκα να γράψω κάτι επίκαιρο. Εκείνον τον καιρό γινόταν εθελοντική στρατολογία για τους Καραϊσκάκηδες. Ήταν ένα καινούργιο σχήμα που θ' αποτελούνταν απ' το Ραντοβίτσι και τα Ζυχοχώρια, την πατρίδα του Καραϊσκάκη. Για να ξεσηκώσουμε λοιπόν τον πληθυσμό, για να ηλεκτρίσουμε τη νεολαία χρειάζονταν κάτι προπαγανδιστικό. Έτσι γράφτηκε, σε δυο ή τρεις μέρες, κάτω απ' τα έλατα, το «Ξύπνα, ραχιά» !

Την ιδέα, για την αρχή τουλάχιστο, μου την έδωσε ο μέραρχός μας, ο στρατηγός Αυγερόπουλος. Φιλότεχνος ο ίδιος, παρακολουθούσε με πολλή συμπάθεια την κίνησή μας κι από συμφώνου με τον καπετάνιο είχαν ζητήσει από τις μονάδες να μας ενισχύσουν με κατάλληλο προσωπικό. Η ιδέα μας έπαιρνε τώρα επίσημη μορφή . Τ' άλλα συντάγματα ήταν πολύ μακριά και δεν ανταποκρίθηκαν στην πρόσκλησή μας. Μονάχα το ντόπιο, το γειτονικό 3/40 του ταγματάρχη Παπασπύρου και του ηρωικού Μπαρμπαλιά μας έστειλε έναν αντάρτη με κιθάρα, ένα μαθητή με βιολί και μια ανταρτοπούλα. Δέχτηκαν να στερηθούν τη μουσική, τη μόνη τους ψυχαγωγία εκεί στην ακροποταμιά, προκειμένου να συνεισφέρουν στην έκκληση της Μεραρχίας.

Ήξεραν άλλωστε πως ο θίασος θα γινόταν για όλες τις μονάδες. Τα όργανα, τις φωνές τους, θα χαίρονταν χιλιάδες. Ο νεαρός Νιόνιος, από τα μισά του γυμνασίου, που έτυχε νάναι και ξάδερφός μου, αποδείχθηκε θαυμάσιος υποβολέας. Ήταν μια λεπτομέρεια που άλλοτε δε φανταζόμουν τη σημασία της. Τώρα έβλεπα πως η τύχη και του συγγραφέα και των ηθοποιών βρίσκεται στα χέρια του καλού ή κακού υποβολέα.

Αλλά η ανταρτοπούλα προσωρινά θάμενε μαζί μας. Ήθελε να φύγει, να πάει με τις άλλες που κρατούσαν ντουφέκι. Είχε δυο αδερφές στο αντάρτικο και η μια ήταν καπετάνισσα της διμοιρίας γυναικών. Μικρή ακόμα, μαθήτρια γυμνασίου, από αγωνιστική κιόλας

οικογένεια, της φαινόταν σαν υποτιμητικό να μένει μαζί μας, με τους θεατρικούς. Δώσαμε και πήραμε να της εξηγήσουμε πως η υπηρεσία ήταν ισότιμη κι εδώ. Την ίδια τάση έδειχνε κι ο άλλος νεόφερτος, που είχε το βαθμό του λοχία. Αλλιώς τα περίμενε κι αλλιώς τα βρήκε.

Φωτογραφία του Διοικητή της VIII Μεραρχίας Γεράσιμου Αυγερόπουλου με αφιέρωση, προς το Γ. Κοτζιούλα

Νόμιζε πως ήμασταν πολλοί, ενώ έβλεπε λίγους. Έπειτα μερικοί απ' τους έξω είχαν την κακή συνήθεια να τους πειράζουν. Ενώ ευχαριστούνταν όλοι απ' τις παραστάσεις και τις ήθελαν, τις απαιτούσαν, κάποτε δε φέρνονταν καλά στους ανταρτοηθοποιούς. Καμιά φορά τους άφηναν στο συσσίτιο τελευταίους. Έπειτ' απ' τα χειροκροτήματα έρχονταν τα πειράγματα : αυτή ήταν η μοίρα ολωνιών μας. Γενικά στα πρώτα βήματά μας βρίσκαμε πολλές δυσκολίες.

Παράλληλα όμως επιβαλλόμασταν μέρα με τη μέρα. Γι' αυτό δεν είχε κανείς αμφιβολία. Όλοι έρχονταν να μας ιδούν, γιατί παίζαμε σχεδόν κάθε βδομάδα. Οι αντάρτες μετάδιναν τις εντυπώσεις τους, εξογκωμένες βέβαια, στους άλλους σχηματισμούς, κι εκείνοι ζητούσαν ευκαιρία να μας επισκεφτούν. Έρχονταν κι οι χωριάτες, όλο πιο ξεθαρρεμένοι, κι έτριβαν τα μάτια τους. Τέτοιο πράγμα ούτε στον ύπνο τους δεν τόχαν δει !

Άγαπητέ συν. Κοτζιούλα.

Δέν φαντάζεσθε πόσο λυπάμαι πού δέν θά μπορέσω, τώρα επί τού παρόντος, ν' ακολουθήσω τή λαϊκή σκηνή. Ίσως νομίσετε ότι σας γέλασα. Δέν θά προσπαθήσω νά σας δικαιολογηθώ. Qui s'excuse, s'accuse, λένε οι Γάλλοι, καί μένα αυτό δέν μ' άρέσει. Τά πράγματα όμως έχουν ώς έξής : Η άναχώρηση τής λαϊκής σκηνής συνέπεσε μ' ένα θλιβερό, ας τό πώ έτσι, γιά τή μητέρα μου γεγονός. Φεύγει ό άδελφός μου γιά άντάρτης καί φυσικά σέ μιά τέτοια κρίσιμη κατάσταση καί μοναχογιός όπως είναι, καταλαβαίνετε τή λύπη τής μητέρας μου. Στή κατάσταση αυτή άκριβώς έρχεται ό Περικλής καί τής λέει ότι θά μέ πάρει. Έγώ έλειπα, όταν γύρισα τή βρήκα σέ πραγματικά άξιοθρήνητη κατάσταση. Έκλαιγε. Μού λέει : όλοι θά μ' έγκαταλείψετε; Η μιά άδελφή σου στήν Άθήνα. Τόσο καιρό νά λάβουμε ειδήσεις της. Η άλλη στό Αγρίκο στήν ΕΤΑ, ό Ράκης άντάρτης. Ασφαλώς έγώ θά πεθάνω μόνη μου. Ήταν τόσο συγκινητικό πού δέν βρήκα λόγια ν' άντισταθώ. Έχεις δίκηο της ειπα· δέ φεύγω. Ασφαλώς σεις μέ τή λεπτή σας ποιητική ψυχή θά νιώσετε τήν οικογενειακή αυτή σκηνή καί θά μέ δικαιολογήσετε. Πάντως δέν πρέπει νά φαντασθήτε ότι άποκλείεται νάρθω. Η μαμά σιγά, σιγά θά συνηθίσει στήν άπουσία τού άδελφού μου.

Έγώ έν τω μεταξύ θά προσποιούμαι τή μελαγχολική καί τήν άρρωστη καί ασφαλώς θά μ' άφήσει. Ξαίρετε, μ' άρέσει ή λαϊκή σκηνή καί νομίζω ότι είναι τό μόνο, στό όποίο θ' άποδώσω περισσότερο μέ τήν έπανάσταση. Σεις νά μέ ειδοποιείτε συχνά, πού βρίσκεσθε, ώστε μέ τήν πρώτη ευκαιρία νάρθω νά σάς βρώ. Λοιπόν άντίο σας καί καλή άντάμωση.

Μέ συν.

χαιρετισμούς

Ίσμήνη Μάντζου

Υ.Γ. Μέ συγχωρείτε γιά τά γράμματά μου. Δυσανάγνωστα -γράφω πολύ βιαστική .

Εκείνες τις ημέρες, Ιουνίου, το γειτονικό Τετράκωμο είχε πανηγύρι. Το χωριό αυτό, σύνορο με τη Θεσσαλία, ήταν πάρα πολύ σκόρπιο και καμένο. Στον αγώνα υπόφερε και πρόσφερε πολλά. Το Γενάρη του

1944 χρησίμευε ως προγεφύρωμα του ΕΛΑΣ, ώσπου ενισχύθηκε με δυνάμεις και με την ιστορική του έφοδο ανάγκασε τους εδεσίτες να καταφύγουν πανικόβλητοι στη Λάκα Σούλι. Το ίδιο χωριό είχε βγάλει και τον πρώτο καπετάνιο των Τζουμέρκων, τον ανθ/ρχο Τζαβέλα. Όταν λοιπόν μας κάλεσαν στον πανηγυρισμό, ήταν υποχρέωσή μας να πάμε. Το έργο είχε καμιά δεκαριά πρόσωπα και συμπληρώσαμε τους υπόλοιπους μ' εκτάκτους. Πήραμε έναν ανθυπολοχαγό που τον χρησιμοποιούσανε στα γραφεία, έναν νεόφερτο εκπαιδευτή με το ψευδώνυμο Ροβεσπιέρος κι ένα υπαξ/κό του ναυτικού, τηλεφωνητή. Αγωνιστήκαμε για να μας τους δώσουν και θα τους επιστρέψαμε σε λίγες μέρες. Έναν χορό (όμιλο) που είχε το έργο θα τον σχηματίζαμε επιτόπου με πρόχειρη διδασκαλία. Έμενε για το τέλος κι ένα τραγούδι, της γριά Τζαβέλαινας, που αυτό τόχαν μάθει από πριν. Στα διαλείμματα είχαμε ακόμα μερικά τραγούδια και απαγγελίες. Τα σκηνικά έμεναν τα ίδια, δεν άλλαζαν καθόλου, επίτηδες. Η παράσταση έγινε στο δάσος, σ' ένα πλάτωμα καμένης συνοικίας. Τα λίγα υλικά που μας χρειάζονταν τρομάξαμε να τα βρούμε. Τα σπίτια ήταν μακριά και δεν είχαν ούτε σανίδια. Μόνοι μας τα στήσαμε εκεί κουβαλώντας τα στην πλάτη. Κι οι κάτοικοι, ξαπλωμένοι στους ίσκιους, παρακολουθούσανε τις ετοιμασίες. Ήταν περίεργοι να ιδούν αυτό που λέγονταν θέατρο.

Αλλά ποιος θα περιγράψει την ικανοποίηση όλου εκείνου του πλήθους, του απονήρευτου και απλοϊκού, που με τα μάτια ολάνοιχτα, με τ' αυτιά τσιτωμένα κοίταζε να μην του ξεφύγει τίποτε απ' όσα γίνονταν και λέγονταν απάνω στη σκηνή! Όσοι δε βλέπαν καθιστοί, σηκώνονταν όρθιοι και ακροπατούσαν στα πόδια τους, στρυμωγμένοι ο ένας πίσω απ' τον άλλο, παιδιά, γυναίκες, άντρες, αμίλητοι απ' τη συγκίνησή τους, σα να παρακολουθούσαν καμιά ιεραρχία, μα και γελώντας, κουνώντας το κεφάλι, όλο το κορμί τους στα εύθυμα σημεία. Ήταν φανερό πως λίγο πολύ πίστευαν τα πρόσωπα και το θέμα για πραγματικά, έπαιρναν τη δράση και το διάλογο " τοις μετρητοίς ". Η φαντασία τους ήταν ακόμα παρθενική - μονάχα η λέξη ενθουσιασμός θ' αποδώσει την εντύπωσή τους. Στο τέλος, δείχνοντας

την αγάπη τους με κάθε τρόπο, αυτοί οι από φυσικού τους επιφυλακτικοί, μας έκαμαν πλούσιο τραπέζι, με ψητά και μπουγάτσες, έτσι που οι πρωτόβγαλτοι θεατρίνοι αποζημιώθηκαν για όλους τους κόπους τους και τις στενοχώριες. Βεβαιωθήκαμε πια πως ο λαός γουστάρει το θέατρο κι αξίζει να επιδοθούμε σ' αυτό. Σημειώθηκαν τα λάθη, οι ελλείψεις του καθενός κι έγιναν οι κατάλληλες συστάσεις. Βάναμε τάξη πια, μπαίναμε σε δρόμο.

1945: Ο ιδρυτής και εμπνευστής της "Λαϊκής Σκηνης" ποιητής Γιώργος Κοτζιούλας στην πλατεία Σκουφά της Άρτας, σε φωτογραφία του Σπύρου Μελετιζή

Γυρίζοντας λάβαμε προσκλήσεις κι απ' άλλα χωριά εκεί γύρω. Βιάζονταν κι αυτά να μας ιδούνε. Είχαμε κερδίσει τη φήμη. Με δανεικούς ηθοποιούς, με τα τσαρούχια και τη φουστανέλα του Καραϊσκάκη μαζί μας, αλλά έχοντας ανάγκη να ζητάμε τα περισσότερα από κει, γυρίσαμε κάμποσα χωριά δίνοντας ολοένα παραστάσεις. Κι ολούθε μας φιλοξενούσαν, μας ξεπροβόδιζαν με τις

καλύτερες διαθέσεις. Το διάβα μας ήταν φως, αναλαμπή στη σκοτεινιά τους.

Αυτά τα χωριά βρίσκονταν στο λόγγο. Ζούσαν, όπως έλεγαν, κρυφά από το Θεό. Οι πιο πολλοί τους ήταν τσοπαναράιοι, φύλαγαν γίδια στα δάση. Δεν ήξεραν τίποτε από πολιτισμό. Ακόμα κι οι βουλευτάδες που έβγαζαν, δε λάβαιναν τον κόπο να τους επισκεφτούν. Περιορίζονταν να στείλουν ένα μπιλιέτο στον μπακάλη, στον πρόεδρο του χωριού. Αυτοί μονάχα το χωροφύλακα και το δασικό γνώριζαν καλά. Τους φέρνονταν σαν κτήνη. Έπειτα δοκίμασαν και τους ληστοφυγόδικους του Ζέρβα. Τους έδερναν κι αυτοί, τους είχαν γυμνώσει. Τώρα έβλεπαν πως ο καινούργιος στρατός δεν ήταν όπως τους τον είχαν παραστήσει. Όταν πρωτοήρθαν οι ελασίτες, αυτοί κρύφτηκαν στα λόγχα. Φοβόνταν μην τους σφάξουν, όχι μόνο που θα τους παίρναν τα χωράφια. Έτσι τους έλεγε ο Ζέρβας με τα όργανά του. Αλλά οι δικοί μας αντάρτες δεν τους πείραξαν καθόλου. Επιπλέον τους εξασφάλισαν απ' τις ζωοκλοπές. Τους άφησαν να διοικούνται μοναχοί τους.

Τώρα τους στέλναν και θέατρο. Οι εκδηλώσεις τους ήταν αυθόρμητες και συγκινητικές.

- Να σας έχει καλά ο Θεός και να μας ματάρθετε με το καλό! Έτσι μας αποχαιρετούσαν οι Ραντοβιζινοί.

Ο ΘΙΑΣΟΣ ΞΕΚΙΝΑ

Όπου κι αν είχαμε πάει ως τώρα, γυρίζαμε το βράδι στην έδρα μας. Αλλά ήταν καιρός ν' αρχίσουμε να βγούμε και πιο παραπέρα. Τα μικρότερα τμήματά μας, οι σκόρπιες φρουρές μας ζητούσαν. Προσκλήσεις λαβαίναμε κι απ' τις πολιτικές οργανώσεις.

Ήμασταν έτοιμοι για ξεκίνημα πιά. Είχαμε για παίξιμο το «Ξύπνα, ραχιά!» την κωμωδιούλα με το Δασικό κι ανάμεσά τους απαγγελίες, τραγούδια κλπ. Τα παιδιά είχαν μάθει καλά το ρόλο τους. Τα κατάφερναν σχετικά και στο τραγούδι με τη συνοδεία οργάνων. Είχαμε ένα πρόγραμμα με ποικιλία, αρκετά χορταστικό, αφού βαστούσε δυόμιση με τρεις ώρες. Όλα γίνονταν με τη σειρά και με τάξη. Τα διαλείμματα διαρκούσαν ελάχιστα ή και καθόλου, αφού δεν είχαμε αλλαγή σκηνικών. Τα δυο κυριότερα πρόσωπα ήταν η Μυρδάλω (που την έπαιζε πολύ καλά η φοιτήτρια) και ένας γεροχωριάτης, ο μπάρμπα Λιόλιος. Αυτόν τον τύπο τον έγραψα έχοντας υπόψη μου εκείνον το δάσκαλο που είχε αποδώσει τόσο ζωντανά σε ανάλογο ρόλο. Μάλιστα όταν του βάναμε κουρέλια, όταν του κολλάγαμε γένια και μουστάκια, γινόταν αγνώριστος, πιο φυσικός απ' τον κάθε τρετιλιάρη του χωριού. Η άρθρωσή του, οι κινήσεις του είχαν κι αυτές δικό τους ρυθμό, πολύ ταιριαστό με την όλη φυσιογνωμία.

Το κακό ήταν που δεν ήθελαν να μας τον αφήσουν με κανένα τρόπο. Ήταν έφεδρος ανθυπολοχαγός κι είχαν έλλειψη απ' αυτούς. Μπορούσαν να τον χρησιμοποιήσουν σέ τόσες μεριές.

- Πάρε στη θέση του έναν άλλο! μου λέγαν.

Μα εγώ ήξερα, είχα βεβαιωθεί πως κανένας άλλος δεν μπορούσε να τον αντικαταστήσει. Η απόδοσή του θάταν πολύ κατώτερη. Κι επειδή αυτός αποτελούσε τον κυριότερο ήρωα, η επιτυχία του έργου θα μετριάζονταν πολύ. Μου τον άφηναν λίγο και μου τον ξαναπαίρναν. Αναγνώριζαν βέβαια τη σημασία του θεάτρου, αλλά όχι πάλι να τους κάμω τους αξιωματικούς θεατρίνους.

- Εσύ πας να μας κάμεις αίρεση μες στο στρατό! μούλεχαν αστεία.

Έκαμα ολόκληρον αγώνα με τους επιτελείς της Μεραρχίας. Στο τέλος νίκησε η επιμονή μας . Σύμμαχό μου είχα και τον ίδιο τον ανθυπολοχαγό, που έβλεπε την απήχησή του στο κοινό και προτιμούσε νάρθει μαζί μας, χωρίς να λογαριάζει ούτε τα πειράγματα των συναδέλφων του. Το ευτύχημα είναι πως μας υποστήριζε κι η διοίκηση της Μεραρχίας. Ο στρατηγός μας είχε αδυναμία στο θίασο. Μάλιστα έγραψε κι ο ίδιος ένα μονόπρακτο που παίχτηκε στο ίδιο χωριό. Αλλά το έπαιζαν άλλοι, γιατί εμείς είμασταν απασχολημένοι με τη συγκρότησή μας.

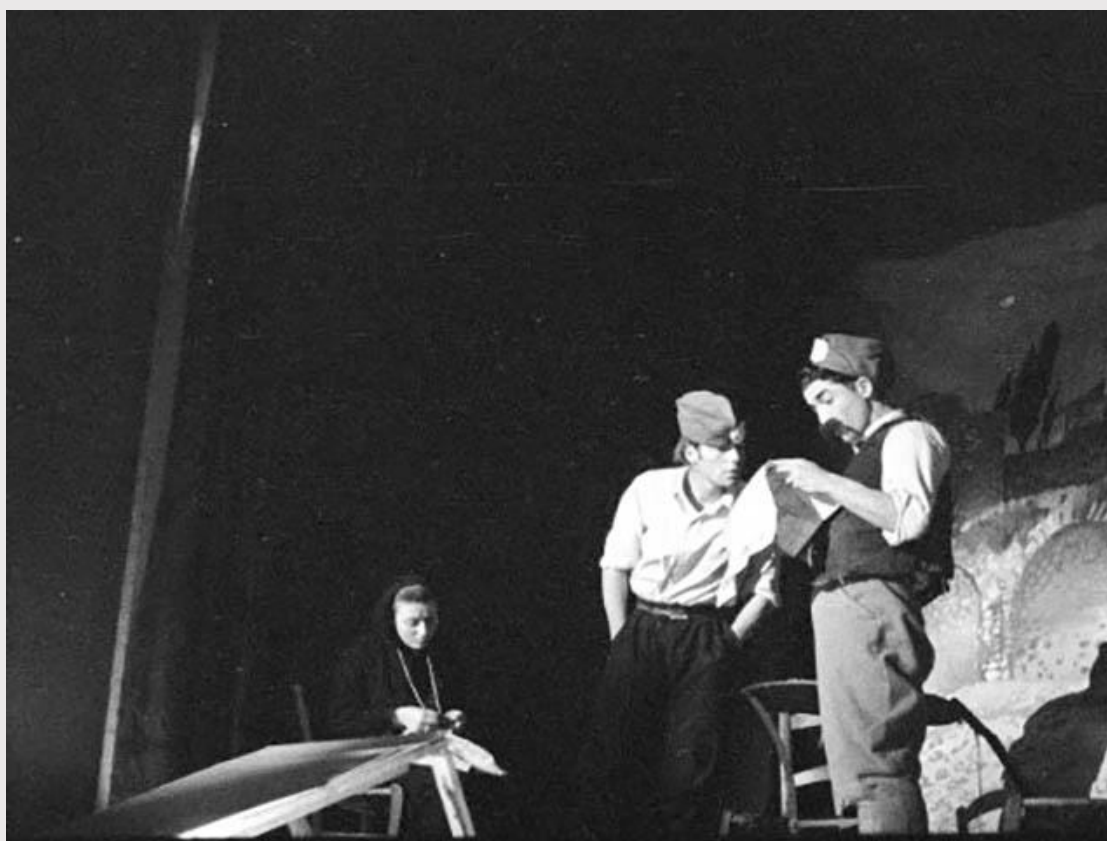

Το θέατρο στην VIII Μεραρχία ΕΛΑΣ Ηπείρου. Η «Λαϊκή σκηνή» του Γιώργου Κοτζιούλα. Ήπειρος, 1944 Κώστας Μπαλάφας (ΦΑ_14_271) – Μουσείο Μπενάκη

Ο Κόζακας πάλι, ο λαϊκός καπετάνιος, βλέποντας πόσο άρεσε το θέατρο στους αντάρτες, μας ενίσχυσε κι αυτός με το παραπάνω. Κράτησε το λόγο που μου είχε δώσει στην αρχή . Χρειαζόμασταν

μόνιμα σκηνικά. Με παλιοβελόντζες και τρύπιες κουβέρτες δε γίνονταν δουλειά. Ήταν ακαλαισθησία. Κι ο Κόζακας δε χασομέρησε. Εκείνες τις ημέρες είχαν έρθει κάτι αλεξίπτωτα, απ' τα λίγα που μας έστειλαν οι σύμμαχοί μας. Τάχαν απλώσει καταχής και κοίταζαν να τα χωρίσουν. Οι αντάρτες είχαν μείνει δίχως πουκάμισα, γι' αυτό είχαν περικυκλώσει τα μεταξωτά.

- Συναχωνιστές! τους φώναξε ο Κόζακας. Κι εβείς έχετε ανάγκη να ντυθείτε κι ετούτοι δω (μας έδειξε με το χέρι) από μας περιμένουν. Τί προτιμάτε, πουκάμισα ή σκηνικά; Μιλάτε ελεύθερα, εδώ δεν έχουμε να φοβηθούμε κανέναν. Σκεφτείτε μονάχα πώς αυτοί θα γυρίσουν όλα τα χωριά. Θα τους έχουμε σα μόστρα της Μεραρχίας ...

Το θέατρο στην VIII Μεραρχία ΕΛΑΣ Ηπείρου. Η «Λαϊκή σκηνή» του Γιώργου Κοτζιούλα. Ήπειρος, 1944 Κώστας Μπαλάφας (ΦΑ_14_280) - Μουσείο Μπενάκη

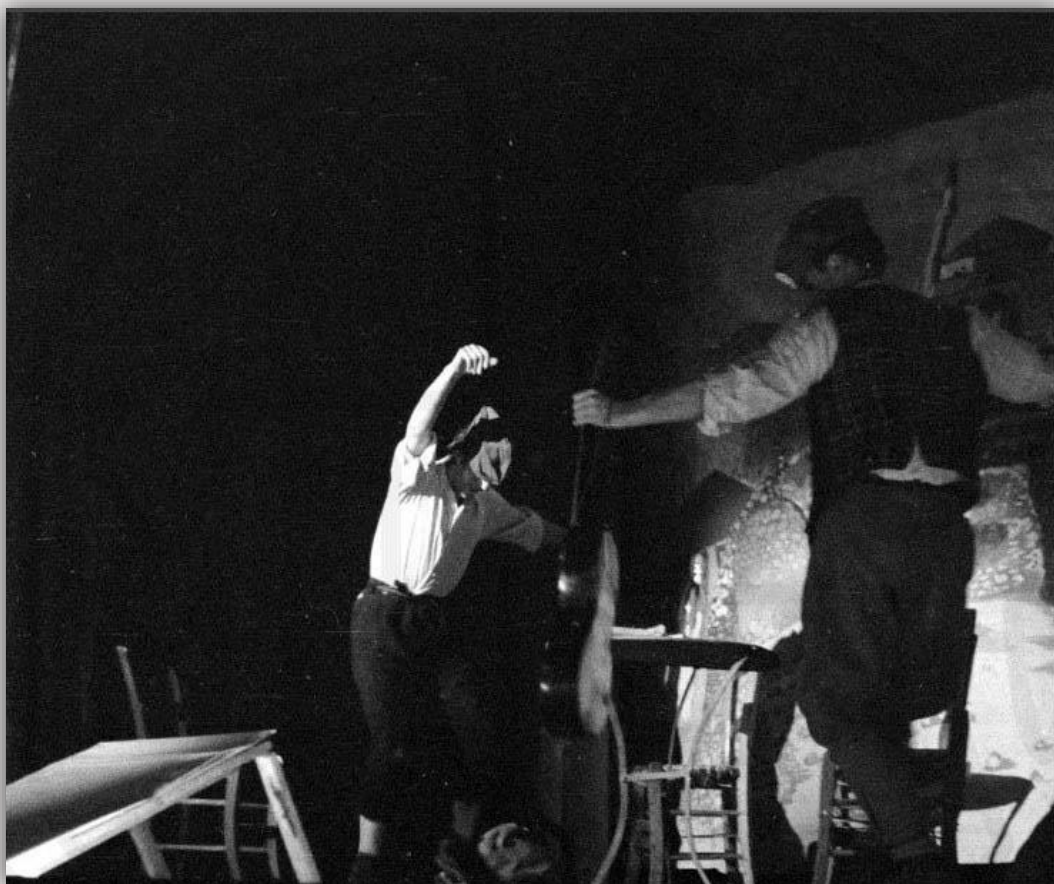
Οι αντάρτες του λόχου διοικήσεως δέχτηκαν χωρίς δισταγμό να μας παραχωρήσουν ότι θέλαμε. Αυτοί θα περιορίζονταν στο υπόλοιπο πανί κι όποτε τους ξανάστελναν οι σύμμαχοί μας. Ήταν γραφτό να μη

γνωρίζουν απάνω στο κορμί τους μετάξι. Εμείς πήραμε όσο μας χρειαζόνταν και μάλιστα στα μπροστινά φύλλα βάλουμε κόκκινο και γαλάζιο - έτσι θάτανε πιο φιγουράτα. Στο πίσω φύλλο σχεδιάστηκε μια ανατολή με τις χρυσές αχτίδες. Ήταν (έμπνευση του καπετάνιου μας) ο ήλιος της Λαοκρατίας. Κι απάνω μπροστά, ράφτηκε με παρδαλά γράμματα η επιγραφή μας : " Λαϊκή Σκηνή ". Μ' αυτό το όνομα θα μας ξέρουν από δω και πέρα. Χρειάστηκαν ακόμα, για το στερέωμα των σκηνηκίων, ορισμένα κοντάρια. Έχιναν κι αυτά από κλωνάρια ελάτων. Έτσι δε θα γυρεύαμε σε κάθε χωριό καδρόνια, να χάνουμε άσκοπα τον καιρό μας. Προμηθευτήκαμε και κάμποσο καλώδιο, για ν' ανοίγουμε και να κλείνουμε τη δίφυλλη αυλαία. Υπολείπονταν ακόμα τα ρούχα του βεστιαρίου. Πιο δυσεύρετη απ' όλα ήταν η στολή του Καραϊσκάκη. Πήραμε δανεική τη φουστανέλα, βλαχόκαλτσες κλπ. ενός ντόπιου κτηνοτρόφου, που τα φύλαγε σαν οικογενειακό κειμήλιο. Τα υπόλοιπα (μια παλιά γυναικεία ντυμασιά, ένα νεροβάρελο, γουρουνοτσάρουχα, έναν τρουβά, ένα κρεβάτι από κλαδιά, καπνό με ροκόφυλλα κλπ.) ήταν ευκολότερο σχετικά να τα βρίσκουμε.

Για την κωμωδία πάλι μας χρειαζόνταν ένα πιστόλι, ένα κούτσουρο, ελατίσια κλαδιά, δυο αβγά, ένας κόκορας και άλλα τέτοια. Για την προμήθειά τους, που απαιτούσε τρεξίματα και παρακάλια, φρόντιζα εγώ, που δεν είχα κι άλλη ασχολία. Επιτηρούσα μόνο την παράσταση κι εξηγούσα πριν απ' αυτή το σκοπό του θεάτρου και της τέχνης γενικά στο απληροφόρητο, αγράμματο κοινό.

Μαζί με τη φοιτήτρια και την ανταρτοπούλα ήρθε μαζί μας και μια άλλη, μαθήτρια κι αυτή, κόρη συναγωνιστή ταγματάρχη. Κατάχονταν από ζερβοκρατούμενη περιοχή κι είχαν ξεπτιτωθεί συφάμπιλοι, τριχυρνώντας μαζί μας στα βουνά. Για να μην κάθεται έτσι την έστειλαν μαζί μας. Με όρους είχαμε πάρει και τον υπαξιωματικό τηλεφωνητή. Σε μια βδομάδα θα μας έφευγε οριστικά. Μα στο μεταξύ θα μάθαινε το ρόλο του άλλος ένας απ' τους τρεις καινούργιους που μας είχαν έρθει. Αυτοί ήταν νεοσύλληχτοι, απ' το σώμα Καραϊσκάκη. Μας ακολούθησαν πρόθυμοι έπειτ' από μια

παράσταση που είδαν και που ζητήσαμε την ενίσχυσή τους, γενικά. Μας τους άφησαν εύκολα, γιατί δεν είχαν γυμναστεί ούτε ειδικευτεί ακόμα. Τώρα ήμασταν σχεδόν συμπληρωμένοι από προσωπικό. Μα έμεναν ακόμα κάτι άλλα να ταχτοποιηθούν.

Το θέατρο στην VIII Μεραρχία ΕΛΑΣ Ηπείρου. Η «Λαϊκή σκηνή» του Γιώργου Κοτζιούλα. Ήπειρος, 1944 Κώστας Μπαλάφας (ΦΑ_14_281) - Μουσείο Μπενάκη

Πρώτα, πρώτα έπρεπε να κανονιστεί το ζήτημα της διατροφής μας. Όσο για μεταχωρικά θα μας έδιναν δυο ζώα, που κι αυτά θα τα ξαλλάζαμε στο δρόμο, όπου βρίσκαμε μονάδες. Απάνω σ' αυτά θα φορτώναμε τα σκηνικά, τις κουβέρτες και τα τρόφιμά μας. Αλλά τί θα τρώγαμε τόσοι νομάτοι; Η Μεραρχία μας δεν είχε επάρκεια τροφίμων. Απ' τη Θεσσαλία μας έρχονταν όλα. Και μόλις έφταναν, ξοδεύονταν αμέσως. Το συσσίτιο της έδρας ήταν στερεότυπο : ή κρέας,

ή μπλιχούρι. Τα όσπρια είχαν γίνει σπάνια κι αυτά. Τον τελευταίο καιρό το επιτελείο μας έτρωγε ψωμί που κριτσάναχαν τα δόντια. Μόλις τόφερναν οι αγωγιάτες, δεν πρόφταναν να το ξεπλύνουν, να το καθαρίσουν. Το άλεθαν και το ζυμώναν αξεδιάλεχτο. Ούτε τραπεζαρία είχαν ούτε τίποτε, παρά ένας είδος χαντάκι έξω απ' τα γραφεία, όπου κρέμαχαν τα πόδια τους οι αξιωματικοί καθισμένοι από δω κι από κει, αντικριστά.

Μέσα σ' αυτή την κατάσταση τί να περιμέναμε εμείς; " Καθίστε κι άμα έρθουν θα σας δώσουμε ", μας λέχαν. Αλλά ξέραμε καλά την ανέχεια που έδερνε το στρατό μας εκεί, και βλέπαμε πως έτσι χάναμε καιρό, τίποτ' άλλο. Αποφασίσαμε να φύγουμε μονάχα με τρόφιμα 2-3 ημερών, όσα είχαν. Μας εφοδίασαν και μ' ένα έγγραφο προς τις τοπικές ΕΤΑ. Αλλά κι αυτό αποδείχτηκε χωρίς σημασία. Η ίδια έλλειψη επικρατούσε κι εκεί. Ο στρατός μας πεινούσε. Θα βαδίζαμε στην τύχη κι ας γινόταν οτ' ήθελε. "Βιαζόμουν πολύ να ξεκινήσουμε, γιατί δεν έβρισκα άλλη λύση. Μονάχα έτσι, στην πράξη, θα δένονταν ο θιάσός μας, θα ισχυροποιούνταν, καθώς δεν είχε ακόμα δυναμώσει. Αλλιώςτικα η χαλάρωση θα οδηγούσε στη διάλυση. Τα παιδιά ήταν κι αυτά σύμφωνα μαζί μου. Προτάσεις τους γίνονταν από δω κι από κει, σαν αστεία, σα σοβαρά, να τους αποσπάσουν σε άλλες υπηρεσίες.

Πριν αναχωρήσουμε κανονίστηκε κι ένα ζήτημα μάλλον τυπικό. Του θ' ανήκε οργανικά ο θιάσός μας; Από πού θα παίρναμε οδηγίες, σε ποιόν θάμασταν υπόλογοι; Δεν μπορούσαμε, μονάχοι εμείς απ' όλο το στρατό, να μένουμε αυτοκέφαλοι. Μας επέτρεπαν ανεξαρτησία ως ένα σημείο. Εγώ είχα γίνει πριν, με διαταγή του μεράρχου, διευθυντής του Καλλιτεχνικού Τμήματος. Τώρα μ' έβαλαν και στην ΕΔΑ της Μεραρχίας, γίναμε τέσσερα μέλη . Από κει θα εξαρτιόμουν εγώ. Όσο για τους υπόλοιπους, υπάχονταν στο λόχο διοικήσεως. Θεωρούνταν ημιστρατευτικό τμήμα. Μας έδωσαν και μερικά ντουφέκια, να μην είμαστε άοπλοι στο δρόμο. Θα περνάγαμε από ερημιές, θα κοιμούμασταν κι έξω. Οι κακοποιοί κι οι αντιδραστικοί, που συνεννοούνταν κρυφά με τους εδεσίτες αντίκρυ, δεν είχαν

ησυχάζει ακόμα. Κι έπρεπε νάχουμε το νου μας . Ήταν και γυναίκες μαζί μας.

Πριν φύγουμε, μας κάλεσε ο καπετάνιος κι έκαμε ιδιαίτερες συστάσεις, να μη σημειωθούν τίποτε παρατράγουδα στο δρόμο. Πριν γείρουμε απ' την πλαγιά, οι άλλοι μας φώναζαν από πίσω :

-Ωρα καλή ! Και να σφίγγετε το λουρί σας ! πρόσθεταν χειρονομώντας.

Το θέατρο στην VIII Μεραρχία ΕΛΑΣ Ηπείρου. Η «Λαϊκή σκηνή» του Γιώργου Κοτζιούλα. Ήπειρος, 1944 Κώστας Μπαλάφας (ΦΑ_14_282) - Μουσείο Μπενάκη

Ήταν τότε αρχές Ιουλίου. Η πρώτη αυτή περιοδεία θα μας μείνει αξέχαστη για πάντα. Τραβούσαμε στο Κάτω Ραντοβίτσι και στα Ζυγοχώρια. Θα φέρναμε το γέλιο και τη χαρά σε πεντάφτωχους, πικραμένους ανθρώπους. Μας περίμεναν κι οι αντάρτες που ζούσαν ξεκομμένοι απ' τους άλλους, δίχως καμιά ψυχαγωγία . Όσο για τ' ασυγκέντρωτα εκείνα χωριά ξέραμε πως μόνο μια Κυριακή

μαζεύονται στο μεσοχώρι. Αυτή θάταν η κατάλληλη μέρα να τους επισκεφτούμε. Αλλά τί θα γινόμασταν στο μεταξύ; Τρόφιμα δεν είχαμε μαζί μας. Έπειτα με τέσσερες παραστάσεις το μήνα, μια κάθε εβδομάδα, δε βολεύονταν το ζήτημά μας. Έπρεπε να δώσουμε πολλές παραστάσεις, για να περάσουμε όλα τα χωριά. Έτσι αποφασίσαμε να παίζουμε κάθε μέρα, κι ας έρχονταν να μας ιδούν όσοι ευκαιρούσαν. Για τους λόχους, για τα μικρά τμήματά μας δεν ήτανε λόγος. Αυτοί μαζεύονταν εύκολα και φρόντιζαν μάλιστα να μη λείπει κανένας. Μας έδιναν απ' το συσσίτιό τους, κάποτε μας φίλευαν και για το δρόμο. Οι μόνοι παραπονούμενοι ήταν όσοι απασχολούνταν μ' επείγουσες υπηρεσίες. Αλλά κι αυτοί τα μάθαιναν έπειτ' απ' τους άλλους. Πολλοί συγκατατούσαν όχι μόνο την υπόθεση, αλλά και λόγια των προσώπων, ολόκληρες φράσεις, καθώς κι ορισμένες κινήσεις που τις επαναλάβαιναν έπειτα, συνεχίζοντας έτσι το θέατρό μας. Το σπουδαιότερο όμως ήταν η υποδοχή μας στα χωριά. Από που το μαθαίνουν και μας περίμεναν προτού πάμε; Κάθονταν εκεί στον ήλιο (γιατί παίζαμε πάντα έξω) και παρακολουθούσαν τις ετοιμασίες μας. Κοίταζαν πως ανοίγαμε λάκκους για τα κοντάρια, πως τοποθετούσαμε τα σκηνικά, πως φέρναμε ρούχα για της μεταμφιέσεις.

Όλοι μας βρισκόμασταν σε κίνηση. Για να μη στέκουν ορθοί τόσες ώρες, για να μη λερώνονται απ' τα χώματα καταχής φέρναμε πέτρες μεγάλες και τις αραδιάζαμε μπροστά, βάνοντας αποπάνω τους, όπου βρίσκαμε, και σανίδια. Έτσι γίνονταν πρόχειρα καθίσματα, για τούς ηλικιωμένους τουλάχιστο. Όλ' αυτά γίνονταν με πολύν κόπο. Στήσιμο και ξεστήσιμο απαιτούσε απάνω από τρείς ώρες. Στο μεταξύ συνάζονταν και το χωριό. Κλείδωναν τα σπίτια, παράταχαν τα χωράφια, άφηναν στο κοπάδι τους τίποτε γέρους. Αλλά κι αυτοί θέλαν να 'ρθούνε στο θέατρο, κι οι γυναίκες και τα παιδιά. Οι γυναίκες στην αρχή στέκονταν παράμερα, σα να κρύβονταν η μια πίσω απ' την άλλη. Τους μιλάγαμε και κρυφογελάχαν κοιτάζονταν αναμεταξύ τους. Ήταν αθάρρευτες, ασυνήθιστες από τέτοια. Το ίδιο μας έκαναν και κάτι πολύ κακοντυμένοι, ξυπόλητοι, ξεσκούφωτοι,

σα διακοναράιοι. Μα όλοι οι χωριάτες, άλλος λίγο, άλλος πολύ, φορούσαν κουρέλια και μπαλώματα στον καιρό της κατοχής. Μα όταν άρχιζε η παράσταση και όσο προχωρούσε, έβλεπες όλους αυτούς που στέκαν παράμερα, σαν αδιάφοροι, τάχα σαν περαστικοί, τους έβλεπες όλο να ζυγώνουν και να προσέχουν και να ζωηρεύουν. Τα τραχιά πρόσωπά τους, τα μισοάχρια, τα παιδεμένα, με τ' ακούρευτα μαλλιά, τα σκληρότριχα γένια, έπαιρναν τώρα έκφραση ανθρωπινή, φωτίζονταν από νοημοσύνη, ανοίγονταν βέ γέλιο. Δε χρειάζονταν άλλη απόδειξη, είχαμε πετύχει το σκοπό μας.

Άγαπητέ σ. Γιώργο

Γειά - χαρά.

Πολύ μέ πείραξε, στό σημείωμά σου πώς δέν κάνουμε τίποτα γιά τό θίασο ...

Αυτό τουλάχιστον δέν τό περίμενα από σένα, πού τώρα τελευταία παράγινες παραπονιάρης, γιατί κατέβαλα και καταβάλλω πολλές προσπάθειες γιά νά μπορέσω νά πείσω τά πρόσωπα πού ζήτησες. Επί τέλους πήρα τήν συγκατάθεση και γιά τήν σ. 'Αγνή και γιά τήν σ. Βασιλική δεύτερη. Τόν Μπισκοτέν σου τόν έδωσα. 'Ακόμη μένει ό ύποβολέας κι αυτόν θά τόν βρούμε εάν τυχόν δέν τόν έχεις βρει έντωμεταξύ.

Τήν Κυριακή 18 έχουμε συν/ψη. Σε περιμένουμε έξάπαντος γιατί θέλουμε νά σε προτείνουμε τιμητικά γιά μέλος της Νομαρχίας. Πρέπει νάσαι άπαραίτητα. Κι' άπεδώ ξεκινάς γιά τόν γύρο σου παίρνοντας τά πρόσωπα πού ζήτησες. 'Αλλά έχω όμως κι έγώ ένα παράπονο. Στίς 19 Μάη συναντηθήκαμε στό Βουργαρέλι και σου ζήτησα 2 χρονογραφήματα στόν μήνα γιά τή "δράση". 'Αλλά άκόμη δέν πήρα κανένα. Πήρα μέ τό προχθεσινό σου γιά τόν "τύπο" και τό βάζουμε στή "δράση" άν και τό προσόριζες γιά τόν "άγώνα". Φαίνεται πώς μέ ξεχασες έμένα. Δέν πειράζει όμως, έγώ πάντα σε δικαιολογώ.

12/6/44

Μέ αγάπη

Τέλης

Ο στρατάρχης της Ρούμελης ήταν μπροστά τους, ολοζώντανος. Δίδασκε σ' αυτούς τους αιώνιους είλωτες, τα θύματα του κράτους, πατριωτισμό. Αλλά συνάμα τους μιλούσε και για τα ιερά τους δικαιώματα, για μια καλύτερη ζωή. Το κοινωνικό νόημα τους

γίνονταν αντιληπτό κι αυτού και στην κωμωδία, όπου ένας χλιοβασιασμένος χωριάτης τραβούσε τα πάνδεινα απ' το δασικό, αντιδρώντας με τον τρόπο του όμως. Τους έψηνε ο ήλιος δυο τρεις ώρες και δεν έλεγαν να φύγουν.

Το θέατρο στην VIII Μεραρχία ΕΛΑΣ Ηπείρου. Η «Λαϊκή σκηνή» του Γιώργου Κοτζιούλα. Ήπειρος, 1944 Κώστας Μπαλάφας (ΦΑ_14_288) - Μουσείο Μπενάκη

Φροντίζαμε βέβαια για κανένα μέρος σκιερό, αλλά ήταν δύσκολο να συνδυάσουμε ίσιωμα με ίσκιο· έτσι προτιμούσαμε το πρώτο. Μα εκείνοι δε νιώθαν ούτε κούραση, ούτε λιοπύρι. Τελειώνοντας προσφέρονταν συχνά να μας φιλοξενήσουν. Μας έπαιρναν στα σπίτια τους από δυο κι από τρεις ή μας έφερναν φαΐ στο μεσοχώρι. Αυτό γινόταν όπου δεν είχαμε συσσίτιο του στρατού. Αλλά για να μη

νομίζει κανείς πως είχαμε καλοφαγία, εξηγώ πως το γεύμα μας ήταν κανένα κουπάκι ξινόγαλο, κανένα κομμάτι ζυμαρόπιτα. Απ' αυτά είχαν, απ' αυτά μας δίναν. Ωστόσο τα παιδιά του θιάσου δε βαρυγκωμούσαν. Έπαιζαν από χωριό σε χωριό καθημερινά, κάποτε και δυο φορές την ημέρα. Περπατούσαν ώρες με το κάμα, σε μουλαρόδρομους, ή μονοπάτια, εξαντλούνταν μπορεί να πει κανείς απ' την παράσταση, κακοκοιμούνταν, κακότρωγαν κι όμως δεν άκουγες παράπονο από κανέναν. Ακόμα κι οι κοπέλες, που τις χτυπούσαν τα παπούτσια στο δρόμο, βάδιζαν ξυπόλητες με καρτερία. Πίστευαν όλοι και όλες στο σκοπό του θεάτρου. Και η μόνη αμοιβή τους ήταν, όταν γύριζαν στην έδρα, οι έπαινοι των ανωτέρων :

- Μπράβο, παιδιά! Εργαστήκατε λαμπρά. Ξεκουραστείτε και να συνεχίστε.

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΛΑΙΚΗΣ ΣΚΗΝΗΣ

Α' ΜΕΡΟΣ : 28 ΙΟΥΝΗ - 20 ΙΟΥΛΗ 1944

Το Ημερολόγιο, με ολόκληρο τίτλο ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ (υπογραμμισμένο) ΤΟΥ ΘΙΑΣΟΥ " ΛΑΙΚΗ ΣΚΗΝΗ " 1944, αποτελεί την τρίτη ενότητα του έργου Θέατρο στα Βουνά. Έχει σχήμα τετραδίου από 22 μεγάλα λευκά φύλλα διαστάσεων 30 X 19,8 εκατ. διπλωμένα στη μέση και ραμμένα πρόχειρα με μαύρη κλωστή, ώστε να σχηματίζουν τετράδιο με 44 φύλλα διαστάσεων 19,8x 15 εκατ. Γραμμένο πυκνά με μολύβι από τη μια μεριά των φύλλων, έχει & αρίθμηση από το τρίτο φύλλο και έξης από το 1 - 5. Τα δύο πρώτα φύλλα δεν έχουν αρίθμηση, ενώ τα υπόλοιπα είναι τελείως κενά. Στο πρώτο φύλλο του τετραδίου ο τίτλος γραμμένος με μελάνι στη μέση. Στο δεύτερο, στη μέση δεξιά, γραμμένο με μολύβι : Συντάκτης : Γ. Κοτζιούλας. Από το τρίτο φύλλο (το πρώτο αριθμημένο) αρχίζει το ημερολόγιο με γεγονότα από 28 'Ιουνίου μέχρι 20 'Ιουλίου και με κάθε ημερομηνία υπογραμμισμένη. Κι εδώ δεν έχουμε καμιά διαγραφή ή διόρθωση. Στο τέλος του ημερολογίου ο Κοτζιούλας μας αναφέρει ότι το

ημερολόγιο θα συνέχιζε ο δάσκαλος Γιάννης Λαμπράκης απ' το Βουργαρέλι, που τώρα βρίσκεται στην Τασκένδη κι έτσι δεν έχουμε πληροφορίες αν το ημερολόγιο συνεχίστηκε. Πάντως φαίνεται ότι και ο Κοτζιούλας δε συνέχισε αργότερα σε άλλη περιοδεία το ημερολόγιο, είτε γιατί το είχε χάσει είτε γιατί το άφησε κάπου για φύλαξη είτε γιατί συνέχισε σε άλλα χαρτιά που αργότερα έχασε.

Τετάρτη 28 'Ιουνίου 1944

Σήμερα ξεκίνησε ο θιάσός μας, η " Λαϊκή Σκηνή " της VIII Μεραρχίας ΕΛΑΣ, που σχηματίστηκε ύστερ' από τόσες προσπάθειες και δυσκολίες. Είναι μιχτή ακόμα, μισοί αντάρτες, μισοί πολίτες. Ένα βοηθητικό προσωπικό υπολογίζουμε να το βρούμε στο χωριό, όπου θα γίνει η παράσταση. Ούτε και στολές έχουμε έτοιμες, εκεί θα τις βρούμε. Δυο βεντόνια που μας χρειάζονται γι' αυλαία, κι αυτά εκεί περιμένουμε να μας τα στείλουν. Το μόνο μας τεχνικό εφόδιο είναι το φέσι του Καραϊσκάκη, από ένα είδος χαρτόνι, τυλιγμένο με κόκκινο μεταξωτό.

Πέμπτη 29 'Ιουνίου

Φτάσαμε στο Τετράκωμο αργά, περασμένα μεσάνυχτα, γιατί αργήσαμε νά ξεκινήσουμε. Είμασταν εχώ, η Αghνή Κομπορόζου (πρωταγωνίστρια), ο Γιάννης Λαμπράκης (πρωταγωνιστής), ο Γιώργος Παπαδόπουλος (τεχνικός του θιάσου και ηθοποιός), ο Χρ. Ζώης (ψευδ. Ροβεσπιέρος) και ο Σπ. Βλασόπουλος, αντάρτες και επικουρικοί ηθοποιοί. Κοιμηθήκαμε σ' ένα ακατοίκητο σπίτι, στα σανίδια, με ψωμί που είχαμε μαζί μας. Το πρωί έγινε μνημόσυνο στο εκκλησάκι των Αγ. Αποστόλων, σ' ένα απ' τα ιστορικά υψώματα όπου δόθηκαν τον περασμένο χειμώνα οι περίφημες μάχες για την υπόθεση της λαοκρατίας. Έγινε συγκέντρωση γύρω απ' τον τάφο ενός συναγωνιστή, οι εφεδρικοί του χωριού παρουσίασαν όπλα, εκφωνήθηκαν λόγιοι από διάφορους αντιπροσώπους κλπ. Έπειτ' απ' την πρωινή τελετή οι κάτοικοι συγκεντρώθηκαν στην παλιά πλατεία του χωριού με τα μισοκαμένα γύρω σπίτια. Η παράσταση ορίστηκε για το απόγεμα. Αλλά δεν είχε γίνει καμιά ετοιμασία για

τη σκηνή. Οι επονίτες είχαν περιοριστεί να στήσουν στη λάκα τέσσερα παλούκια και τίποτε άλλο. Με την πρωτοβουλία όμως και τη δραστηριότητα του Γ. Παπαδόπουλου βρέθηκαν σανίδια, ξύλα, κουβέρτες κι έγινε μια εμφανίσιμη σκηνή σε κατάλληλο μέρος. Η παράσταση δόθηκε μπρος σ' ένα ακροατήριο απάνω από 300 άτομα, μ' εξαιρετική επιτυχία. Πάιχτηκε πρώτα ένα μικρό απ' τους επονίτες του χωριού, όπου διακρίθηκε ο νεαρός Γ. Σεγκούνας, και ύστερα το δικό μας «Ξύπνα, ραχιά!». Έπαιξαν σχεδόν όλοι καλά και περισσότερο απ' όλους ο Λαμπράκης ως Μπάρμπα-Λιόλιος. Οι κάτοικοι (που, ξεχάσαμε να πούμε, είχαν εκείνη την ημέρα το χωριανικό τους πανηγύρι) έμειναν πολύ ευχαριστημένοι απ' την παράσταση κι έστειλαν σχετικά τηλεφωνήματα στη Μεραρχία. Το πρώτο μας βήμα έγινε. Καλή αρχή!

Το θέατρο στην VIII Μεραρχία ΕΛΑΣ Ηπείρου. Η «Λαϊκή σκηνή» του Γιώργου Κοτζιούλα. Ήπειρος, 1944 Κώστας Μπαλάφας (ΦΑ_14_283) - Μουσείο Μπενάκη

Παρασκευή 30 Ιουνίου

Γυρίζοντας στην έδρα της Μεραρχίας, περάσαμε απ' τη Μεσιούντα. Κάποιος από κει που μας δάνεισε στολή για τον Καραϊσκάκη μου είχε πει πως δεν μπορούσε να μας δώσει για περισσότερο καιρό τις φουστανέλες χωρίς την έγκριση του πατέρα του, ενός γεροβλάχου, που τάχα τον φοβόταν. Περνώντας από κει διαπίστωνα πως αυτά ήταν προφάσεις ενός χωριάτη που ήθελε να μας γελάσει, υπεκφυγές ενός οργανωμένου που δεν edέχονταν να κάμει για την οργάνωση μια μικροθυσία. Ο γέρος κατοικούσε ψηλά στη ράχη και θα ήταν άδικος κόπος ν' ανέβω ως εκεί, αφού μάλιστα ο γέρος δεν ήξερε ούτε που βρίσκονται καλά καλά οι περίφημες φουστανέλες. Έτσι παραμένει άλυτο το ζήτημα των στολών, που θα έπρεπε να τις έχουμε μόνιμες και να μην τις αναζητούμε την τελευταία ώρα μεταξύ των θεατών. Αλλά που να τις βρούμε; κανένας δεν έχει τη διάθεση να μάς προσφέρει έστω κι ένα παλιό, άχρηστο παντελόνι.

Σάββατο 1 Ιουλίου

Η Μεραρχία έπειτ' απ' την πρώτη μας επιτυχία έδωσε περισσότερη σημασία στην οργάνωση του θεάτρου μας. Πολλά χρωστάει ο θίασος στο εξαιρετικό ενδιαφέρον που έδειξε ο καπετάν Κόζακας και στην πραγματική υποστήριξη που πρώτος αυτός άρχισε να μάς παρέχει. Δεν είχαμε τίποτε. Φρόντισε και μας βρήκε αρκετό μεταξωτό για να γίνει η αυλαία και το φόντο καθώς και ορισμένες επιγραφές. Φέραμε μηχανές κι ένα μερόνυχτο έραβαν αράδα για να ετοιμαστούν τα σκηνηικά, με ψυχή της δουλειάς πάντα τον ακούραστο Παπαδόπουλο. Στο μεταξύ ο Κόζακας έστειλε να μάς έρθουν ορισμένα πρόσωπα που μας χρειάζονται για τη συμπλήρωση του προσωπικού. Μας υποσχέθηκε ακόμα κάθε ενίσχυση μελλοντικά.

Κυριακή 2 Ιουλίου

Σήμερα το πρωί έγινε στρατοδικείο. Το απόγευμα αρχά δόθηκε παράσταση στην έδρα της Μεραρχίας, τα Μουλιανά, όπου και άλλοτε παίζανε οι αντάρτες μας, όχι όμως συστηματικά. Εμείς χτίσαμε 'δω και σκηνή, με πέτρες και χώμα. Το βράδι μας ήρθαν απ' το 3 / 40 ο

αντάρτης Ντέτσικας, ο μικρός Διον. Παπανικολάου και η νεαρή Ηλέκτρα Ζαχαρή, που προορίζονται κι οι τρεις τους για το θίασο. Άρχισαν πια να ενδιαφέρονται κι άλλοι, παραέξω, από την πολιτική οργάνωση που δε μας πρόβεχαν πριν, για να μην πω αντιδρούσαν στο έργο μας εμποδίζοντας να 'ρθουν κοντά μας δυο τρία πρόσωπα που το θέλαν. Τώρα ζήτησαν συνεργασία και μας υποσχέθηκαν υποστήριξη, τόσο η ΝΕΑ όσο και η ΕΤΤΟΝ. Να ιδούμε όμως αν απ' τα λόγια θα προχωρήσουν στην πράξη, γιατί ως τα τώρα χορτάσαμε από υποσχέσεις.

Δευτέρα 3 Ιουλίου

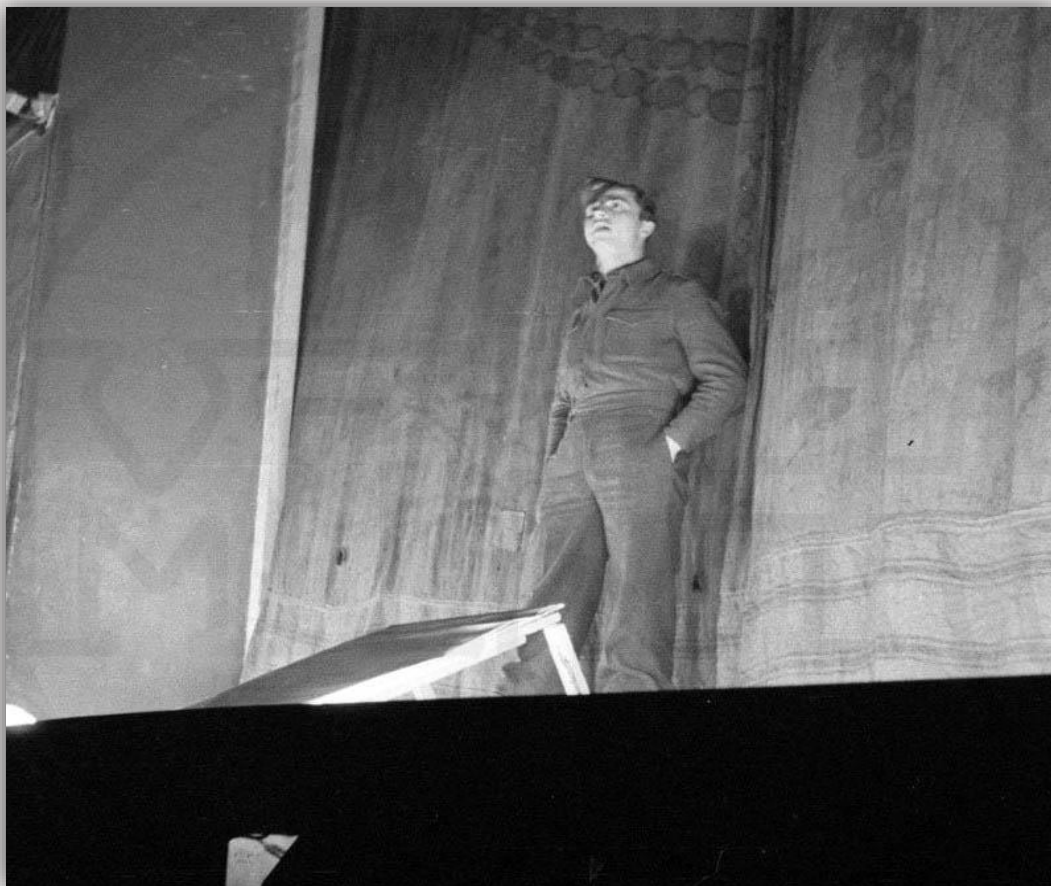
Μας κάλεσαν για σήμερα να δώσουμε παράσταση στη γειτονική, Σεκλίστα, όπου είχαν συγκεντρωθεί 300 άντρες του νεοσύστατου σώματος Καραϊσκάκη. Αλλά μας σταμάτησε μια ατυχία. Η πρωταγωνίστρια έμαθε πως ο αδερφός της, φοιτητής, ξεκίνησε απ' την Άρτα για την Αθήνα και χάθηκε στο δρόμο κι οπωσδήποτε δεν έφτασε στον προορισμό του.

Φοβάται λοιπόν αυτή μήπως τον πιάσανε, τον σκοτώσαν, κλαίει ολοένα και θέλει να φύγει. Στο μεταξύ είχαμε ειδοποιήσει και στείλαμε άνθρωπο να ετοιμάσει τη σκηνή. Ως το μεσημέρι δεν είμασταν βέβαιοι αν αυτή θα δεχόταν να παίξει. Επιτέλους αποφάσισε· κινήσαμε τραβώντας τον έναν από δω και τον άλλον από κει, με αποτέλεσμα ν' αρχίσει η παράσταση έπειτ' από τις εφτά. Πέτυχε όμως, άρεσε στο κοινό κι αυτός είναι ο λόγος που μας δημιουργεί την υποχρέωση να τραβήξουμε μπροστά κατανικώντας κάθε εμπόδιο. Έπαιξε για πρώτη φορά στο μικρό της ρόλο και η νεοφερμένη Ζαχαρή, χωρίς να τα καταφέρει καλά, ίσως επειδή ντρέπεται ακόμα.

Τρίτη 4 Ιουλίου

Σήμερα με κάλεσε κι ο στρατηγός. Έχει την επιθυμία να συγκροτηθεί ένας θίασος αξιόλογος και υποσχέθηκε να μας υποστηρίξει με όλα τα μέσα που διαθέτει. Για καθετί που χρειαζόμαστε, θ' απευθύνομαι σ' αυτόν. Ότι του ζήτησα, έγινε κιόλας δεχτό. Ο στρατηγός ήταν απ' την

αρχή θερμός υποστηρικτής της ιδέας του θιάσου και τώρα, που βλέπει τις πρώτες ενέργειές μας, το ενδιαφέρον του μεγαλώνει. Άλλωστε είχε δώσει κι ο ίδιος ένα μικρό επίκαιρο δράμα τις προάλλες.

Το θέατρο στην VIII Μεραρχία ΕΛΑΣ Ηπείρου. Η «Λαϊκή σκηνή» του Γιώργου Κοτζιούλα. Ήπειρος, 1944 Κώστας Μπαλάφας (ΦΑ_14_284) - Μουσείο Μπενάκη

Τετάρτη 5 'Ιουλίου

Άρχισαν να εξασκούνται τα νεότερα μέλη σε ορισμένα τραγούδια του προγράμματος. Εκεί που τα λέγαν πρόχειρα ως τα τώρα, δίχως σύστημα, θα μπει μια τάξη από δω και πέρα, η δουλειά θα γίνεταί μεθοδικά. Ήρθαν νεότερες ειδήσεις στην πρωταγωνίστρια κι ο αδερφός της δεν έπαθε τίποτα. Κρίμα στα κλάματα! Έτσι εξασφαλίζεται κι η λειτουργία του θιάσου.

Πέμπτη 6 'Ιουλίου

Μας έδωσαν ακόμα μερικά φύλλα αλεξίπτωτο για τη συμπλήρωση της σκηνης. Ο Ιταλός μαραγκός, πολύ τεμπέλης, δε μας τελείωσε ακόμα τους ξύλινους στύλους. Στείλαμε ειδοποίηση στα γειτονικά χωριά Μεγαλόχαρη και Μεσόπυργο πως το ερχόμενο Σάββατο και Κυριακή θα δώσουμε εκεί παραστάσεις. Απ' αυτούς δε ζητάμε να μας έχουν έτοιμα παρά κάμποσα σανίδια για το παλκοβένικο.

Παρασκευή 7 'Ιουλίου

Συνεχίζονται οι ενέργειες για τη συμπλήρωση του προσωπικού. Αλλά όποιον ζητάμε τον χρειάζονται. Δε μας δίνουν από πουθενά. Μόνο η Μεραρχία φαίνεται πιο βολική. Αυτή δέχεται να μας αποσπάσει ή να μας δανείσει προσωρινά δυο, τρεις αντάρτες. Μα οι ελλείψεις μας είναι πολύ μεγαλύτερες, δεν αναπληρώνονται με προσωρινές λύσεις.

Σάββατο 8 'Ιουλίου

Σήμερα αποφασίσαμε να δώσουμε παράσταση στη γειτονική Μεγαλόχαρη. Τρομάξαμε να πάρουμε για δυο τρεις μέρες τον καπετάνιο του λόχου και τον τηλεφωνητή. Στο χωριό βρήκαμε συγκεντρωμένους αρκετούς, περίμεναν τους Εγγλέζους που θα περνούσαν για να μοιράσουν βοηθήματα στους πυροπαθείς. Αλλά οι αντιπρόσωποι των συμμάχων πέρασαν βιαστικά στην άκρη του χωριού, ίσως επίτηδες όρισαν συνάντηση κάπου αλλού και, όσο να φτάσουν εκεί οι χωριάτες, είχαν φύγει. Δώσαμε την παράσταση μπροστά σε αρκετό κοινό, μες στον ήλιο. Οι θεατές διασκέδασαν αρκετά. Στο τέλος μας έστρωσαν πλούσιο τραπέζι. Κατά το βράδι φύγαμε για το Μεσόπυργο, όπου και κοιμηθήκαμε.

Κυριακή 9 'Ιουλίου

Την ίδια επιτυχία είχε η παράσταση και στο Μεσόπυργο. Εδώ το κοινό καθόταν στον ίσκιο. Θα ήταν απάνω από διακόσιοι εξαιτίας της ημέρας, Κυριακή. Πολύ μας περιποιήθηκε ο συναγωνιστής γιατρός Λευτέρης Κόκας, που φαίνεται πραγματικά πολιτισμένος και φιλότεχνος. Ξεκινήσαμε το απόγευμα για την έδρα της Μεραρχίας,

όπου φτάσαμε κατά το βράδι και μας υποδέχτηκαν με χαρά. Παντού όπου δίνουμε παραστάσεις, τους στέλνουν ύστερα θερμά ευχαριστήρια για την αποστολή του θιάσου.

Δευτέρα 10 'Ιουλίου

Δεν πρόφτασαν τα παιδιά να ξεκουραστούν και λάβαμε πρόσκληση για τη Σεκλίστα. Θα παίξουμε εκεί για δεύτερη φορά, επειδή έχουν έρθει απ' τα Τζουμέρκα καινούργιοι Καραϊσκάκηδες, που δε μας έχουν ιδεί. Στην παράσταση ήταν και ο παλιός μας αρχηγός Τζουμερκιώτης, νεοδιορισμένος καπετάνιος του σώματος. Όλοι ευχαριστήθηκαν απ' τα έργα και μας χειροκρότησαν. Ο λαός διψάει για θεάματα.

*Απαγγελία στη «Λαϊκή σκηνή» του Γιώργου Κοτζιούλα του θεάτρου της VIII
Μεραρχίας ΕΛΑΣ Ηπείρου. Ήπειρος, 1942-1944 Κώστας Μπαλάφας
(ΦΑ_14_258) - Μουσείο Μπενάκη*

Τρίτη 11 'Ιουλίου

Ή θα φύγουμε σήμερα για την περιοδεία μας ή δε θα ξεκινήσουμε ποτέ. Μ' αυτή την έμμομη ιδέα και με τεράστιες προσπάθειες μπορέσαμε να φύγουμε απ' τα Μουλιανά με το θίασο σχεδόν συμπληρωμένο. Δυο μέλη μας έδωσαν χτες οι Καραιϊσκάκηδες, που τους το ζητήσαμε ειδικά. Χρειαζόμασταν τρόφιμα, μουλάρια, τα πάντα. Άλλοι ξεκίνησαν ξυπόλητοι, άλλοι με τα παπούτσια στα χέρια. Και η πλάγια αντίδραση δεν έλλειψε ως την τελευταία στιγμή. Πάντως, αν δε μας βοηθούσε τόσο πρόθυμα ο Κόζακας ήταν αδύνατο να φύγουμε. Σήμερα δακτυλογραφήθηκε και ή διαταγή (αριθ. 4971) με την όποια ή Μεραρχία ιδρύει Καλλιτεχνικό Τμήμα, όπου υπάχεται και ο θίασος.

Τα πρόσωπα που ξεκίνησαν με το θίασο είναι τα εξής :

1. Ιω. Λαμπράκης,
2. Αχνη Κομπορόζου,
3. Γ. Παπαδόπουλος,
4. Σπ. Βλασόπουλος,
5. Περ. Αλέτρας,
6. Αγγ. Λαμπράκης,
7. Βασ. Ντέτσικας,
8. Ηλέκτρα Ζαχαρή,
9. Διον. Παπανικολάου,
10. Βαρβ. Αναγνωστοπούλου,
11. Ιταλός Ττιπίνο.

Μαζί με μένα γίνονται δώδεκα. Απ' αυτούς θα είναι ταχτικοί ο 1ος, η 2η, ο 3ος, ο 5ος, ο 6ος, ο 7ος, ο 9ος. Τον 4ο τον αποστάσαμε για λίγες μέρες.

Ο Ιταλός θα βοηθάει στο στήσιμο της σκηνης. Οι δυο νεότερες συναγωνίστριες συμφωνήσαμε να μας ακολουθήσουν μόνο στην πρώτη περιοδεία μας, ως τις 20 του μηνός. Από κει και πέρα μπορούν να φύγουν, αν θέλουν, γιατί στο μεταξύ ελπίζουμε να βρούμε άλλες. Ο πρώτος μας σταθμός είναι το Διχομοίρι, όπου φτάσαμε τα μεσάνυχτα κατακουρασμένοι. Κοιμηθήκαμε στο ύπαιθρο, αφού τα παιδιά διασκέδασαν πρώτα και χορέψαν.

Τετάρτη 12 'Ιουλίου

Δώσαμε παράσταση το μεσημέρι απέξω απ' το μοναδικό σπίτι στο δρόμο, που αποτελεί το κέντρο του χωριού. Η πρωταγωνίστρια ήταν άρρωστη, την είχε πιάσει πάλι πυρετός. Το τηλεφώνημα που είχαμε στείλει ενδιάμεσα για να ειδοποιήσει ο υπεύθυνος τους κατοίκους, δεν έφτασε καθόλου. Έτσι τρομάζανε να μαζευτούν καμιά πενηνταριά νομάτοι, μαζί με τα παιδιά και τους περαστικούς. Επειδή τα δικά μας τρόφιμα είχαν τελειώσει, φάγαμε απ' το χωριό, δηλαδή λίγο ψωμί και τυρί. Κατά το βράδι κινήσαμε για την Απάνω Καλεντίνη, όπου τα παιδιά προτίμησαν να κοιμηθούν έξω από την εκκλησιά.

Πέμπτη 13 'Ιουλίου

Δώσαμε παράσταση το μεσημέρι. Μεταξύ του δράματος και τής κωμωδίας έγινε ένα μεγάλο διάλειμμα από τη βροχή. Κόσμος είχε μαζευτεί αρκετός. Αλλά ο υπεύθυνος, που και ψες άργησε να φέρει το φαΐ, μάς άφησε πάλι σχεδόν νηστικούς. Φτάσαμε τη νύχτα εξαντλημένοι και κατά μπουλούκια στο Βελεντζικό. Από φαΐ βολευτήκαμε κι εδώ με μεγάλη δυσκολία, επειδή το χωριό είναι σκόρπιο κι οι κάτοικοι δεν είχαν ειδοποιηθεί από αμέλεια των συνδέσμων.

Παρασκευή 14 'Ιουλίου

Εγώ τράβηξα από το πρωί στη Σκουληκαριά, να φροντίσω προκαταβολικά για φαΐ, αφήνοντας εντολή να με ακολουθήσουν. Αλλά ως το μεσημέρι δεν είχαν φανεί. Αναγκάστηκα να τους ξανακαλέσω με σημείωμα, επειδή είχα ειδοποιήσει τους Σκουληκαρίτες πως το

απόγευμα θα δινόταν παράσταση. Στο μεταξύ έμαθα πως είχαν παίξει και στο Βελεντζικό. Εκεί που ετοιμάζονταν να φύγουν, άρχισαν να κατεβαίνουν απ' τις γύρω ράχες άντρες και γυναίκες, απάνω από εκατό, περίεργοι να ιδούν αυτό το καινούργιο.

Έτσι η παράσταση που δόθηκε κατά το βράδι στη Σκουληκαριά ήταν η δεύτερη μέσα στην ίδια μέρα. Είχε κι αυτή την ίδια επιτυχία. Τα παιδιά φάγανε και κρέας, για πρώτη φορά. Το εξοικονομήσαμε με φωνές και φασαρίες. Κοντεύαμε να εξαντληθούμε απ' τις αδιάκοπες πορείες και τους κόπους. Κοιμηθήκαμε στο ίδιο χωριό, στην πατρίδα του Καραϊσκάκη.

Το θέατρο στην VIII Μεραρχία ΕΛΑΣ Ηπείρου. Η «Λαϊκή σκηνή» του Γιώργου Κοτζιούλα. Ήπειρος, 1944 Κώστας Μπαλάφας (ΦΑ_14_289) - Μουσείο Μπενάκη

Σάββατο 15 'Ιουλίου

Ξεκινήσαμε το πρωί για το Κλειδί, όπου θα βρίσκαμε και τμήματα δικά μας. Ήταν εκεί κι ο στρατηγός, πολύ ευχαριστημένος απ' τις διήμερες μάχες του ΕΛΑΣ και την είσοδό του στον Καρβασαρά. Στις μάχες αυτές διακρίθηκε και το δικό μας 3/40 που εμπόδιζε τους Γερμανούς να στείλουν ενισχύσεις απ' την Άρτα. Η παράσταση δόθηκε μπροστά σε πολλούς αντάρτες και σε λιγαστούς κατοίκους του χωριού. Κάμποσοι απ' αυτούς έχουν φύγει αντάρτες πέρα στο Ζέρβα, με τον Καραμπίνα. Προς το βράδι τραβήξαμε για το Δημαριό, μαζί με τον καπετάν Τζουμερκιώτη .

Το θέατρο στην VIII Μεραρχία ΕΛΑΣ Ηπείρου. Η «Λαϊκή σκηνή» του Γιώργου Κοτζιούλα. Ήπειρος, 1944 Κώστας Μπαλάφας (ΦΑ_14_292) - Μουσείο Μπενάκη

Κυριακή 16 'Ιουλίου

Σήμερα, Κυριακή πρωί, δώσαμε παράσταση στο Δημαριό. Δεν ήταν όμως και τόσο πολύς κόσμος, επειδή τέτοιον καιρό απασχολούνται με τα στάρια. Η τοπική ΕΤΑ εδώ μας περιποιήθηκε. Το μεσημέρι μας είχαν κρέας ψητό. Τα παιδιά στυλώθηκαν λιγάκι. Το απόγευμα ξεκινήσαμε για τη Άνω Πέτρα, χωριό του Τζουμερκιώτη, όπου έγινε μεγάλη συγκέντρωση. Είχαν μαζευτεί και γυναίκες αρκετές. Ύστερ' από μας τους μίλησε και αντιπρόσωπος του Κ.Κ. που άνοιξε έρανο. Το βράδι μας είχαν τραπέζι κι εδώ.

Δευτέρα 17 'Ιουλίου

Φτάσαμε το μεσημέρι στο Λιβίτσικο, έδρα του 3/40. Βρήκαμε εκεί πολλούς φίλους μας παλιούς. Όλοι τους ήταν ικανοποιημένοι από τις τελευταίες επιτυχίες του συντάγματος. Αλλά είχαμε και μια δυσάρεστη για μας είδηση. Ο αδερφός της πρωταγωνίστριας φαίνεται πως δεν έφτασε στην Αθήνα και, αν το μάθει αυτή, θ' αρχίσει πάλι τα κλάματα και παν όλα χαμένα. Ούτε λίγο, ούτε πολύ, απειλείται διάλυση του θιάσου. Γι' αυτό πρέπει να της το κρύψουμε. Η απογευματινή παράσταση πέτυχε κι εδώ. Δεχτήκαμε συγχαρητήρια απ' όλους. Μεσημέρι και βράδι μας είχε τραπέζι η επιμελητεία του συντάγματος.

Τρίτη 18 'Ιουλίου

Το πρωί ήρθαμε στη Μαρκινιάδα και δώσαμε παράσταση πριν απ' το μεσημέρι. Το περισσότερο μέρος απ' το ακροατήριό μας ήταν ένας λόχος του 85 συντάγματος που εδρεύει εδώ από καιρό, που έλαβε κι αυτός μέρος στις επιχειρήσεις. Το μεσημέρι φάγαμε γάλα. Τώρα έχουμε μαζί μας και δυο οκάδες λάδι, που μας τόδωσαν απ' το 3/40. Από τις Μελάτες, όπου θα πάμε τ' απόγεμα, θα πάρουμε 18 οκάδες αλεύρι ή σιτάρι. Το ζήτημα της τροφοδοσίας μας σιγά σιγά ταχτοποιείται. Δώσαμε τ' απόγεμα παράσταση και στις Μελάτες. Παρακολούθησαν οι άντρες ενός λόχου που στάθμευε εκεί και λιγοστοί χωριάτες, επειδή οι περισσότεροι είχαν διατεθεί για μια

κινητοποίηση. Ξεκινήσαμε μόλις νύχτωσε και κοιμηθήκαμε στο ύπαιθρο.

Τετάρτη 19 Ιουλίου

Φτάσαμε το δειλινό στο Βουργαρέλι. Αύριο θα παίζουμε εδώ, είναι και γιορτή. Στο δρόμο κάποιος γνωστός της σταμάτησε την πρωταγωνίστρια και την πληροφόρησε πως ο αδερφός της δεν είχε φτάσει στην Αθήνα. Άρχισαν πάλι κλάματα, νεύρα, αυπνίες. Απ' αυτή την ιστορία ο θιάσος απειλείται να διαλυθεί.

Πέμπτη 20 Ιουλίου 1944

Σήμερα τ' απόγεμα δώσαμε παράσταση και στο Βουργαρέλι, με πολύ κόσμο. Έτσι τελείωσε το πρώτο μέρος της περιοδείας μας με πολλούς κόπους και ταλαιπωρίες. Εγκρίθηκε απ' τη Μεραρχία η παροχή εξαήμερης άδειας στα μέλη του θιάσου. Έτσι θα σκορπιστούν όλοι για λίγες μέρες στα γύρω χωριά. Θα ξαναρχίσουν την περιοδεία τους απ' τις 27 του μηνός στη Χόσεψη. Η πρωταγωνίστρια δήλωσε πως θα εξακολουθήσει τη συνεργασία της. Έδωσα τις τελευταίες οδηγίες και αναχωρώ για τη Θεσσαλία, αφήνοντας αντικαταστάτη μου τον ανθυπολοχαγό Λαμπράκη, που θα συνεχίσει το ημερολόγιο όσο θα λείπω εγώ.

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΛΑΪΚΗΣ ΣΚΗΝΗΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΟ Β' ΜΕΡΟΣ

18 Σεπτέμβρη - 19 Νοέμβρη 1944

Το Ημερολόγιο της πρώτης περιοδείας της "Λαϊκής Σκηνης", που καλύπτει 23 μέρες (28 Ιούνη - 20 Ιούλη 1944), είναι καθαρογραμμένο από τον ίδιο τον Κοτζιούλα, χωρίς καμιά διαγραφή ή διόρθωση. Στο τέλος του Ιούλη, ο Κοτζιούλας κατηγορεί στο Β' Πανθεσσαλικό Συνέδριο του Ε.Α.Μ., αφήνοντας αντικαταστάτη του τον ανθυπολοχαγό Γιάννη Λαμπράκη, που θα συνέχιζε και το Ημερολόγιο. Ημερολόγιο, ωστόσο, δεν κρατήθηκε. Το περιοδικό

“Θέατρο” δημοσίευσε ωστόσο ένα ανέκδοτο Β' μέρος, που καλύπτει διάστημα δυο μηνών (απ' τις 18 Σεπτέμβρη ως τις 19 Νοέμβρη 1944). Είναι συγροτημένο, με τη φροντίδα του γιού του για το “Θέατρο”, από πρόχειρες σημειώσεις του Γ. Κοτζιούλα, που βρέθηκαν σκόρπιες στα χαρτιά του.

Το θέατρο στην VIII Μεραρχία ΕΛΑΣ Ηπείρου. Η «Λαϊκή σκηνή» του Γιώργου Κοτζιούλα. Ήπειρος, 1944 Κώστας Μπαλάφας (ΦΑ_14_294) - Μουσείο Μπενάκη

Δευτέρα 18 Σεπτέμβρη

Ύστερα από ένα μήνα παραμονής μας στην έδρα της Μεραρχίας πήραμε χθες το βράδυ φύλλα πορείας για δεύτερη περιοδεία. Επειδή ο χειμώνας πλησιάζει και δεν είναι δυνατό να επισκεφθούμε την περίοδο αυτή την ορεινή περιφέρεια των Τζουμέρκων αποφασίσαμε να επισκεφθούμε τώρα, που ο καιρός μας επιτρέπει ακόμα την

περιφέρεια αυτή . Ξεκινήσαμε σήμερα για το Τετράκωμο. Από χθες είχαμε ειδοποιήσει ότι σήμερα το απόγευμα θα δίνουμε εκεί την παράσταση. Φθάσαμε εκεί στις 1 1/2. Με τη βοήθεια της ΕΤΤΟΝ και προπάντων του υπεύθυνου της ΕΤΤΟΝ μικρού αλλά δραστήριου ΕΤΤΟΝίτη Τσάκα κατορθώσαμε μέσα σε μια ώρα να στήσουμε τη σκηνή μας και ν' αρχίσουμε την παράστασή μας. Κόσμος δεν παρακολούθησε πολύς. Μόλις καμιά πενηνταριά με εξήντα. Ο καιρός ήταν άθλιος, αέρας δυνατός φυσούσε που κόντευε να μας πετάξει τη σκηνή.

Η σκόνη ήταν ανυπόφορη. Μ' όλα αυτά, τα έργα μας παίχτηκαν με εξαιρετική επιτυχία. Όλα τα παιδιά έπαιξαν πολύ καλά, φυσικά και αβίαστα, χωρίς να παρατηρηθεί σχεδόν καμιά έλλειψη. Το περιεχόμενό τους κατανοήθηκε και συγκίνησε το κοινό. Από μέρους της κοινότητας, στο τέλος της παράστασης, μίλησε ο συναγωνιστής Γιάννης Τσάκας που ευχαρίστησε τη Σκηνή για το έργο της. Τελειώνοντας, ζητωκραύχασε υπέρ της VIII Μεραρχίας και της Λαϊκής Σκηνής. Το βράδυ μείναμε στο σπίτι του συναγωνιστή Βασίλη Μο[...]κιού. Για φαγητό δεν επιβαρύνουμε κανέναν, γιατί μαγειρέψαμε φασόλια που είχαμε πάρει μαζί μας, ξεκινώντας από τη Μεραρχία.

Τρίτη 19 Σεπτέμβρη

Πρωί σήμερα σηκωθήκαμε, βρήκαμε έτοιμα τα ζώα που είχαμε ειδοποιήσει, φορτώσαμε τα πράγματά μας και ξεκινήσαμε για τη Λειψώ. Εδώ δε βρήκαμε καμιά προετοιμασία αν και είχαμε ειδοποιήσει τηλεφωνικώς από χθες. Αδιαφορία μεγάλη, απροθυμία απερίγραπτη. Δεν είναι δυνατό να συγκεντρωθεί κανένας. Ο συναγωνιστής Μπισκοτέν έφυγε για το Βουργαρέλι, που είχε δουλειά, για να έρθει να μας συναντήσει στα Θεοδώριανα, έχοντας υπόψη του ότι δε θα παίξουμε στη Λειψώ. Ύστερα από επίμονη προσπάθεια του προέδρου Β. Βλαχογιώργου μαζεύτηκαν καμιά τριανταριά και μας ανάγκασαν να παίξουμε. Πάίξαμε μόνο το δράμα γιατί η ώρα δε μας έπαιρνε. Το ρόλο του Μπισκοτέν πήρε ο

συναγωνιστής Βασίλης κι έτσι παρουσιάστηκε με διπλό ρόλο. Για φαγητό ενεργήσαμε μόνοι μας. Μαγειρέψαμε λίγο κρέας συντηρημένο με τραχανά που μας έδωσε το χωριό. Ψωμί είχαμε δικό μας. Κοιμηθήκαμε εκεί, στη σκηνή, τρεις πιο πέρα, έξω από κάποιου σπίτι, δυο στο τηλέφωνο και ένας σ' ένα σπίτι φιλοξενούμενος.

Το θέατρο στην VIII Μεραρχία ΕΛΑΣ Ηπείρου. Η «Λαϊκή σκηνή» του Γιώργου Κοτζιούλα. Ήπειρος, 1944 Κώστας Μπαλάφας (ΦΑ_14_304) - Μουσείο Μπενάκη

Τετάρτη 20 Σεπτέμβρη

Πρωί φορτώσαμε τα τρία μας ζώα με τα πράγματα και ξεκινήσαμε για τα Θεοδώριανα. Ο Πρόεδρος της κοινότητας μας μοίρασε σε διάφορα σπίτια για να φάμε το μεσημέρι. Μετά το φαγητό συγκεντρωθήκαμε και αρχίσαμε να ετοιμάζουμε τη Σκηνή. Η παράσταση δόθηκε το βράδυ με εξαιρετική επιτυχία. Σ' αυτό βοήθησε

κατά πολύ το φως. Οι συναγωνιστές έπαιζαν πολύ καλά. Την παράσταση παρακολούθησαν περίπου διακόσια άτομα.

Πέμπτη 21 Σεπτέμβρη

Σηκωθήκαμε πολύ πρωί για να φύγουμε για τους Μελισουργούς. Τα ζώα μας καθυστέρησαν πολύ κι έτσι αναγκασθήκαμε να φύγουμε στις 12 1/2 η ώρα το μεσημέρι. Ο Ιταλός Τιτίνιο αρρώστησε. Τον βάλαμε καβάλα να 'ρθει μαζί μας. Μόλις όμως βγήκαμε έξω απ' το χωριό μας δήλωσε ότι δε μπορεί να 'ρθει μαζί μας κι έτσι αναγκασθήκαμε να γυρίσουμε στα Θεοδώριανα για να φύγει για τη Μεραρχία. Στους Μελισουργούς φθάσαμε το βράδυ. Εδώ μας έδωσαν ρούχα και σπίτι για να μείνουμε καθώς και φαγητό. Η οργάνωση του χωριού αυτού και η περιποίηση σε μας είναι ανώτερη από κάθε περιγραφή.

Παρασκευή 22 Σεπτέμβρη

Η παράσταση αποφασίσαμε, ύστερα από συνεννόηση με της πολιτικές οργανώσεις, να δοθεί το απόγευμα στις 3 η ώρα. Της πρωινές ώρες ταχτοποιήσαμε τη σκηνή και την ορισμένη από νωρίς ώρα αρχίσαμε την παράστασή μας. Πριν όμως αρχίσουμε έφτασε η αόριστη είδηση ότι η Άρτα καταλήφθηκε. Ο κόσμος ένιωσε μεγάλο ενθουσιασμό. Σε λίγο όμως που βεβαιώθηκε επίσημα η κατάληψη της Άρτας από τους ΕΔΕΣίτες, άρχισε ο κόσμος να χάνει τον ενθουσιασμό του. Αυτή η είδηση έγινε αφορμή να μη παρακολουθήσει με την πρέπουσα προσοχή και ενδιαφέρον την παράστασή μας. Το βράδυ μείναμε εδώ. Την παράστασή μας παρακολούθησαν περίπου εκατόν πενήντα άτομα.

Σάββατο 23 Σεπτέμβρη

Ξεκινήσαμε για την Πράμαντα. Φτάσαμε εδώ κατά τις 10 το πρωί. Τη σημερινή μέρα την αφιερώσαμε για ανάπαυση και για καθαριότητα.

Κυριακή 24 Σεπτέμβρη

Από πολύ πρῶι βάλουμε μπρος να ταχτοποιήσουμε τη σκηνή. Για το στήσιμό της δεν κουραστήκαμε πολύ, γιατί βρήκαμε σχεδόν άθικτη την παλιά σκηνή που είχαμε ξαναπαίξει. Είχαμε την απόφαση να παίξουμε πρῶι, ύστερα όμως από παράκληση της πολιτικής οργάνωσης αναβάλλαμε το παίξιμο για το απόγευμα για να μπορέσει έτσι να συγκεντρωθεί περισσότερος κόσμος. Αυτό και έγινε. Η παράσταση δόθηκε στις 4 το απόγευμα. Αντί της κωμωδίας "Το κλεφτοβασιλείο" παίξαμε την κωμωδία "Ο Χαφταλεύρης" με εξαιρετική επιτυχία. Παρακολούθησαν την παράσταση περίπου διακόσια άτομα.

Το θέατρο στην VIII Μεραρχία ΕΛΑΣ Ηπείρου. Η «Λαϊκή σκηνή» του Γιώργου Κοτζιούλα. Ήπειρος, 1944 Κώστας Μπαλάφας (ΦΑ_14_306) - Μουσείο Μπενάκη

Δευτέρα 25 Σεπτέμβρη

Από πρωί ετοιμασθήκαμε να ξεκινήσουμε για το Ματσούκι. Καθυστερήσαμε να φύγουμε όμως γιατί τα ζώα δεν ήρθαν γρήγορα. Η μέρα ήταν καλή. Κατορθώσαμε να φύγουμε κατά τις 11 το πρωί. Στο Ματσούκι φτάσαμε κατά τις 6 το βράδυ. Η οργάνωση εκεί μας περιποιήθηκε αρκετά καλά, πράγμα που δεν το περιμέναμε. Αν και φθάσαμε αργά κατορθώσαμε να φκιάσουμε και τη σκηνή να είναι έτοιμη έτσι για το πρωί.

Ματσούκι 26. 9. 44

Αγαπητέ Γιώργο

Φθάσαμε δώ χθές. Σήμερα δώσαμε παράσταση και έτοιμαζόμεθα να φύγουμε για Καλαρρύτες. Η σημερινή μέρα παρουσιάσθηκε πολύ άσχημη, έχουμε εδώ δυνατή βροχή που μάς είναι, όπως ξέρεις, ένα δυνατό εμπόδιο στις παραστάσεις μας. Από Καλαρρύτες θα κινηθούμε προς Άμπελοχώρι και από κεί προς Άγναντα.

Οι παραστάσεις γίνονται με εξαιρετική επιτυχία, ο κόσμος τις δέχεται με εξαιρετικό ένθουσιασμό. Από Πράμαντα και κάτω ο πολύς κόσμος έχει κινηθεί για την Άρτα, ελπίζουμε όμως να επιστρέψουν όσο μεθαύριο που και μεις θα κατεβούμε προς τα κάτω.

Νά έχεις υπ' όψη σου ότι τα ρούχα που τυχόν θά πάρεις νά τά στείλεις στις Σκιαδάδες στο σπίτι μου και από κεί τά πέρνομε.

Τίποτε άλλο.

Μέ συναγ. χαιρετισμούς

Υ.Γ. Φρόντισε για ένα ζευγάρι παπούτσια του Νιόνιου.

Ματσούκι τή 26 /9 /44

Συναγ. Κοντζιούλα, γειά χαρά

Γιώργο, φθάσαμε μέχρι εδώ σχεδόν καλά, πάντως με τέσ συνηθισμένες ελλείψεις και αδυναμίες. Τά έργα καλά πηγαίνουν και έχουν καλήν απήχηση στο λαό. Γιώργο έχω νά σου τονίσω τούτο για τόν τόσον υποστηριγμένον από σέ Άράπη, που δυστυχώς αυτός δέν ήλθε διότι συμπαθούσε τήν Λ.Σ. , αλλά για νά καλοπερνά και τίποτε άλλο. Πάντως κάνουμε προσπάθειες νά πάρουμε ένα παιδί από τά Πράμαντα που είναι πολύ καλός. Γιώργο προσπάθησε για ρούχα και ότι άλλο υπάρχει και φρόντισε για παπούτσια του Νιόνιου και πάντα νά μάς σκέπτεσε για ότι.

μέ επαναστατικούς χαιρετισμούς

Μπισκοτέν

Δυο γράμματα προς τον Κοτζιούλα, που στάλθηκαν από το Ματσούκι

Τρίτη 26 Σεπτέμβρη

Η σημερινή μέρα είναι βροχερή. Από τη νύχτα άρχισε βροχή δυνατή. Το πρωί που ξυπνήσαμε απογοητευτήκαμε γιατί νομίσαμε πώς δε θα μπορέσουμε να παίξουμε από τον καιρό. Ευτυχώς όμως η βροχή σταμάτησε κ' έτσι μπορέσαμε ν' αρχίσουμε κατά τις 10 η ώρα. Κόσμος μαζεύτηκε αρκετός. Περίπου τριακόσιοι. Στο τέλος της παράστασης έπιασε πάλι βροχή, πράγμα που μας καθυστέρησε την αναχώρησή μας για Καλαρρύτες. Κατορθώσαμε να φύγουμε στις 5 1/2 και φθάσαμε εκεί με μισή ώρα νύχτα. Ο πρόεδρος της κοινότητας μας είχε ετοιμάσει φαγητό και δωμάτιο για να μείνουμε.

Πράμαντα 28 - 9 - 44

Σεβαστέ μου Καθηγητή,

σας εύχομαι υγεία

Μόλις γυρίσαμε από Ματσούκι - Πράμαντα - Καλαρρύτες. Σέ τούτη τήν περιοδεία μας, σ' όλες τις παραστάσεις που δώσαμε, απέδωσα τό ρόλο μου πολύ ικανοποιητικά, (αυτό τό αναγνωρίζουν κι οί άλλοι). Κι' αυτό σας τό λέω, μήπως άνησυχείτε για τήν έπιτυχία του δράματος. Μού είχατε δώσει έντολή όταν φεύγαμε νά αναλάβω τήν κινητοποίηση των κατοίκων στό κάθε χωριό. Όμως σέ μιά συνέλευση που κάναμε, μού έδωσαν τήν ύπευθυνότητα τών ζώων.

Πολύ θά σας παρακαλέσω νά μή μέ ξεχάσετε (πράγμα που δέν άμφιβάλλω) για ένα ζευγάρι άρβυλλα. Άπ' τίς πολύωρες πορείες ξεχαρβαλιάστηκαν τούτα που έχω (ιδίως τό ένα).

Νά μέ συγχωρείτε για τήν ένόχληση.

Πάντα πρόθυμος.

Μέ μεγάλο σεβασμό

Μάκης Άράπης

Ένα γράμμα προς τον Κοτζιούλα που στάλθηκε από τον Μ. Αράπη όταν ο θίασος ήταν στα Πράμαντα.

Τετάρτη 27 Σεπτέμβρη

Πολύ πρωί σηκωθήκαμε σήμερα. Βάλαμε μπρος να ταχτοποιήσουμε τη σκηνή. Δεν αργήσαμε να την ταχτοποιήσουμε γιατί εδώ βρήκαμε μια παλιά που είχαν οι ΕΤΤΟΝίτες του 5ου Συντάγματος. Με μικρή τροποποίηση ταχτοποιήθηκε κι έτσι άρχισε η παράσταση. Παρακολούθησαν την παράσταση περίπου διακόσια άτομα. Δε βρήκαμε εδώ ότι περιμέναμε. Μάλλον αδιαφορία παρατηρήθηκε από τις οργανώσεις. Μετά την παράσταση φύγαμε για την Πράμαντα. Το βράδυ φθάσαμε εκεί.

Κυριακή 1 Οχτώβρη

Ο καιρός και σήμερα εξακολουθεί ο ίδιος. Είναι αδύνατο να δοθεί παράσταση έξω, γι' αυτό ετοιμάσαμε τη σκηνή μέσα στο δημοτικό σχολείο. Η σκηνή έγινε αρκετά καλή έτσι που σχεδόν να μη παρουσιάζει κανένα μειονέκτημα. Ο συναγωνιστής Κώστας Ευταξίας με την αδελφή του θα ενισχύσουν το συγκρότημά μας στο μουσικό πρόγραμμα. Επειδή σήμερα συνέπεσε να γιορτάζεται κ' η τριετία της δράσης του ΕΑΜ καταβάλαμε κάθε δυνατή προσπάθεια η παράστασή μας να δοθεί με κάθε δυνατή επιτυχία. Πράγμα που κατορθώθηκε. Παρακολούθησαν την παράσταση περίπου διακόσια άτομα. Η περιποίηση του χωριού για τη "Λαϊκή Σκηνή" είναι η μεγάλη αδιαφορία. Αν δεν υπήρχε ο Λόχος Σκουφά θα μέναμε εντελώς νηστικοί.

Παρασκευή 6 Οχτώβρη (Χόσεψη)

Σήμερα έχουμε εξαιρετική μέρα. Πήραμε την απόφαση να δώσουμε την παράστασή μας τη νύχτα με φως. Σ' αυτό θα μας βοηθήσει και η Ν.Ε.Α. Πραγματικά ετοιμάσαμε το απόγευμα τη σκηνή και μόλις νύχτωσε αρχίσαμε την παράστασή μας. Παρακολούθησαν καμιά διακοσαριά άτομα, οι περισσότεροι αντάρτες. Έμειναν όλοι ενθουσιασμένοι από το έργο και την επιτυχία γενικά της παράστασης.

Τετάρτη 11 Οχτώβρη (Βουρχαρέλι)

Ύστερα από το πρόγραμμα γιορτασμού για την κατάληψη της Αθήνας, η Λαϊκή Σκηνή μαζί μ' άλλα πρόσωπα στις 6 η ώρα το πρωί σηκώθηκε και τραγούδησε τραγούδια επαναστατικά σε διάφορα σημεία του χωριού. Στις 1 έγινε δοξολογία κ.λ.π. και ύστερα χορός στην Πλατεία. Η παράστασή μας άρχισε στις 2 το μεσημέρι. Παρακολούθησαν καμιά εκατονπεννηνταριά άτομα.

Το θέατρο στην VIII Μεραρχία ΕΛΑΣ Ηπείρου. Η «Λαϊκή σκηνή» του Γιώργου Κοτζιούλα. Ήπειρος, 1944 Κώστας Μπαλάφας (ΦΑ_14_307) - Μουσείο Μπενάκη

Τρίτη 17 Οκτώβρη (Πέτα)

Καιρός καλός. Παράσταση στις 4 το απόγευμα. Θεατές αντάρτες και πολίτες διακόσιοι πενήντα. Δεν πετυχαίνουμε καλές συγκεντρώσεις

γιατί οι μέρες είναι εργάσιμες κι ο κόσμος δουλεύει. Κατά την παράστασή μας και μάλιστα στην αρχή μίλησε ο συναγωνιστής Ντίνος Παπαδημητρίου για τη σημασία του Θεάτρου και για τη "Λαϊκή Σκηνή". Η τροφοδοσία μας έγινε από την Ε.Τ.Α.

Κυριακή 22 Οχτώβρη (Κομπότι)

Η σκηνή μας έτοιμη σε όλα. Ήταν να παίξουμε τις πρωινές ώρες αλλά το αναβάλαμε για τις 3 το απόγευμα. Θεατές πεντακόσιοι και πάνω παρακολούθησαν. Θυελλώδη χειροκροτήματα του κοινού σταματούσαν πολλές φορές τη συνέχεια του έργου. Ο πρόεδρος της κοινότητας του Κομποτιού, με λόγο του, ευχαρίστησε από μέρους του χωριού τη "Λαϊκή Σκηνή", ενώ όλα τα μέλη της βρίσκονταν απάνω σε βάρθο. Την ίδια μέρα πέρασε ο επιτελάρχης της Μεραρχίας με τρεις ιππείς κατευθυνόμενος για την Αμφιλοχία. Η μέρα τελείωσε με πλήρια ικανοποίηση για το ό,τι κάναμε. Το βράδυ φάγαμε μαζί με τη διοίκηση του λόχου. Ήταν κι ο Παλιούρας.

Σάββατο 28 Οχτώβρη (Καρβασαράς)

Σήμερα ετοιμάστηκε γενικός πανηγυρισμός της πόλης για να γιορτάσουν την ιστορική μέρα της 28ης του Οχτώβρη. Το πρωί όλες οι τοπικές οργανώσεις πήγαν στην εκκλησία και παρακολούθησαν τη δοξολογία. Έπειτα με θριαμβευτική παρέλαση στην πόλη μεταφέρθηκαν στο Μνημείο των πεσόντων. Εκεί αντιπρόσωποι όλων των οργανώσεων μίλησαν στη μνήμη των νεκρών αγωνιστών. Μεταξύ τους κι ο Καπετάνιος της Μεραρχίας. Απότομη βροχή διέλυσε το πλήθος. Το απόγευμα στις 3 η ώρα σε παλλαϊκή συγκέντρωση έγιναν ομιλίες από τον επιτελάρχη της Μεραρχίας, από αντιπρόσωπο του ΕΑΜ, αντιπρόσωπο του Κ.Κ. και αντιπρόσωπο της ΕΠΟΝ. Το βράδυ στις 6 δώσαμε την πρώτη θεατρική παράσταση. Εφτακόσιοι και πλέον θεατές σε ασφυχτική ατμόσφαιρα παρακολούθησαν την παράσταση.

ΑΜΦΙΛΟΧΙΑ.- (Τού άνταπ/τή μας). Πολλές και χαρακτηριστικές τής δραστηριότητας των άνταρτών και ειδικά των ΕΠΟΝιτών τής VIII Μεραρχίας μας, ήταν οι έντυπώσεις μας για τή Λαϊκή τους Σκηνή και για τήν έκτέλεση των βγαλμένων από τόν άγώνα νούμερων και καλλιτεχνικών σκέτς.

Ένας όμιλος από τά παιδιά τής κακόπαθης 'Ηπείρου ξεκινώντας για τόν άγώνα, δέν παρέλειψε και τό έκπολιτιστικό του έργο.

"Πολεμάμε και τραγουδάμε" ήταν τό σύνθημα των ΕΠΟΝιτών τής Μεραρχίας μας και τό απέδειξαν.

Ό τραχύς πόλεμος μέ τούς Ούννους δέ μάς μπόδισαν στην προσπάθειά μας για τήν δημιουργία τής Λαϊκής Σκηνης, μάς είπαν τά παιδιά τής Μεραρχίας μας. 'Οφείλουμε νά προσθέσουμε ότι και ή Διοίκησή μας δέν παρέλειψε νά μάς συνδράμη στό έργο μας.

Τό Ραντοβίζι ήταν ό πρώτος τόπος πού γνώρισε τό θεατράκι τους μέ τίς έλλείψεις του, μέ τό πρωτόβγαλτο έπιτελείο του, αλλά και μέ τή θέρμη τής τέλειας έπιτυχίας.

Φυσικά δέν έχουνε στό σκοπό τους τήν άναγνώριση από τό κοινό τής θεατρικής δυναμικότητάς τους. Βγήκανε για νά άπεικονίσουν μιά κατάσταση και είναι τό δημιούργημα των τάσεων του λαού, μέσο για την κατάκτηση τής δουλειάς και τής μάχης μέ τό χαμόγελο στά χείλη.

Τό θεατράκι τής λαϊκής σκηνης ένισχύθηκε μέ μιά άκορντεόν και ένα σαξόφωνο, γεγονός πού τό βοήθησε στην πραγματικά άψογη εμφάνιση τής χορωδίας του.

Μιά σειρά από άπαγγελίες και τό έργο, "ό Προδότης", πού παραστάθηκε μέ μιά πραγματική θεατρική ικανότητα, έδημιούργησε μιά έξαιρετικά ένδιαφέρουσα άτμόσφαιρα και δικαίωσε την προσπάθεια των συναγωνιστών τής Μεραρχίας.

Ανταπόκριση από την εφημερίδα «Η ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΛΑΟΥ», 15/11/44

Κυριακή 29 Οχτώβρη

Σήμερα αναβάλαμε τη δεύτερη παράστασή μας, γιατί η αίθουσα χρησιμοποιείται για να ψηφίσουν οι κάτοικοι. Από το πρωί, οι τηλεβόες ανακοίνωναν και καλούσαν το λαό να ψηφίσει. Σήμερα πήραμε από την ΕΤΑ ορισμένα απαραίτητα (ύφασμα, κουβαρίστρες κλπ.). Κανένα άλλο σπουδαίο δεν παρατηρήθηκε.

Δευτέρα 30 Οκτώβρη

Και σήμερα όλη τη μέρα, και το βράδυ ακόμα, η αίθουσα του Θεάτρου είναι πιασμένη. Γίνεται η διαλογή των ψήφων. Σήμερα δώσαμε τα ρούχα να μας τα πλύνουν. Άλλο τίποτε το αξιοσημείωτο δεν έγινε.

Τρίτη 31 Οκτώβρη

Η μέρα καλή. Μέχρι το μεσημέρι εξακολουθούσε η διαλογή των ψήφων. Αργότερα, ταχτοποιήσαμε τα καθίσματα και άρχισε η παράστασή μας. Από τις 3 τέλειωσε στις 6. Από τις 7 μέχρι 9 η ώρα, αφού έφυγαν οι αντάρτες και ήρθαν πολίτες, δώσαμε κι άλλη παράσταση. Η επιτυχία ήταν μεγάλη.

Τετάρτη 1 Νοέμβρη

Σήμερα είμαστε έτοιμοι να αναχωρήσουμε. Ο Ταξίαρχος μας είπε να κατευθυνθούμε προς Βόνιτσα, αλλά δεν έχουμε μεταφορικό μέσο. Αύριο, μας είπαν, θα 'ρθει καΐκι. Το απόγευμα κάναμε όλοι γενική καθαριότητα (μπάνιο) και αλειφτήκαμε με ψωραλειφή. Πληροφορίες βραδυνές από το Γραφείο του Ε.Λ.Α.Ν. πως στις 6 η ώρα το πρωί μπορούμε ν' αναχωρήσουμε με καΐκι.

Πέμπτη 2 Νοέμβρη

Από τις 4 το πρωί είμαστε κιόλα στο πόδι. Έτοιμοι σε όλα. Μεταφέραμε κατά τις 8 η ώρα τα πράγματα στο καΐκι και πήραμε θέση μέσα σ' αυτό. Φάγαμε μια κονσέρβα. Στις 9 ξεκινήσαμε. Διαπνεύσαμε όλο το διάστημα μέχρι τη Βόνιτσα χωρίς την παραμικρή τρικυμία. Αφού φθάσαμε, η αυτοδιώκιση, πολύ πρόθυμη μας βρήκε δωμάτιο (σε τριώροφο σπίτι). Πλήρωσε τα έξοδά μας σ' ένα εστιατόριο για το μεσημέρι και το βράδι (κρέας και ψάρια). Μεγάλη προθυμία από την ΕΤΤΟΝ. Εδώ βρήκαμε και το Βάρναλη της Μεραρχίας.

Παρασκευή 3 Νοέμβρη

Σήμερα το πρωί ο τηλεβόας ανάγγειλε πως στις 10 η ώρα θα περάσει από τη Βόνιτσα μια συμμαχική επιτροπή. Παλλαϊκή συγκέντρωση έγινε στη πόλη. Συνθήματα άπειρα στόλιζαν το πλήθος. Οι Σύμμαχοι έφθασαν με δυο κούρσες. Έντονες διαμαρτυρίες του πληθυσμού που ζητούσε να δοθεί στον ΕΛΑΣ η Λευκάδα. Επιτροπή συνομίλησε με τους συμμάχους επί ένα τέταρτο. Οι Αγγλοαμερικάνοι έφυγαν και το πλήθος διασκορπίστηκε. Το απόγευμα φτιάξαμε τη Σκηνή έξω. Το βράδυ στις 8, με ηλεκτρικό, δώσαμε την παράσταση. Πολύς κόσμος παρακολούθησε. Είχε εξαιρετική επιτυχία.

Σάββατο 4 Νοέμβρη

Το πρωί η μέρα βροχερή. Καθυστερήσαμε μέχρι το μεσημέρι στη Βόνιτσα γιατί δεν εξοικονομήσαμε κάρα. Το μεσημέρι βρήκαμε ένα κάρο και φύγαμε για τον Άγιο - Νικόλαο. Στο δρόμο έβρεξε. Με τη δύση του ήλιου φθάσαμε στο χωριό. Όλο πρόσφυγες κατοικούν εδώ. Τα σπίτια, φτιαγμένα από το Κράτος, είναι όλα με το ίδιο σχέδιο. Κοιμηθήκαμε σκορπισμένοι βέ διάφορα σπίτια.

Κυριακή 5 Νοέμβρη

Η μέρα ανοιξιάτικη. Από το πρωί φροντίσαμε να εξοικονομήσουμε τα της Σκηνης. Το μεσημέρι την είχαμε κιόλα έτοιμη. Αφού φάγαμε (κρέας), στις 3 η ώρα αρχίσαμε την παράσταση. Διακόσιοι πενήντα θεατές περίπου, μαζί κι αντάρτες, παρακολούθησαν τα έργα. Αν και στον Άι Νικόλα ήταν η έδρα του 24ου Συντάγματος, όμως δε συναντήσαμε τον Αραχνέο, το διοικητή. Η διοίκηση του Συντάγματος κατενθουσιασμένη μας συν χάρηκε. Οι αντάρτες μας έζησαν στιγμές πραγματικής ψυχαγωγίας. Το βράδυ στα ίδια σπίτια διανυκτερεύσαμε.

Δευτέρα 6 Νοέμβρη

Και σήμερα η μέρα ανοιξιάτικη. Με κάρο πάλι φθάσαμε στην Περατειά. Εδώ μένει ολόκληρο το τρίτο Τάγμα. Οι αντάρτες πρόθυμοι μας βοήθησαν στη Σκηνή την οποία σε τρεις ώρες την είχαμε κιόλα

έτοιμη . Το απόγευμα δώσαμε την παράσταση. Πάνω από τριακόσιοι θεατές (οι περισσότεροι αντάρτες) παρακολούθησαν. Το βράδυ χωριστήκαμε σε σπίτια.

Το θέατρο στην VIII Μεραρχία ΕΛΑΣ Ηπείρου. Η «Λαϊκή σκηνή» του Γιώργου Κοτζιούλα. Ήπειρος, 1944 Κώστας Μπαλάφας (ΦΑ_14_312) - Μουσείο Μπενάκη

Τρίτη 7 Νοέμβρη

Πολύ πρωί, με το ίδιο κάρο, ξεκινήσαμε για τον Αι Νικόλα. Φθάσαμε στο χωριό μετά τη δοξολογία, που γιόρταζε το Σύνταγμα για τη Ρούσικη επανάσταση. Παρακολουθήσαμε τη γιορτή. Δυο συναγωνιστές της Σκηνής απέγγειλαν επίκαιρα ποιήματα. Αφού

λουστήκαμε όλοι, φύγαμε το απόγευμα για τη Βόνιτσα. Φθάσαμε το βράδι. Αν και η ώρα ακατάλληλη, όμως δώσαμε σέ κλειστό χώρο τις παραστάσεις μας. Προπαντός για τους αντάρτες. Είχαν εξαιρετική επιτυχία.

Τετάρτη 8 Νοέμβρη

Η μέρα βροχερή. Αχέρας φυσάει και η θάλασσα είναι τρικυμισμένη . Μας είπαν ότι θα φύγει μια βάρκα για τον Καρβασαρά. Μεταφέραμε από το πρωί τις αποσκευές μας στο Φρουραρχείο (στην παραλία) και περιμέναμε μέχρι το μεσημέρι. Ο καιρός εξακολουθούσε ο ίδιος και το ταξίδι μας αναβλήθηκε για την άλλη μέρα. Μεταφερθήκαμε πάλι στο δωμάτιό μας. Το βράδι στο Θέατρο της Βόνιτσας παίξαμε ορισμένες κωμωδίες, τραγούδια κ.τ.λ. μέχρι τις 10 ή ώρα.

Πέμπτη 9 Νοέμβρη

Η μέρα καλύτερη από τη χθεσινή. Μεταφερθήκαμε στην παραλία και μπήκαμε σε μια βάρκα, αφού πήραμε τα τρόφιμα της ημέρας. Όλη τη μέρα την περάσαμε μέσα στη βάρκα και το βράδι φθάσαμε στον Καρβασαρά. Το Φρουραρχείο μας βρήκε δωμάτιο και μείναμε.

Παρασκευή 10 Νοέμβρη

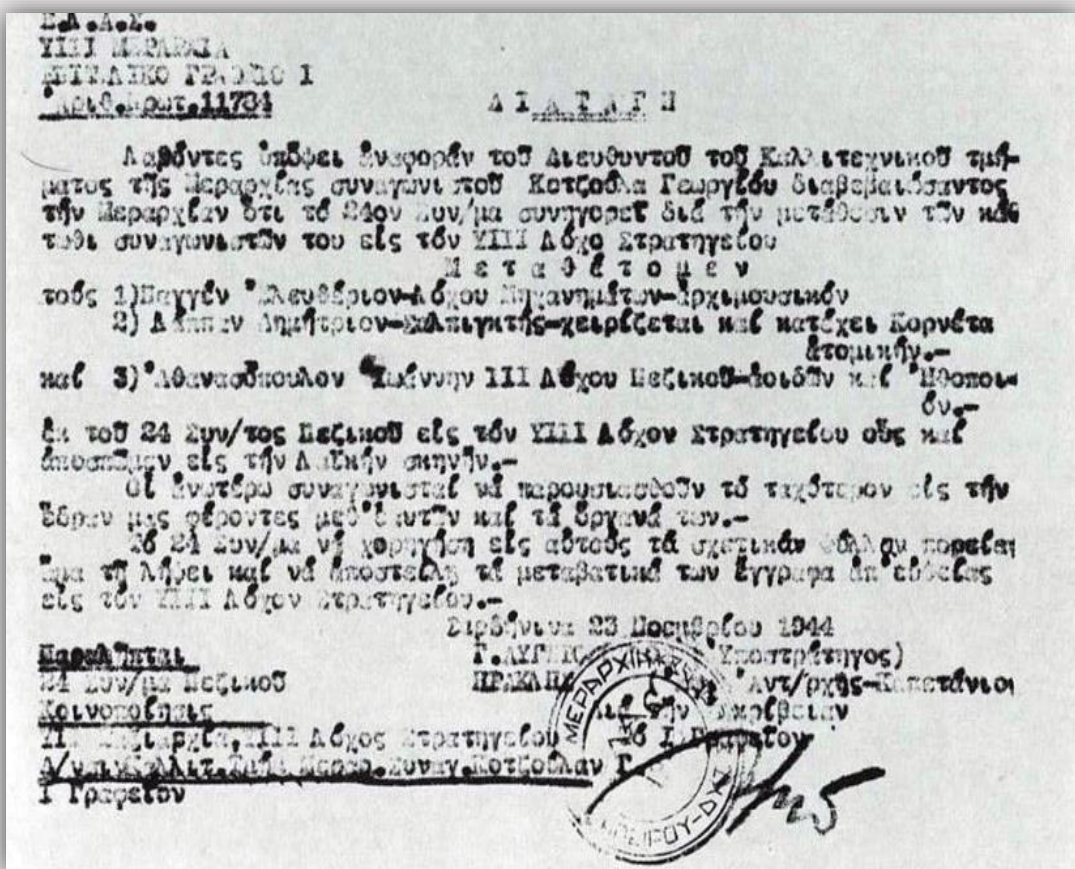
Ο καιρός ομιχλώδης. Από το πρωί η πόλη και οι αντάρτες ετοιμάζονται για να υποδεχτούν το Στρατηγό με το επιτελείο του. Κατά τις 10 η ώρα ήρθε το επιτελείο της Μεραρχίας. Αφού οι αντάρτες σε ωραία γραμμή παρουσίασαν, ο στρατηγός πέρασε και χαιρέτησε αντάρτες και λαό. Έπειτα ανέβηκε στο μπαλκόνι της ταξιαρχίας και μίλησε στο πλήθος. Μεγάλος ενθουσιασμός επικράτησε. Τέλος η μέρα πέρασε χωρίς άλλο σπουδαίο γεγονός.

Σάββατο 11 Νοέμβρη

Η μέρα σήμερα βροχερή. Μέχρι το μεσημέρι διαβάσαμε ορισμένα έργα. Μετά το μεσημεριανό φαγητό κάναμε συνέλευση που βάσταξε μέχρι το βράδι. Έτσι πέρασε κι αυτή η μέρα.

Κυριακή 12 Νοέμβρη

Το πρωί αφού βρήκαμε κάρο μεταφερθήκαμε στη Στάνη. Εδώ είναι η Έδρα του 2 /39 Συντάγματος. Μέχρι το μεσημέρι ετοιμάσαμε τη βικηνή μέσα σε μια μεγάλη αίθουσα. Το απόγευμα δώσαμε τις παραστάσεις μας. Ενώ παίζαμε την κωμωδία, έξω ήρθε ο Στρατηγός, μάζεψε τους αντάρτες και τους μίλησε. [Μεγάλη] οχλαγωγία και θόρυβος. Το βράδι, αφού φάγαμε στη λέσχη αξιωματικών, μοιραστήκαμε σε σπίτια και κοιμηθήκαμε.

Διαταγή του υποστράτηγου Αυγερόπουλου, από τις 23 Νοέμβρη 1944, που δείχνει τη φροντίδα του για τη «Λαϊκή Σκηνή». Της εξασφαλίζει τρεις μουσικούς από μάχιμη μονάδα

Δευτέρα 13 Νοέμβρη

Η μέρα αρκετά καλή. Το πρωί ήρθαμε σε συνεννόηση με το Φρουραρχείο Αμφιλοχίας το οποίο μας πληροφόρησε ότι στις 10 η ώρα θα περάσει αυτοκίνητο για Αστακό. Κατεβήκαμε στο δρόμο (στο

φυλάκιο). Αφού κατά τις 12 η ώρα πέρασε το αυτοκίνητο φύγαμε. Το βράδι φθάσαμε στον Αστακό. Το Φρουραρχείο μας έστειλε στα σπίτια για να κοιμηθούμε.

Τρίτη 14 Νοέμβρη

Σήμερα η μέρα βροχερή. Από το πρωί ως το μεσημέρι ασχοληθήκαμε να διορθώσουμε την παλιά Σκηνή της ΕΤΤΟΝ. Από το μεσημέρι ως το βράδι κάναμε πρόβες στα τραγούδια και στο δράμα. Το βράδι διανυκτερεύσαμε στα ίδια σπίτια.

Τετάρτη 15 Νοέμβρη

Η μέρα όχι καλή. Τελειοποιήσαμε τη Σκηνή και κάναμε πρόβες στα τραγούδια. Φροντίσαμε για φως και στις 6 η ώρα αρχίσαμε τις παραστάσεις με πλούσιο πρόγραμμα. Είχαν εξαιρετική επιτυχία. Το κοινό έμεινε κατενθουσιασμένο. Πάλι διανυκτερεύσαμε στα ίδια σπίτια.

Πέμπτη 16 Νοέμβρη

Χθες όλη τη μέρα ασχοληθήκαμε σε πρόβες στο έργο "Οι αγωνιστές της πόλης". Αφού συμπληρώσαμε πλούσιο πρόγραμμα, παίξαμε το βράδι. Δυνατά χειροκροτήματα και ζητωκραυγές του κοινού σταματούσαν τη συνέχεια των παραστάσεων.

Παρασκευή 17 Νοέμβρη

Σήμερα η μέρα καλή. Από το πρωί φροντίζουμε για αυτοκίνητο. Μας λένε πως θα φύγει αύριο το πρωί. Τη σημερινή μέρα την περάσαμε στον Αστακό. Το βράδι διανυκτερεύσαμε σε άλλα σπίτια. Την ίδια νύχτα οι αντάρτες συνέλαβαν 17 Ράλληδες. Έλαβε μέρος και η Λαϊκή Σκηνή.

Σάββατο 18 Νοέμβρη

Το πρωί βρήκαμε αυτοκίνητο και φύγαμε για το Μπαμπ [. . .] Το μεσημέρι φτάσαμε στο χωριό. Μέχρι το βράδι ετοιμάσαμε κιόλα τη Σκηνή. Το βράδι δώσαμε παράσταση .

Το θέατρο στην VIII Μεραρχία ΕΛΑΣ Ηπείρου. Η «Λαϊκή σκηνή» του Γιώργου Κοτζιούλα. Ήπειρος, 1944 Κώστας Μπαλάφας (ΦΑ_14_312) - Μουσείο Μπενάκη

Κυριακή 19 Νοέμβρη

Μείναμε και σήμερα για να παίξουμε το βράδι, ύστερα από επίμονη παράκληση των κατοίκων. Το βράδι δώσαμε τις παραστάσεις "Οι αγωνιστές της πόλης" και τον "Ακατάδεχτο". Το κοινό έμεινε κατενθουσιασμένο. Το βράδι διανυκτερεύσαμε σέ σπίτια.....

Στο σημείο αυτό σταματά το ημερολόγιο του Γ. Κοτζιούλα.....

Η Λαϊκή Σκηνή στην Άρτα

Τον Δεκέμβριο του 1944 ο ΕΛΑΣ μπαίνει στην πόλη της Άρτας και η Λαϊκή Σκηνή του Γ. Κοτζιούλα βρίσκει πλέον στέγη σε έναν πραγματικό κινηματοθέατρο, τον Ορφέα, στην Πλατεία Κιλκίς. Δεν υπάρχουν σημειώσεις στο ημερολόγιο του Γ. Κοτζιούλα σχετικά, μαθαίνουμε όμως αρκετά από τον Φώτη Ροντογιάννη που έγινε ένα καινούργιο μέλος του θιάσου στην Άρτα, μέσα από τη συνέντευξη που έδωσε ο ίδιος, σε μεγάλη πλέον ηλικία, στο γιό του Κοτζιούλα, Κωσταντίνο.

«.....Κατεβαίνοντας στην Πλατεία Κιλκίς, βλέπω εκεί δίπλα στον κινηματογράφο Ορφέα, αντί να δω το πρόγραμμα, βλέπω μια πινακίδα που έγραφε «ΛΑΙΚΗ ΣΚΗΝΗ» VIIIης Μεραρχίας, απόψε η παράσταση με το «ΞΥΤΤΝΑ ΡΑΓΙΑ». Όταν ήταν ο ΕΔΕΣ στην Άρτα ο κινηματογράφος έπαιζε δυο παραστάσεις την ημέρα, 6-8 και 8-10. Κάθε μέρα πηγαίναμε. Αυτή ήταν η πρώτη πληροφορία που πήραμε για τη λαϊκή σκηνή. Κάναμε λοιπόν τη βόλτα μας και είπαμε το βράδυ θα πάμε να δούμε την παράσταση....

Πράγματι, το βράδυ, φάντης – μπαστούνι, όλοι οι νεολαίοι κι απέξω κόσμος φέσκα να δούμε την παράσταση της Λαϊκής Σκηνής.... Ανοίγει η παράσταση, ήτανε μια σκηνούλα με μια αυλαία από αλεξίπτωτο, με το χέρι ένας την άνοιξε, πρέπει να ήταν ο Παπαδόπουλος. Πρώτα είχε ένα τραγούδι από το θίασο και μετά είχε μια απαγγελία ο Γιάννης ο Παπανικολάου, αξιωματικός του ΕΛΑΣ : «Του θα πάτε, κομποδιάστε τα κλεμμένα, κρύφτε και τ' ασημικά σας.....» Το έλεγε με ένα στόμφο, ωραίο. Πρώτη φορά απ' το Γιάννη το άκουσα. Μετά βγήκε ο Μπισκουτέν σε μια θεατροποιημένη απαγγελία και είπε το ποίημα του Ζαχαρία Παπαντωνίου «Η γριά, η βαβά μ'». Ο Μπισκουτέν ήταν ένας λεπτός άνθρωπος, κοντός, στεγνός, μελαχρινός με ίσια μαλλιά και βγήκε μεταμφιεσμένος γριά, μια γριά με τσεμπέρι, με ρόκα κι αδράχτι, καθόταν σ' ένα σκαμνί κι έγνεθε, κι άρχισε να απαγγέλει :

« Η γρηά η βαβά μ', καλά ύστιρ' να, ταϊρνά ταϊρνά

σβούρα τ' αδράχτ' στριφουγυρνά,
η βάβου η γρηούλα η αφιντιά τ' ς
πήγι μι τ' ρόκα στ' ν αγκαλιά τ' ς
κι έκατσι 'κειά κουντά στ' φουτιά τ' ς.
Κι' οι τέσσερ' π' θα μας παν, αλλοί, ταϊρνά ταϊρνά
στον άλλουν ύπνου, (ώρα καλή)
κι οι τέσσερ' π' θα μας παν ουλ' νους
κι τ' ς παραλήδισ κι τ' ς αλλ' νους
φέρανι, τ' ν κάσσα τ' μακρυά
κι ήρθαν κι τ'ς είπαν «'Αϊτι, γρηά».

— Πιδιά μ', ναρθού μιτά χαράς, ταϊρνά ταϊρνά
σβούρα τ' αδράχτ' στριφουγυρνά,
βουλήθη να μι παρ' ου Θιός; Δόξα σοι Κύριϊ των Δυνά.
Πιδιά μ', ναρθού να πάου καλιά μ'...
Σταθήτι να τιλειώσου τ' δ' λιά μ'!.....

Ήταν ένα ωραίο σκετς του Μπισκουτέν από το Βουργαρέλι. Ήταν γκαρσόν, αλλά είχε φλέβα καλλιτεχνική, ήταν σκιτσογράφος, ζωγράφος, σκηνογράφος, μας έφτιαξε αργότερα πολύ ωραία σκηνικά. Δεν θυμάμαι τί άλλο είχε αυτή η πρώτη παράσταση...Ήμασταν όλοι ενθουσιασμένοι. Εγώ δεν ήξερα ποιος ήταν ο σκηνοθέτης, ούτε το έγραφε πουθενά. Έγραφε μόνο ότι ο Γ. Κοτζιούλας θα παρουσιάσει το «Ξύπνα Ραχιά». Δεν υπήρχε όνομα σκηνοθέτη ή σκηνογράφου.

Η πρώτη εντύπωση λοιπόν ήταν άριστη, ενθουσιώδης για όλο το κοινό που βρίσκονταν κάτω, γιατί πολλοί απ' αυτούς πρώτη φορά έβλεπαν θέατρο. Σπάνια έρχονταν θέατρο στην πόλη, άντε κανένα

μπουλούκι. Τέτοιο θέατρο, με τέτοιο περιεχόμενο αντιστασιακό, πρώτη φορά βλέπαμε.

Το θέατρο στην VIII Μεραρχία ΕΛΑΣ Ηπείρου. Η «Λαϊκή σκηνή» του Γιώργου Κοτζιούλα. Ήπειρος, 1944 Κώστας Μπαλάφας (ΦΑ_14_312) - Μουσείο Μπενάκη

Έφυγα απ' την παράσταση και πήγα κι έγραψα ένα χρονογράφημα για την παράσταση που παρακολούθησα, περιέγραψα την παράσταση, τους ηθοποιούς και τη σκηνή κι έγραψα ότι δεν υπήρχαν σκηνογράφοι, μόνο μια αυλαία με τοίχο. «Η Λαϊκή σκηνή είναι γυμνή σαν το βουνό που την γέννησε και λιτή σαν τον αντάρτη που της δίνει ζωή». Τη άλλη μέρα το δημοσίευσα στα «Σουλιωτόπουλα» με τον πολύγραφο. Το διάβαζε ο Κοτζιούλας και του έκανε εντύπωση.

Μου τηλεφώνησε ο φίλος μου ο Τάκης ο Βαφιάς και μου λέει :

-Σε θέλω...Σε ψάχνει ένας δικός μου άνθρωπος. Μπορείς να έρθεις το απόγευμα;

- Τον Κοτζιούλα τον ήξερες;

Όχι, όχι, είχα διαβάσει μόνο ένα μικρό βιβλιαράκι το «Σιγαλή Φωτιά» και στην Ανθολογία του Αποστολίδη κάποια μικρά ποιηματάκια που μου μου άρεσαν, το «Μποέμ», θυμάμαι κι ένα άλλο ένα σονέτο, «Το ραντεβού»..... Οι φωτογραφίες με το θίασο είναι δυο φωτογραφίες που τραβήχτηκαν πάνω στην εξέδρα της Μουσικής στην Πλατεία Σκουφά - ο φωτογράφος ήταν ένας ρεπόρτερ της VIIIης Μεραρχίας - που δόθηκαν για εμφάνιση σ' ένα φωτογραφείο στο Αγγίνιο «ΦωτοΞυθάλης». Είναι ένας διακεκριμένος ρεπόρτερ, ο Μελετζής, ναι, επομένως είναι του Μελετζή οι φωτογραφίες. Οι φωτογραφίες δεν είναι στο Αγγίνιο, όπως γράφουν πολλοί. Η Λαϊκή Σκηνή δεν έδωσε ποτέ παραστάσεις στο Αγγίνιο.

Με φωνάζει λοιπόν ο Τάκης ο Βαφιάς και το απόγευμα πάω στο Οδοντιατρείο. Βλέπω έναν που δεν ήταν με πολιτικά, ήταν με στρατιωτικά, δεν είχε αστέρι στον ώμο, αλλά είχε ένα πιστόλι στη ζώνη και όπλο, αλλά χωρίς βαθμό.

-Ο συναγωνιστής Κοτζιούλας, μου λέει ο Βαφιάς.

-Ο Γιώργος Κοτζιούλας, ρωτάω.

-Ναι, μου λέει....Εσύ είσαι που έγραψες το άρθρο στα Σουλιωτόπουλα;

-Ναι, απαντάω.

-Αυτός είναι ο άνθρωπος που ψάχνω, αυτόν θέλω στο θέατρο, λέει ο Κοτζιούλας. Θέλεις να 'ρθεις στο θέατρο να βοηθήσεις κάπως, ρωτάει.

-Εντάξει, λέω.

-Αύριο το πρωί, μου λέει, να 'ρθεις, κάνουμε πρόβα στον Ορφέα.

Την άλλη μέρα είχε άλλη παράσταση, τον «Αστυνόμο», με χωροφύλακες.

Ο θιάσος της "Λαϊκής Σκηνης" της VIII Μεραρχίας του ΕΛΑΣ, στην πλατεία Σκουφά της Άρτας το 1945 σε μια φωτογραφία του Σπύρου Μελετιζή. Όρθιοι, πίσω : Δεύτερος ο Λάκης Κοχχαντής, τρίτος, στη μέση, ο εμπνευστής τους Γιώργος Κοτζιούλας. Τέμπτος (σκυφτός), ο Γιώργος Παπαδόπουλος, γνωστότερος με το ψευδώνυμο Μπισκοτέν, ηθοποιός και τεχνικός – ψυχή του θιάσου.

Ο πρώτος κι ο τέταρτος δεν ανήκουν στο θιάσο. Στη δεύτερη σειρά : Περικλής Αλέτρας, , Γιάννης Σιδέρης (καθιστός, σαξοφωνίστας), Βασίλης Ντέτσικας (καθιστός, με την κιθάρα), Πύρρος Παπαδημητρίου και Γιάννης Λαμπράκης (όρθιος με τη χλαίνη), πρωταγωνιστής κι ανατεληρωτής του Κοτζιούλα στη διεύθυνση του θιάσου. Οι δυο καθιστοί (πριν από το Λαμπράκη) : Μάκης Αράπης και Διονύσης Παπανικολάου. Οι τρεις πίσω κοπέλες : Βικτωρία Τίσπερη, Σοφία Μαζαράκη, Τασούλα Κατσαντά – Ρούκη.

Οι δυο, μπροστά : Νίτσα Παπακώστα και Αλίκη Φράγκου. Από τη φωτογραφία λείπει η πρώτη πρωταγωνίστρια Αηνή Κομπορόζου, που διέκοψε τους εμφανίσεις τους. Τους ρόλους τους έπαιξε, μετά, η Τασούλα Κατσαντά – Ρούκη. Οι άλλες κοπέλες μπήκαν στο θιάσο το Δεκέμβρη τού 1944, όταν ο ΕΛΑΣ πήρε την Άρτα.

Καθίσαμε, μου είπε για τις πρώτες προσπάθειες που δεν είχαν ηθοποιούς, κ.τ.λ.. Συνεννοηθήκαμε, γνωριστήκαμε, μιλήσαμε και δώσαμε ραντεβού την άλλη μέρα στον Ορφέα, που γινόταν η πρόβα. Και δεν ήξερα βέβαια τι θα κάνω στο θέατρο.....

Την άλλη μέρα το πρωί, πήγα νωρίς εγώ, δεν είχε έρθει ακόμα ο Γιώργος ο Κοτζιούλας, ήταν πρώτος και καλύτερος εκεί ο Γιάννης ο Λαμπράκης, στρατιωτικός αλλά και ηθοποιός, ήταν στρατιωτική μονάδα η Σκηνή. Ο Γιάννης ο Λαμπράκης έπαιζε συνήθως το ρόλο κανενός γέροντα, κανενός δάσκαλου – ήταν κι ο τους δάσκαλος – γιατί στο ρόλο του «Υπεύθυνου» στην παράσταση βάλανε εμένα να παίζω.

-Πάρε αυτό, μου λέει εμένα, να το διαβάσεις πρώτα και μετά θάρθεις εδώ, ήταν κι ο Γιώργος ο Μπισκουτέν εκεί και δεν θυμάμαι ποιους τους. Ύστερα από δυο ώρες νάρθεις εδώ να μιλήσουμε.

-Το διάβασες, μου λέει.

-Το διάβασα, του λέω.

-Τί λες το παίζεις, μπορείς τον ρόλο αυτό

-Ναι, του λέω....

Κάναμε μια δοκιμή, εγώ διαβάζοντας το ρόλο, έμειναν πολύ ευχαριστημένοι και το βράδυ, αμ' έπος αμ' έργο, έπαιξα το ρόλο.

Μείναν όλοι πολύ ευχαριστημένοι και μετά μου ζήτησαν κι έπαιξα και στα άλλα έργα σαν πρωταγωνιστής, γιατί, όπως πληροφορήθηκα, οι άλλοι που ήταν πριν από μένα, δεν ξέρω για ποιους λόγους, δεν μπορούσαν να παίξουν. Κι έτσι καθιερώθηκα εγώ σαν πρωταγωνιστής, βέβαια μαζί με τον Μπισκουτέν που ήταν η καλλιτεχνική ψυχή τους Σκηνης, ο οποίος έκανε τα πάντα, από σκηνοθέτης, σκηνογράφος, διευθυντής σκηνης, θιασάρχης, όλα τα καθήκοντα που τα παίζουν ξεχωριστοί άνθρωποι. Ο Μπισκουτέν τα έκανε όλα.

Το θέατρο στην VIII Μεραρχία ΕΛΑΣ Ηπείρου. Η «Λαϊκή σκηνή» του Γιώργου Κοτζιούλα. Ήπειρος, 1944 Κώστας Μπαλάφας (ΦΑ_14_316) – Μουσείο Μπενάκη

Κι ας αρχίσουμε από τη σκηνή. Στην πρώτη, δεύτερη Τρίτη παράσταση είχε κιόλας φτιάξει το πρώτο σκηνικό. Παρουσίαζε θυμάμαι ένα βουνό. Είχε μια ωραία σκηνή, που καταλάβαινες ότι ήταν σκηνή θεάτρου, παρουσίαζε κάτι το καλλιτεχνικό. Πρώτα, πρώτα είχε καταφέρει κι άνοιγε η αυλαία χωρίς να εμφανίζεται όπως την πρώτη βραδιά που τόδερε από την αρχή κι άνοιγε τη σκηνή, ο ίδιος ο Μπισκουτέν την άνοιξε. Από τη δεύτερη και τρίτη βραδιά είχε φτιάξει ένα μηχανισμό που μέσα από τους κουίντες τράβαχες ένα σκοινί και χειροκίνητα άνοιγε η σκηνή, χωρίς να φαίνεται άνθρωπος από μέσα, αυτό ήταν έργο του Μπισκουτέν, ο άνθρωπος έφτιαξε κάτι δαχτυλίδια όπως στις κουρτίνες, άμα τράβαχες το ένα

σκουλί, άνοιχε η αυλαία κι άμα τράβαρες το άλλο, έκλεινε. Ο Μπισκουτέν ήταν ο άνθρωπος για τους τους δουλειές.

Ε.Λ.Α.Σ.

VIII ΜΕΡΑΡΧΙΑ

ΕΠΙΤΕΛΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ 1

Αριθ. Πρωτ. 11784

ΔΙΑΤΑΓΗ

Λαβόντες ύπ' όψει άναφοράν τού Διευθυντού τού Καλλιτεχνικού τμήματος τής Μεραρχίας συναγωνιστού Κοτζιούλα Γεωργίου διαβεβαιώσαντος τήν Μεραρχίαν ότι τό 24ον Συν/μα συνηγορεί διά τήν μετάθεσιν των κάτωθι συναγωνιστών του εις τόν VIII Λόχο Στρατηγείου

Μεταθέτομεν

τούς 1) Παγγέν Έλευθέριον - Λόχου Μηχανημάτων - άρχιμουσικόν

2) Λάμπαν Δημήτριον - Σαλπικτής - χειρίζεται και κατέχη Κορνέτα άτομικήν

και 3) Αθανασόπουλον Ίωάννην III Λόχου Πεζικού - άοιδόν και Ήθοποιόν.

έκ τού 24ου Συν /τος Πεζικού εις τόν VIII Λόχον Στρατηγείου ούς και άποσπώμεν εις τήν Λαϊκήν Σκηνήν.

Οι άνωτέρω συναγωνιστές νά παρουσιασθούν τό ταχύτερον εις τήν έδραν μας φέροντες μεθ' έαυτών και τά όργανά των.

Τό 24 Συν/μα νά χορηγήση εις αυτούς τά σχετικά φύλλα πορείας άμα τή λήψει και νά άποστείλει τά μεταβατικά των έγγραφα άπ' εύθείας εις τόν VIII Λόχον Στρατηγείου.

Σαρδήνινα 23 Νοεμβρίου 1944

Γ. ΑΥΓΕΡΟΠΟΥ ΛΟΣ (Ίποστράτηγος)

ΗΡΑΚΛΗΣ (Εφ. Αντ/ρχης - Καπετάνιος)

Διαταγή του υποστράτηγου Γεράσιμου Αυγερόπουλου, Διοικητή τους VIII Μεραρχίας του ΕΛΑΣ. Τους 23 Νοεμβρίου 1944, ο Αυγερόπουλος επιστρατεύει, κατατάσσει στο μόνιμο ΕΛΑΣ και αποσπά στη «Λαϊκή Σκηνή» τους μουσικούς Ε. Παγγέ, Δ. Λάμπρα και Ι. Αθανασόπουλο.

Από την πρώτη, δεύτερη μέρα μου αναθέσανε να παρουσιάσω το πρόγραμμα, κονφερασιέ. Το πρώτο βράδυ μου είπε ο Μπισκουτέν, εσύ θα κατέβεις στο υποβολείο. Την δουλειά του υποβολέα την έκανε ή ο Μπισκουτέν ή ο Νιόνιος ο Παπανικολάου εναλλάξ. Ο Νιόνιος ήταν το μικρότερο μέλος του θιάσου αλλά ήταν κι ένα πολύπλευρο ταλέντο. Ήταν και ηθοποιός, έπαιζε ρόλους απάνω στη σκηνή, έπαιζε βιολί στην ορχήστρα, ήταν το πρώτο βιολί γιατί στην Άρτα είχαμε και δεύτερο βιολί, τον Καραβασίλη.

Ο Μπισκουτέν τους μασκάρεινε όλους τους ηθοποιούς, τα άσπρα τα μαλλιά, τη γενειάδα, σε έφτιαχνε παππά, χωροφύλακα, γκεσταπίτη, όλα αυτά τάφτιαχνε ο Μπισκουτέν.

Μετά το ρόλο του υποβολέα, μου λέει, θα αναλάβεις διευθυντής σκηνης, δηλαδή ποιος ηθοποιός πρόκειται να βγει μετά απ' αυτόν που είναι στη σκηνή, θα τον έχεις έτοιμο, μόλις βγει ο ένας, να μπει ο άλλος, χωρίς να παρουσιαστεί χάσμα, χωρίς να μεσολαβήσει διάστημα νεκρό. Αυτός είναι ο ρόλος του διευθυντή σκηνης, να έχει έτοιμο τον διάδοχο αυτού που είναι στη σκηνή. Όταν έλειπα εγώ, αυτό το έκανε ο Μπισκουτέν. Καλά, ότι ήτανε και σκιτσογράφος, δεν φαινόταν αυτό στη σκηνή, ήταν μπορώ να σου πω καλλιτέχνης για όλες τις δουλειές.

Μαζί με μένα χρονολογικά στο θίασο μπήκαμε σαν μέλη εκείνη την εποχή ο Νίκος ο Καραβασίλης που έπαιζε βιολί, ήρθανε και κοπέλες, η Νίτσα η Παπακώστα, η Βικτωρία η Πίσπιρη, η Σοφία η Μαζαράκη, η Κική η Πανούτσου, τέσσερις, δεν τις θυμάμαι όλες. Η Αγνή η Κομπορόζου είχε σταματήσει λίγο πιο πριν, από τότε που σκότωσαν τον αδελφό της. Τους ρόλους της Κομπορόζου τους έπαιζε η Τασούλα η Κατσαντά. Η Λένα η Αλέξη έπαιζε καμιά φορά, αλλά μονίμως έπαιζαν η Νίτσα η Παπακώστα και η Τασούλα η Κατσαντά.

Μια μικρή κοπέλα, η Παπαστεργίου, έπαιζε καμιά φορά. Όλες όσες παίζανε στην Άρτα είναι στις φωτογραφίες. Άντρες που έπαιζαν, να τους πάρουμε με τη σειρά : Γιάννης Λαμπράκης, Παπαδόπουλος, Αράπης (αργότερα έγινε γιατρός), Παπανικολάου, Αλευράς, Παπαδημητρίου, δεν τους θυμάμαι όλους.....

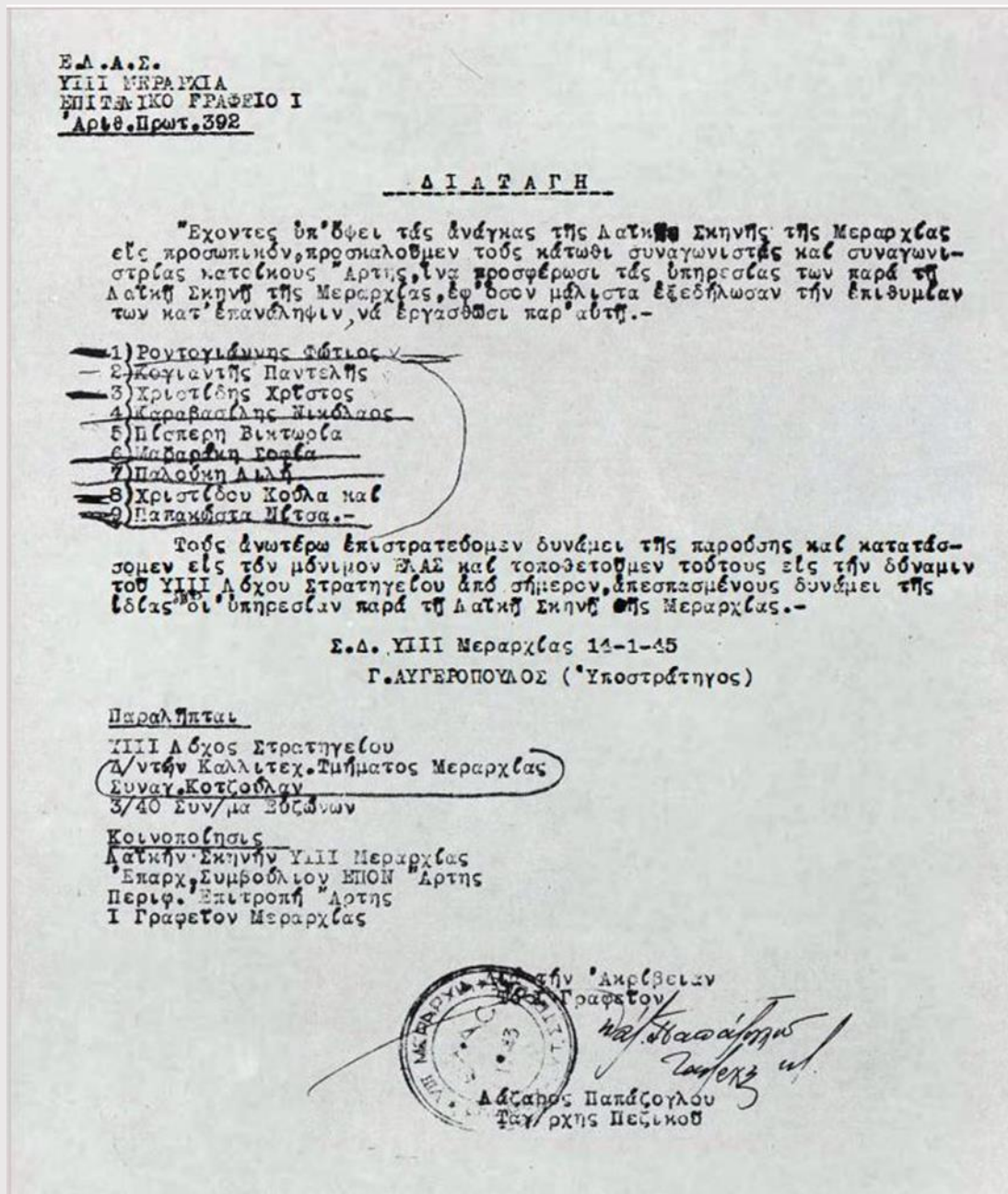
Η Τασούλα η Κατσαντά ήταν και στο βουνό και στην πόλη. Ήταν και μια που δεν ήταν επονήτιστα, η Κούλα η Χρηστίδου, που αυτή με τον αδελφό της κάνανε ένα χορευτικό, την κομπαρσίτα. Παλιότερα απαγγελίες είχαν και στο βουνό, απαγγελίες είχαμε κι εδώ, αλλά εδώ είχαμε πιο καλλιτεχνικό πρόγραμμα.

Μια ακόμη φωτογραφία τους Λαϊκής Σκηνης στην Πλατεία Σκουφά στην Άρτα. Διακρίνονται οι : Γ. Κοτζιούλας, Νίκος Καραβασίλης, Παντελής Καραβασίλης, Γεώργιος Παπαδόπουλος, Γιάννης Λαμπράκης, Βασίλειος Ντέτσικας, Περικλής Αλετράς, Πύρρος Παπαδημητρίου, Διονύσης Παπανικολάου, Γιώργος Σεργούνας, Σιδέρης, Σπύρος Βλασσόπουλος, Βικτωρία Πίσπερη, Σοφία Μαζαράκη, Τασούλα Κατσαντά – Ρούκη, Νίτσα Πατακώστα, Αλίκη Φράγκου, Φώτης Ροντογιάννης, Νίκος Δημητριάδης, Τέλης Αράπης & ο Ιταλός Τιτίνο. (Φωτογραφία Σπύρος Μελετιζής)

Η Βικτωρία η Πίσπερη και η Σοφία η Μαζαράκη έβγαζαν ντουέτο και τραγουδούσαν μαζί ένα τραγουδάκι « Στη βρύση τη βουνήσια.....» αυτό είναι ένα τραγουδάκι του Σούμπερτ. Κάνανε ένα ντουέτο πολύ ωραίο. Καλλιτεχνικό ντουέτο πολύ ωραίο έκαναν ο Τάκης ο Χρηστίδης με την αδελφή του την Κούλα, που δεν ήταν επονίτες. Ακόμη δεν ήταν επονίτης ένα άλλο μέλος της ορχήστρας, ο Λάκης ο Κογιαντής που έπαιζε κιθάρα. Ένα άλλο αγόρι που ήταν επονίτης και έπαιζε και κιθάρα ήταν ο Βασίλης ο Ντέτσικας. Ήταν από τους επονίτες που ενταχθήκανε στην ορχήστρα μαζί με τον Καραβασίλη. Είχαμε μια ορχήστρα καλή. Την πρώτη μέρα δεν θυμάμαι να υπήρχε

ορχήστρα, ούτε μαέστρος υπήρχε. Τις πρώτες μέρες συγκροτήθηκε η ορχήστρα.

Διαταγή του υποστράτηγου Γεράσιμου Αυγερόπουλου, Διοικητή τους VIII Μεραρχίας του ΕΛΑΣ. Τους 14 Γενάρη 1945, λίγο μετά την κατάληψη τους Άρτας, ο Αυγερόπουλος επιστρατεύει, κατατάσσει στο μόνιμο ΕΛΑΣ και αποστέλλει στη «Λαϊκή Σκηνή» τέσσερα αγόρια και πέντε κορίτσια τους Άρτας, που ήθελαν να υπηρετήσουν το θέατρο τού Λαού.

Θυμάμαι πρώτα πρώτα ήρθε τους μαέστρους, ο Λευτέρης ο Παγγής από την Τρέβεζα. Ήταν ένα πολύ ωραίο παιδί, ψηλός, ευθυτενής, τους ήταν μουσικοδιδάσκαλος και ήταν σαν Γερμαναράς και είχε ένα γερμανικό μανδύα και δίκωχο γερμανικό, ήταν σαν Γερμαναράς ο μαέστρος της ο Λευτέρης, που ήταν και πιανίστας ωραίος και ήταν ο μαέστρος της σκηηνής. Ο πρώτος που ήτανε ο καλύτερος ήταν τους Σιδέρης, που έπαιζε πολύ ωραίο σαξόφωνο, πάρα πολύ ωραίο, να σκεφτείς ότι αυτόν τον ζητήσανε και τον πήρανε από την Τρέβεζα μαζί με τον Παγγέ. Τρομπόνι έπαιζε ένας άλλος επονίτης, που έπαιζε στην ορχήστρα Σκουφά τους Άρτας και ήταν νεολαίος, αυτός έπαιζε τρομπόνι και πρώτη φορά έπαιζε στην ορχήστρα τους Λαϊκής Σκηηνής. Δηλαδή στην ορχήστρα ήταν :

Πιανίστας ο Παγγής, και μαέστρος

Σαξόφωνο ο Σιδέρης

Κιθάρες ο Ντέτσικας και ο Κογιαντής

Βιολί ο Καραβασίλης και ο Νιόνιος ο Παπανικολάου, δεν θυμάμαι άλλον. Συνολικά ηθοποιοί και ορχήστρα ήμασταν καμιά εικοσαριά. Τα έργα που παίξαμε ήταν το Ξύπνα Ραχιά, Ο Υπεύθυνος, η Σχολή Χωροφυλακής, τα άλλα δύο ήτανε δράματα, δεν ήταν κωμωδίες, κωμωδίες ήτανε η Σχολή Χωροφυλακής...δεν θυμάμαι άλλα.

Εγώ έπαιζα σε όλα, έπαιζα, θυμάμαι, και τον Γκεσταπίτη κι έρχονταν μετά και με βρίζανε, «κερατά» μου έλεγαν.....Το θέατρο ήταν γεμάτο, δεν έπεφτε καρφίτσα. Ο κόσμος γελούσε, χειροκροτούσε.....

Στην Άρτα δώσαμε πάνω από 15 παραστάσεις. Μετά πήραμε και στολές, εμπλουτίστηκαν το ενδυματολογικό και η σκηνή. Πρέπει να δώσαμε πάνω από 15 παραστάσεις στην Άρτα, γίναμε σωστό θέατρο! Έβγαίνα εγώ και έλεγα και προανήγγειλα τα νούμερα, τους πρωταγωνιστές. Κι επειδή έλεγα «...και τώρα..» μου είχανε βγάλει και ψευδώνυμο ο «καιτώρας». Πτεταχόνταν από κάτω και σου φώναζαν και κάτι σφήνες, αντάρτικα, κι έπρεπε να απαντήσεις,

κατάλαβες; Πάντως τα πήγα καλά, κι αυτός ο ρόλος συνεχίστηκε και τον έπαιξα μέχρι τέλους, το ρόλο του κονφερασιέ....

Παραστάσεις δώσαμε δυο βδομάδες στην Άρτα, μπορεί και τρεις, δεν θυμάμαι. Μετά η πρώτη παράσταση που δώσαμε εκτός Άρτης, ήταν πηγαίνοντας προς την Τρέβεζα, ένα - δυο βράδια στο Λούρο, στον Κατζά, ένα χωριό ανάμεσα στην Τρέβεζα και την Άρτα. Εκεί μείναμε ένα - δυο βράδια. Εκεί οι αντάρτες ήταν πολύ λιγότεροι απ' τους ντόπιους, 25 με 30 τοις εκατό.

Μετά πήγαμε στην Τρέβεζα. Εκεί ήταν μια μεγάλη αίθουσα, νομίζω ήταν και κινηματογράφος εκεί παλιότερα, αλλά τότε ήταν νομίζω η Λέσχη Αξιωματικών του ΕΛΑΣ, ήταν μια μεγάλη αίθουσα που ήταν στην παραλία κι εκεί δίναμε τις παραστάσεις. Εκεί πιά, όταν φτάσαμε στην Τρέβεζα, η σκηνή ήταν διαμορφωμένη, εμπλουτισμένη, το προσωπικό ήταν συμπληρωμένο, είχαμε ωριμάσει κατά κάποιον τρόπο, και παρουσιάστηκε σαν ένα σύνολο καλλιτεχνικό με αξιώσεις, όπου κάναμε τεράστια εντύπωση, επειδή είχαμε και εμπειρία και είχαμε τελειοποιήσει και το πρόγραμμα και τις παραστάσεις... Εκεί μείναμε περισσότερο από 10 μέρες, είχαμε τεράστια επιτυχία, πολύ μεγάλη επιτυχία....

Φρουραρχείον Πρεβέζης

Τους τον Συναγ. Κοτζιούλαν τους Λαϊκής Σκηνής.

Παρακαλούμε να κανονίσετε την έναρξη της παράστασης ώστε να τελειώνει τους 8.30'. Διότι η καθυστέρηση στο θέατρο πέραν των ωρών τους είναι όχι ενδεδειγμένη για τους συναγωνιστές που παρακολουθούν.

Πρέβεζα 10 - 2 - 45.

Το Φρουραρχείον

*Το παραπάνω γράμμα απεστάλη από το Φρουραρχείο Πρέβεζας, στον Γ.
Κοτζιούλα*

Απ' εκεί πήγαμε στη Λευκάδα, εκεί πρέπει να μείναμε μια βδομάδα. Γιατί όταν γυρίζαμε απ' τη Λευκάδα, είχαμε προγραμματίσει να πάμε στα Γιάννενα, δεν προλάβσαμε όμως γιατί μας έπιασε η Βάρκιζα... Πρέπει να ήμασταν στην Τρέβεζα και να πήγαμε στη Λευκάδα το τελευταίο δεκαήμερο του Ιανουαρίου.... Και στη Λευκάδα παίξαμε σε ένα κινηματογράφο και θυμάμαι ότι υπήρχε κι ένας σύλλογος, φιλολογικός, καλλιτεχνικός, ο Ορφέας, εκεί στη Λευκάδα. Εκεί κάθε βράδυ άλλαζε το ρεπερτόριο, το πολύ - πολύ να γινόταν επανάληψη μετά από μια βδομάδα. Ο Κοτζιούλας έγραφε, τον έβλεπα, εξακολουθούσε να γράφει, αλλά δεν ξέρω τί..... Ο Γιώργος μου έδειχνε πολύ μεγάλη φιλία κι απεριόριστη εμπιστοσύνη, είχαμε μια πολύ στενή σχέση αλλά πάντα όταν ξέκλεβε λίγο χρόνο, απομονώνονταν και τις περισσότερες ώρες τον έβλεπες που έγραφε ή σκεπτόνταν, δεν είχε πολλές παρέες....

Η χειρότερη ώρα της ζωής μου ήταν όταν παραδώσαμε τα όπλα. Το βράδυ εκείνο, είχαμε τελειώσει τις παραστάσεις στη Λευκάδα και γυρίζαμε με ένα καϊκι στην Τρέβεζα, για να πάμε στα Γιάννενα. Το βράδυ φάγαμε και με πήρε ο Γιώργος και πήγαμε στην Πολιτοφυλακή, δεν θυμάμαι πώς και γιατί. Εκεί διοικητής ήταν κάποιος Τσάκας, είχε ένα - δυο αστέρια, και καθίσαμε στο γραφείο του.

-Κάτσε Γιώργο, του λέει, γιατί έχω πολύ δυσάρεστα νέα... Υπογράψαμε ανακωχή..

-Δηλαδή?

-Αυτή την ώρα Γιώργο κανονικά έπρεπε να παραδώσεις το όπλο, έπρεπε να στο πάρω το όπλο...

-Τί λες βρε!

Για πρώτη φορά είδα το Γιώργο οργισμένο.....

*Εδώ τελειώνει η ιστορία της Λαϊκής Σκηνης του Γ. Κοτζιούλα.....

Από την περιοδεία στην Τρέβεζα - Τασούλα Ρούκη - Κατσαντά, Νίτσα Παπακώστα, Λάκης Κογιαντής και οι Αδερφές Κουτρούμπα (Τηγή : ΑΣΚΙ)

Οι Ηθοποιοί της Λαϊκής Σκηνής

Γυναίκες:

1. Νίτσα Παπακώστα
2. Τασούλα Κατσαντά – Ρούκη (από τον Καταρράκτη)
3. Σοφία Μαζαράκη
4. Λιλή Παλούκη (σκοτώθηκε 27 ετών)
5. Ηλέκτρα Ζαχαρή
6. Αλίκη Ζαχαρή
7. Κούλα Χρηστίδου
8. (?) Παπαστεργίου
9. Αχινή Κομπορόζου
10. Βαρβάρα Αναγνωστοπούλου

11. Χριστίνα Αλετρά
12. Βικτωρία Πίσπερη
13. Ευανθία Πίσπερη
14. Δέσποινα Δέτσικα

Άντρες:

1. Γιάννης Λαμπράκης (Καπετάνιος, Δάσκαλος από το Βουρχαρέλι)
2. Γιώργος Παπαδόπουλος (Μπισκοτέν, Αυτοδίδακτος Ζωγράφος, από το Βουρχαρέλι)
3. Φώτης Ροντογιάννης (από τα Πράμαντα)
4. Αριστοτέλης (Μάκης) Αράπης (Ιατρός Ακτινολόγος από το Κεντρικό)
5. Διονύσιος (Νιώνιος) Παπανικολάου
6. Περικλής Αλετράς

7. Πύρρος Παπαδημητρίου
8. Νίκος Καραβασίλης (από τους Μελισσοουργούς)
9. Βασίλης Ντέτσικας
10. Σπύρος Βλασσόπουλος
11. Άγγελος Λαμπράκης
12. Παντελής Καραβασίλης
13. Γεώργιος Σεργούνας
14. Νίκος Δημητριάδης
15. Χρήστος Ζώης

Ορχήστρα:

1. Λευτέρης Παργές - μαέστρος και πιανίστας
2. Χρήστος (Τάκης) Χρηστίδης
3. Βασιλική (Κούλα) Χρηστίδη
4. Παντελής (Λάκης) Κογιαντής - Κιθάρα
5. Βασίλης Ντέτσικας - Κιθάρα
6. Νίκος Καραβασίλης - βιολί
7. Γιάννης Σιδέρης - σαξόφωνο
8. Δημήτρης Λάππας - κορνετίστας
9. Γιάννης Χατζηλευτέρης - κιθαρίστας
10. Γιάννης Αθανασόπουλος

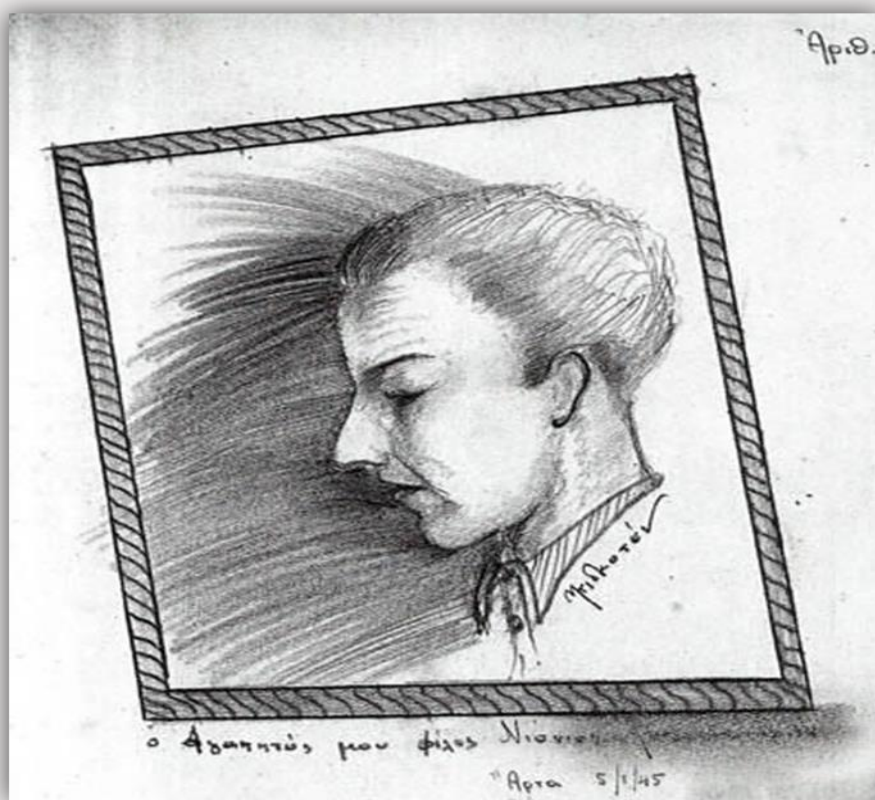
ΤΑ ΕΡΓΑ

Το πρώτο έργο της συλλογής "Θέατρο στα Βουνά" έχει τίτλο :

"Ο ΣΤΑΧΤΙΑΡΗΣ"

Ο Γ. Κοτζίουλας το χαρακτηρίζει "παραμυθόδραμα". Έργο τρίπραχτο με τρεις σκηνές στην κάθε πράξη. Γραμμένο με μολύβι εκτός από ελάχιστα σημεία που έχουμε μελάνι. Το έργο είναι γραμμένο σε τσιχαρόχαρτο από τη μια μεριά, σε σχήμα τετραδίου, διπλωμένο ανά δύο-δύο φύλλα που σχηματίζουν άλλα φύλλα διαστάσεων 14,2 x 11 εκ. Πάνω δεξιά στην κάθε σελίδα υπάρχει η αρίθμηση από 1 - 90. Χωρίς αρίθμηση είναι οι τρεις πρώτες και η τελευταία σελίδα. Έχουμε λοιπόν σύνολο 94 σελίδες. Στην πρώτη σελίδα έχουμε "Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ/ Ο ΣΤΑΧΤΙΑΡΗΣ/ ΠΑΡΑΜΥΘΟΔΡΑΜΑ/ 1943. Όλα

γραμμένα με μολύβι και ξαναπατημένα με μελάνι. Στην Τρίτη γραμμένα με μολύβι τα πρόσωπα εξόν του ΚΑΤΕΡΩ που είναι γραμμένο με μελάνι, διορθωμένο. Επάνω - επάνω, σα για να θυμηθεί, γραμμένο ξεκάρφωτα με υπογράμμιση : λογιόσω. Απ' τη δεύτερη σελίδα και μετά, μέχρι το τέλος της πρώτης σκηνής (σελ. 10) το όνομα ΚΑΤΕΡΩ αλλάζει σε ΓΑΡΟΥΦΩ. Στις άλλες πράξεις και σκηνές το βρίσκουμε ΚΑΤΕΡΩ πάλι. Φαίνεται πως το ξεκίνησε ΓΑΡΟΥΦΩ και το άλλαξε σε ΚΑΤΕΡΩ, γι' αυτό έχουμε και τη διόρθωση στην αρχή. Στη σελίδα 32 του χειρόγραφου γραμμένα και διορθωμένα με μελάνι : «Τί Κατσανοχώρια, τί Τζουμέρκα!». Φαίνεται πως κι εδώ άλλαξε τις ονομασίες. Στη σελίδα 45 πάλι, ένα μεγάλο μέρος του διαλόγου ΑΡΑΤΗ - ΣΤΑΧΤΙΑΡΗ είναι γραμμένο με μελάνι χωρίς να υπάρχει διόρθωση. Φαίνεται πως εκεί ο συγγραφέας δεν είχε μολύβι. Τέλος στη σελίδα 90 του χειρόγραφου υπάρχει κάτω η υποσημείωση Το άρχισα στο Γρεβενίτι τον Ιούλιο / το τέλειωσα στ' Άγναντα, 15 Σεπτεμβρίου.

«Μ' αυτό το έργο ο Ηπειρώτης απέβλεπε να πει μερικές μεγάλες αλήθειες, που η λαοσύναξη να τις συλλαβαίνει στην αληθινότητά τους και στις τραχικές επιπτώσεις τους. Ποιός φταίει για την πολύμορφη, ισόβια κακομοιριά του αγρότη. Ποιός είναι, που δρα, πώς εκδηλώνεται η παρουσία του θείου στις κακοδαιμονίες της αγροτιάς. Πώς συγχέεται και καταλήγει επί το αυτό ο Θεός και ο σατανάς . . . το γραμμένο, η μαγεία, τα ξόρκια, τα ξωτικά. ... όλα μαζί γίνονται τροφή μιας χαριτωμένης σάτιρας, που διδάσκει και έντεχνα αφυπνίζει το σκοτισμένο νου. Δεν είναι έργο μιας ξεκάθαρης εξελισσόμενης υπόθεσης. Είναι ξυπνοί διάλογοι, σχεδόν άσχετοι μεταξύ τους, ανάλογα κάθε φορά με τη διδαχτική πρόθεση του συγγραφέα. Υπάρχει κ' ένας αχνός ερωτικός κρίκος, ίσως για να μην αποξενώνονται εντελώς τα επιμέρους κομμάτια, ίσως από υστεροβουλία, για να χρυσώνει τα διδαχτικά χάπια με τον έρωτα του Σταχτιάρη με την Αρχόντω. Φυσικό είναι να κρατάει το αθώο ακροατήριο σε αδημονία, για το τί θ' αποχίνει μ' αυτούς τους δύο, τη μια μεγαλοκυρά του χωριού και τον άλλο, το φτωχαδάκι ... Τελικά ο συγγραφέας χαρίζει στο ακροατήριο τη χαρά της παντρειάς τους και τη χαιρεκακία τους για το χρηματικό ξεπεσμό του αφεντικού και πατέρα της Αρχόντως».

"ΤΟ ΠΡΟΣΤΙΜΟ ΤΟΥ ΔΑΣΙΚΟΥ ή Ο ΔΑΣΙΚΟΣ "

Μονόπρακτη κωμωδία. Δακτυλογραφημένη σε 7 φύλλα σε κόκκινο χρώμα, διαστάσεων 29 χ 19,8 εκ. Το κείμενο γεμάτο από ορθογραφικά λάθη του δακτυλογράφου. Στο τέλος (σελ. 7) γραμμένο : Γράφτηκε σε μια μέρα, 3 - 6 - 44 / Γ. Κοτζιούλας. Στην ίδια σελίδα κάτω γραμμένα με μολύβι από το συγγραφέα προς το φίλο του Δημήτρη Μεγαλίδη τα εξής : Δημήτρη, Το καλύτερο θα ήταν να το αντιγράφατε και να μου επιστρέφατε ξανά το παρόν. Δεν είναι δύσκολο νομίζω. Περιμένω λοιπόν. Γ.Κ.. «Το έργο είναι ένας σατιρικός διάλογος, όπου ξεσκεπάζεται η "αγαθοεργός" δράση της εξουσίας. Ο Δασικός τρομοκρατεί το χωριό με τις απειλές του. Κι αυτοί

υποχωρούν, τον λαδώνουν, για να γλυτώσουν την καταγγελία. Μαντεύεται η επιτυχία που θα 'χε στα χωριά.

"Ο ΥΠΕΥΘΗΝΟΣ "

Μονόπρακτο γραμμένο με μολύβι απ' τη μια μεριά σε λευκά φύλλα διπλωμένα στη μέση σε σχήμα τετραδίου με σελίδες διαστάσεων 20 x 14,8 εκ. Υπάρχει αρίθμηση από 1 - 16, ενώ στην πρώτη σελίδα είναι γραμμένα : ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ/ΑΡΙΘ./2/Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ/Ο ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ/ΜΟΝΟΠΡΑΧΤΟ/1944. Στην τελευταία σελίδα κάτω : 30/3/-2/4/22. «Εδώ εκτιμούμε τη φυσικότητα και τη ζωντάνια του διαλόγου, την απόδοση της ψυχολογίας του κόσμου. Την καχυποψία του χωρικού, τις στέρψεις μέσα στις οποίες μάχονταν οι μαχητές και τον επιδέξιο χειρισμό των επικεφαλής, μέσα στις πολυάριθμες τους υπευθυνότητες (Αλεξίου, 1980).

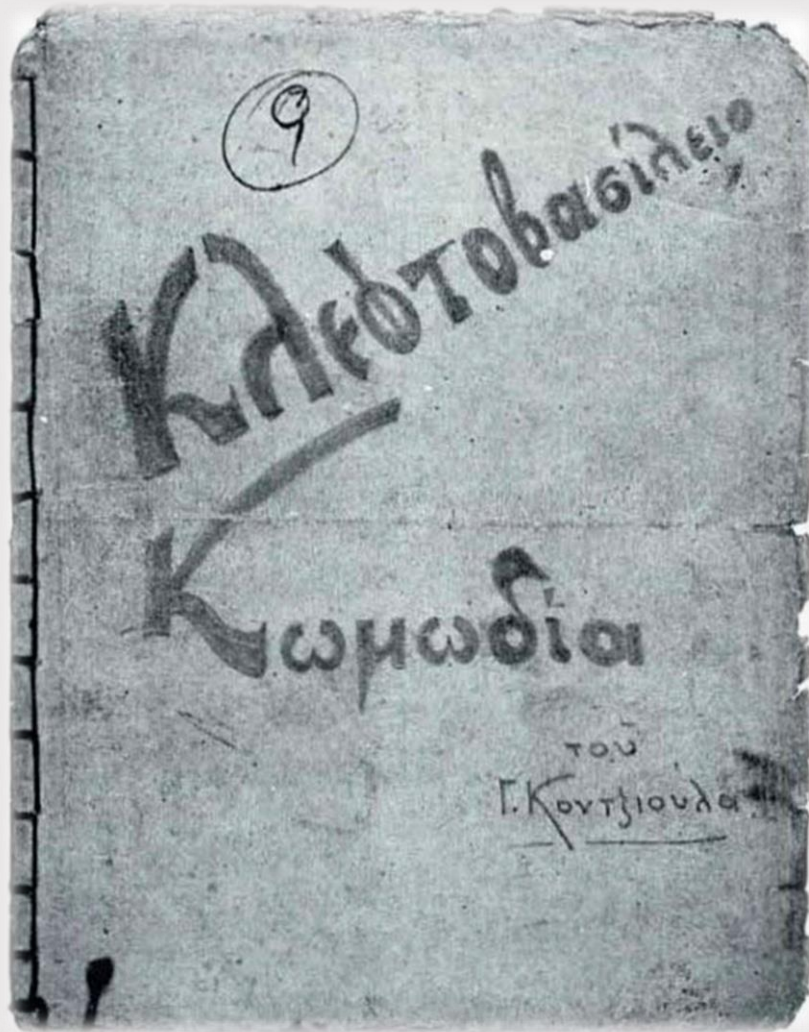
"ΗΤΠΕΙΡΩΤΙΣΣΕΣ"

Μονόπρακτο γραμμένο με μολύβι απ' τη μια μεριά σε λευκά φύλλα διπλωμένα στη μέση σε σχήμα τετραδίου με σελίδες διαστάσεων 20 x 14,8 εκ. Υπάρχει αρίθμηση από 1 - 16, ενώ στην πρώτη σελίδα είναι γραμμένα : ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ/ΑΡΙΘ./3/Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ/Ο ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ/ΜΟΝΟΠΡΑΧΤΟ/1944. Στην τελευταία σελίδα κάτω : 4-9/4/22. «Ο Ύμνος στον αγώνα, δοσμένος πειστικά και απλοϊκά. Μα με τόση αλήθεια, που ο αναχνώστης συχνά δακρύζει. Από το προσκήνιο περνούν όλοι οι αντιπροσωπευτικοί γυναικείοι τύποι. Δεν είναι θέατρο με αντιτιθέμενους τους διαλόγους. Είναι προβολή διαφόρων τύπων με συνδετικό τους κρίκο τη συμβολή στον αγώνα».

"ΡΗΜΑΓΜΟΣ "

Το ίδιο χειρόγραφο με τα προηγούμενα (ΑΡΙΘΜ. 8) Στην τελευταία σελίδα : 21 - 26/ 4/ 44. «Εδώ δίνεται η εικόνα της ρημαγής των χωριών. Με τον τρόπο που δίνεται προηγούμενα η συμμετοχή της

γυναίκας . Δηλαδή ένας ένας απ' όδους γλύτωσαν, μπαίνει έντεχνα στη δράση και προσφέρει στην καταλυτική εικόνα τη δική του περίπτωση. Δεσπόζει η κτηνωδία του κατακτητή και το αντιπάλαμα του λαού στο αντάρτικο που είναι ή μόνη επιβαλλόμενη λύση.

Το εξώφυλλο του αυτοσχέδιου τετραδίου με το μονόπρακτο
"Κλεφτοβασίλειο" του Γ. Κοτζιούλα

"ΤΑ ΠΑΘΗ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ"

Γραμμένο με μελάνι σε 8 σκόρπια φύλλα από τη μια μεριά χαρακωμένα κάθετα προς το γράψιμο, διαστάσεων 19,3 χ 14,3 εκ. Κατεστραμμένο σχεδόν έργο και με πολλές διορθώσεις. Στην πρώτη

σελίδα βλέπουμε την προσφώνηση : ΣΥΝΑΓΩΝΙΣΤΗ, ενώ στην τελευταία : Γράφτηκε σε μια μέρα 5/5/44 Γ. Κοτζ.. «Θέμα του έργου, η προσχώρηση των Εβραίων στο αντάρτικο κι ο θωσαμός τους. Είναι εργάκι αδύνατο. Του λείπει το χιούμορ και τ' αλληλοπειράγματα του διαλόγου, που χαρακτηρίζουν βασικές αρετές του Γ. Κ. Ο διάλογος είναι πλαδαρός, γιατί τα αντιμιλήματα φαίνονται καθαρά πως έχουν μπει κατά παραγγελία».

"Ο ΑΚΑΤΑΔΕΧΤΟΣ"

Κωμωδία σε τρεις σκηνές. Γραμμένη με μολύβι σε λευκά φύλλα απ' τη μια μεριά διπλωμένα ώστε να σχηματίζουν τετράδια με σελίδες διαστάσεων 17,2 χ 11 εκ. Υπάρχει αρίθμηση από 1 - 12. Στο τέλος χρονολογία 24/5/44. Γράφτηκε σε μια μέρα. «Είναι καλή σάτιρα της ψυχολογίας του χωροφύλακα».

"Ο ΑΣΤΥΝΟΜΟΣ"

Το ίδιο στο σχήμα, στο γράψιμο και στην αρίθμηση με τα προηγούμενα. Στην πρώτη σελίδα : ΣΚΗΝΕΣ ΓΥΡΩ ΑΠ' ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ, ΑΡΙΘΜ. 4, Γ.ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ, Ο ΑΣΤΥΝΟΜΟΣ, ΜΟΝΟΤΡΑΧΤΟ/1944. Στην τελευταία σελίδα : 12 - 14/4/44. «Σίγουρα το καλύτερο έργο της συλλογής. Αυστηρά συγκροτημένο. Η υπόθεση προχωρεί με τη δέουσα αναγκαιότητα. Ο διάλογός του είναι απαράμιλλος. Η σάτιρα είναι εξοντωτική για τα τιποτένια εφευρήματα των οργάνων της τάξεως, ιδιαίτερα στα χωριά. Και δίνεται σπαρταριστά. Και τούτο γιατί τα ζωντανά στοιχεία που παραθέτει, τα γνώρισε ο ίδιος. Ο τύπος του ωραίου δασκάλου, που ο αστυνόμος με τα ζωντόβολά του του ετοιμάζει τη συκοφαντική του εξόντωση, για να πάρει προαγωγή, είναι ο ίδιος ο Κοτζιούλας. Ξέρουμε, δυστυχώς, το δράμα του. Όταν εξαντλημένος, με μικρό παιδί, ανασφάλιστος και απειλούμενος υπογράφει δήλωση . . . και μόνο κοντά στα ζεστά λόγια του αγνού Ρώτα βρήκε στήριξη για ν' αντέξει στις συνείδησης την τρικυμία ...

"ΞΥΤΤΝΑ ΡΑΓΙΑ!"

Μονόπρακτο με τέσσερεις σκηνές. Γραμμένο με μολύβι σε 22 χοντρά λευκά φύλλα, διπλωμένα ώστε να σχηματίζουν τετράδιο με σελίδες διαστάσεων 17,2 χ 12,5 εκ. Στο τέλος γραμμένο: 26 – 28 Μάη 1944. «Φανταστικό κομμάτι. Όνειρο. Εμφανίζεται ο Καραϊσκάκης και σε κουβέντα με το Μπάρμπα Λιόλιο, παροτρύνει τον κόσμο στον αγώνα. Η πρώτη σκηνή είναι καλή στην έμπνευση και ζωντανή στο διάλογο. Οι επόμενες είναι βιασμένες, αλλά προς το τέλος ξανά ανεβαίνει το ενδιαφέρον.

"Ο ΠΡΟΔΟΤΗΣ"

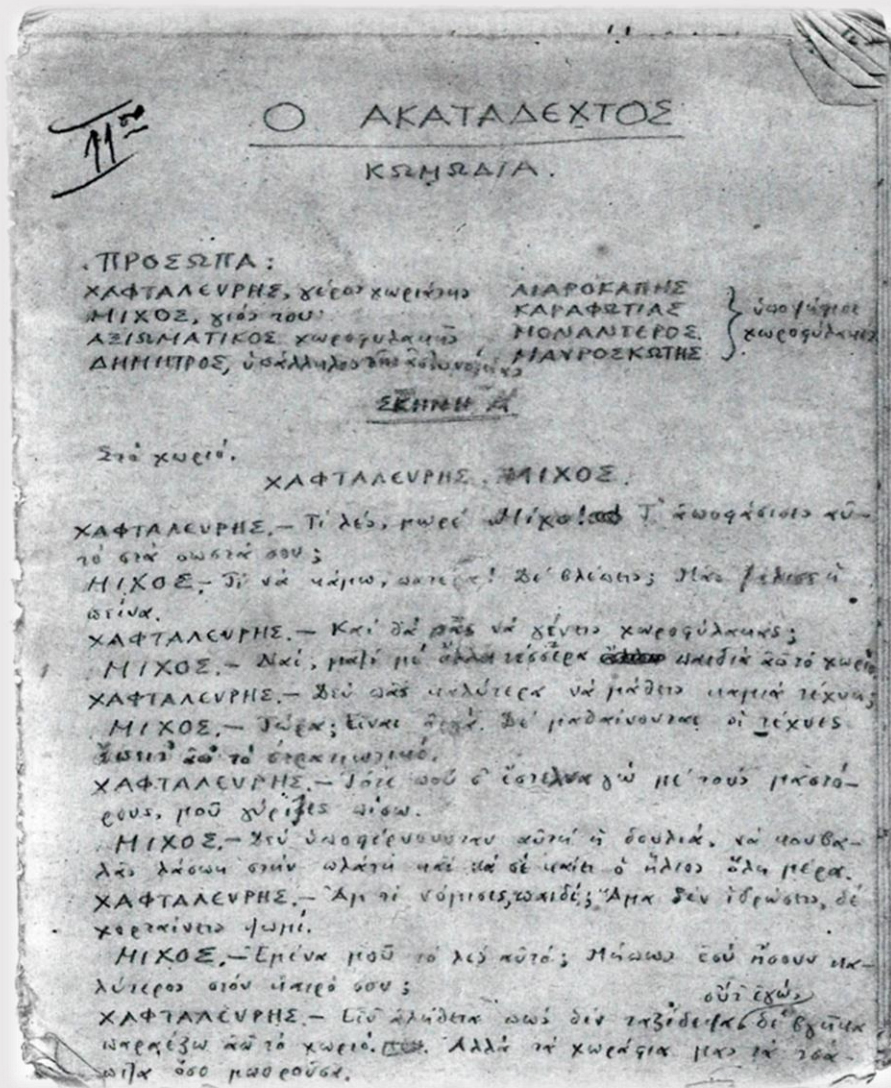
Μονόπρακτο με πέντε σκηνές. Γραμμένο με μολύβι σε 24 λευκά φύλλα, διπλωμένα ώστε να σχηματίζουν τετράδιο με σελίδες διαστάσεων 17,2 χ 12,5 εκ. Στο τέλος γραμμένο 26 – 28 Μάη 1944. «Είναι ένα έργο όπου απροκάλυπτα, σχεδόν επίτηδες, η γραφή είναι κηρυγματική. Ο συγγραφέας επιθυμεί να εκθέσει ορισμένες καταστάσεις του αγώνα, για ενημέρωση και προστασία. Δίνει τον τρόπο που δρα η προδοσία. Το έργο, παρόλη τη φυσική του εξέλιξη, το διαφωτιστικό διάλογο, δεν είναι νευρώδες. Οι στιχομυθίες είναι παραθέσεις γνωμών κι όχι αντεγκλήσεις ενός πεισματωμένου διαλόγου. Τα ποιητικά ιντερμέδια, όπως όλη η ποίηση του Γ. Κ., είναι καλοδουλεμένα.

"ΚΛΕΦΤΟΒΑΣΙΛΕΙΟ"

Γραμμένο με μολύβι σε 12 λευκά φύλλα, διπλωμένα ώστε να σχηματίζουν τετράδιο, γραμμένο με μαύρη κλωστή, σε σελίδες διαστάσεων 19,5 χ 15 εκ. Στην τελευταία σελίδα γραμμένο : Μεστούντα 13 / 9 / 1944, Γ. Κοτζ. « Συλλαβαίνουν έναν Εδεσίτη και τον διαπομπεύουν. Τον πιάνουν κλέφτη επ' αυτοφώρω, με λίρες, με κλεψιμαίικα χρυσαφικά . . . του τα παίρνουν και ενισχύουν το συσσίτιο των παιδιών.

“Ο ΕΝΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΟΛΛΟΙ”

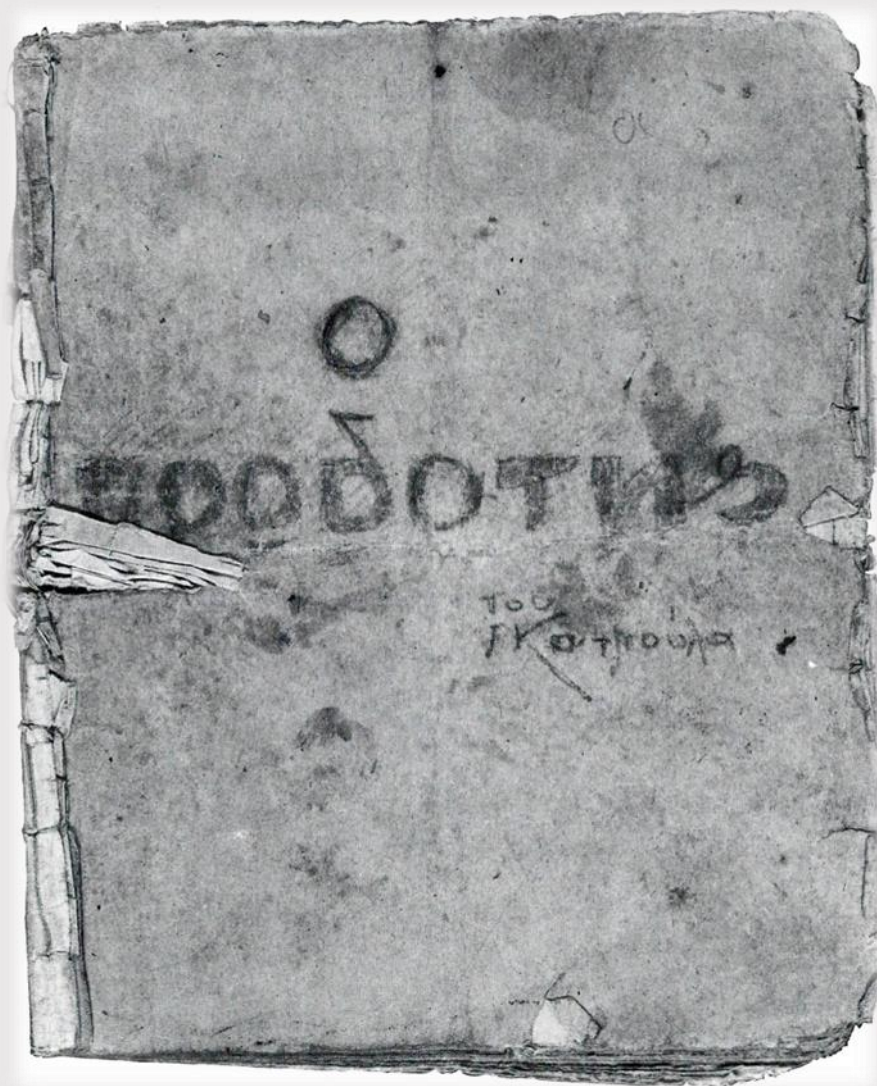
Μονόπρακτο γραμμένο με μολύβι απ' τη μια μεριά σε λευκά φύλλα διπλωμένα στη μέση σε σχήμα τετραδίου με σελίδες διαστάσεων 20 x 14,8 εκ. Υπάρχει αρίθμηση από 1 - 16, ενώ στην πρώτη σελίδα είναι γραμμένα : ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ/ΑΡΙΘ./1/Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ/Ο ΕΝΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΟΛΛΟΙ/ΜΟΝΟΠΡΑΧΤΟ/1944. Στην τελευταία σελίδα, πάλι κάτω - κάτω μισοβησμένο : 26-28/3/22. Δίνεται η μεταστροφή του πνευματικού ανθρώπου, που βγαίνει απ' τον Πύργο του, για να ενωθεί με το λαό και τα προβλήματά του.

Η πρώτη σελίδα του χειρόγραφου της μονόπραχτης κωμωδίας του Γιώργου Κοτζιούλα, που έχει τον τίτλο "Ο ακατάδεχτος"

"Ο ΚΟΜΜΑΤΑΡΧΗΣ"

Όμοιο χειρόγραφο (ΑΡΙΘΜ. 6). Στην τελευταία σελίδα : 30/5 - 3/6/44. «Χάνει την υπόληψή του εξαιτίας της διαχωγής των θυγατέρων του. Το θέμα και οι παραφυάδες του δεν πείθουν. Δεν έχουν γερή θεμελίωση».

Το εξώφυλλο του αυτοσχέδιου τετραδίου με το μονόπρακτο «Ο Προδότης» του Γ. Κοτζίουλα

"Ο ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ"

Όμοιο χειρόγραφο (ΑΡΙΘΜ. 8). Στην τελευταία σελίδα : 14-17/6/44, και ΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ : ΕΠΤΑΝΑΣΤΑΤΕΣ. Φαίνεται εδώ πως ο Κοτζίουλας έγραψε κι άλλο ένα έργο με τίτλο ΕΠΤΑΝΑΣΤΑΤΕΣ

που χάθηκε. Όμως και σε προηγούμενη αρίθμηση του συγγραφέα προσέχουμε πως από τον αριθμό 6 πηγαίνουμε στον αριθμό 8. Μας λείπει ο αριθμός 7. Όπως φαίνεται από τη χρονολογία είναι «Το πρόστιμο του δασικού». «Μοιάζει με διήγημα. Περιγραφές από μικροπονηριές και μικροαλληλοεπιθέσεις. Η τραγική "συμφεροντολογία" του στερημένου το ψίχουλο.. , για ν' αποσπάσει δύο σύκα, μιά κουταλιά μέλι, εκατό δράμια γάλα . . . μέσα στην έδχατη έλλειψη. Πέρα από την παρουσίαση χαρακτήρων κυριαρχεί η διεξαγωγή ενός αγώνα από μαχητές που προσέρχονται στη μάχη συναποκομίζοντας μόνο τις βάρκες τους και τα οστά τους».

ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ
ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΛΑΙΚΗΣ ΣΚΗΝΗΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ VIII
ΜΕΡΑΡΧΙΑ ΕΛΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Η Έκθεση με ολόκληρο τον τίτλο σαν ΕΚΘΕΣΗ [για την ως τα τώρα εργασία της "Λαϊκής σκηνής" Προς την VIII Μεραρχία ΕΛΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ], είναι γραμμένη με μολύβι, σε χοντρό χαρτί, σε τρία φύλλα από τη μια μεριά γραμμένα, χωρίς αρίθμηση. Οι διαστάσεις του χαρτιού είναι : 29,4X 20,8 εκατ. Είναι βασικά ένας απολογισμός, μία ομιλία, όπως μας δείχνει η προσφώνηση : "Συναγωνιστές". Στο τέλος της τρίτης σελίδας υπάρχει η ημερομηνία 29 /8 /44 και η υπογραφή του συγγραφέα. Δεν υπάρχει διόρθωση και χωρίζεται σε παραγράφους.

Προς

την VIII Μεραρχία ΕΛΑΣ 'Ηπείρου

Συναγωνιστές,

Θα σας κάμω ένα σύντομο απολογισμό του έργου της " Λαϊκής Σκηνής ", του περιοδεύοντος Θιάσου που έγινε με τόσους κόπους από μέρος μας και με τόσες θυσίες απ' τη Μεραρχία.

Η "Λαϊκή Σκηνή", που είχε δώσει και πριν μερικές παραστάσεις, με όχι όμως μόνιμο προσωπικό, συγκροτήθηκε σε αυτοτελή οργανισμό με τη γενικότερη επωνυμία Καλλιτεχνικό Τμήμα έπειτ' από διαταγή της 10/7/44 και άρχισε την πρώτη ταχτική περιόδειά της, στις 11 'Ιουλίου ξεκινώντας απ' την τότε έδρα της Μεραρχίας. Μέσα σ' ένα μήνα σχεδόν περιόδεψε 30 χωριά των περιφερειών Τζουμέρκων και Ραντοβιζίου και έδωσε ισάριθμες παραστάσεις που τις παρακολούθησε κοινό από 100 ως 1000 άτομα. Στο μεταξύ έγινε μια βδομαδιάτικη διακοπή για να ξεκουραστούν τα μέλη του Θιάσου, που πρέπει να σημειωθεί πως έδωσαν επανειλημμένα και δυο παραστάσεις την ημέρα για ν' ανταποκριθούν στα χρονικά όρια του δρομολογίου. Η πρώτη αυτή περιόδειά που βάσταξε 35 μέρες, τελείωσε στις 15 Αυγούστου, αρχίζοντας από το Διχομοίρι και καταλήγοντας στα Θεodώριανα, απ' όπου τα μέλη του θιάσου ήρθαν στη νέα έδρα της Μεραρχίας για ν' αναπαυτούν λίγες μέρες και να λάβουν καινούργιες οδηγίες.

Ξεκινήσαμε δώδεκα και γυρίσαμε πάλι δώδεκα, με ορισμένες αντικαταστάσεις στο δρόμο. Τώρα οι τρεις απ' αυτούς λείπουν με λιγοήμερη άδεια. Οι υπόλοιποι ετοιμάζονται για μια δυο παραστάσεις που σκοπεύουμε να δώσουμε στο μεταξύ, στην επέτειο για την ίδρυση της Μεραρχίας, που αναβλήθηκε για μια βδομάδα, έτοιμοι να συνεχίσουν την περιόδειά τους αλλού.

Τις παραστάσεις που δώσαμε ως τα τώρα τις παρακολούθησαν πολλοί, αντάρτες και πολίτες, άντρες και γυναίκες, μόλο που οι περισσότεροι χωριάτες, αγράμματοι και αταξίδευτοι μην έχοντας ξαναδεί θέαμα στη ζωή τους, δεν ήταν σε θέση να εκτιμήσουν από πριν το σκοπό του θεάτρου μας. Εξάλλου οι περισσότεροι απ' αυτούς ήταν απασχολημένοι σε γεωργικές εργασίες που δε σήκωναν αναβολή, και άλλοι από μια καχυποψία πολύ συνηθισμένη στο αγροτικό στοιχείο αποφεύγαν να λάβουν μέρος σε μια συγκέντρωση που δεν ήξεραν καλά - καλά τι θα βγάλει γι' αυτούς.

Ο Γ. Κοτζιούλας, δεκαοχτώ χρονών, ακαδημαϊκός πια πολίτης, με δυο άλλους ηπειρώτες φοιτητές του "Αθήνησι", σε φωτογραφείο της εποχής. Καθιστός, Ι. Σιδηρόπουλος της Νομικής και, όρθιος, Στ. Χατζηκυριάκος, της Ιατρικής

Μολαταύτα μπορούμε να βεβαιώσουμε γενικά πως τα χωριά παρακολούθησαν τις παραστάσεις μας στη μεγάλη πλειονότητά τους και οι ανταρτικοί σχηματισμοί στο σύνολό τους σχεδόν. Όπου η οργάνωση έχει πιάσει ρίζες, εκεί η συμμετοχή του κοινού ήταν πραγματικά παλλαϊκή. Αυτό όμως δεν παρατηρήθηκε παρά σε δυο τρία χωριά.

Σχετικά με τη συντήρηση του θιάσου (που δεν μπορούσε να την εξασφαλίσει από δω η Μεραρχία) οι αντάρτες και οι τοπικές ΕΤΑ κάναν ότι μπορούσαν. Αλλά δεν μπορούμε να πούμε το ίδιο και για ορισμένα χωριά οι υπεύθυνοι έδειχναν αδικαιολόγητη αμέλεια και με διάφορες προφάσεις κόντευαν ν' αφήσουν τα παιδιά του θιάσου νηστικά.

Ο Γιώργος Κοτζιούλας, ο φίλος του Γιώργης Σαμαράς αρχίατρος της VIII Μεραρχίας κι ο Σωτήρης Μάρραρης. Πίσω απ' τη φωτογραφία, ο Κοτζιούλας έχει σημειώσει με το χέρι του : Την παραμονή της αναχώρησής μας, Γιάννενα, 26 Φλεβάρη

1945

Η ίδια αδιαφορία των υπευθύνων παρατηρήθηκε και στο ζήτημα της συμπλήρωσης του βεστιαρίου μας, όπου είχαμε πάντα την ανάγκη τους. Αρκετές φορές η παράσταση καθυστέρησε μια και δυο ώρες, επειδή αυτοί αρχούσαν να μας φέρουν τα ρούχα που χρειαζόμαστε. Στο τέλος αναγκαζόμαστε να βάλουμε τις φωνές για να βιαστούν.

Ορισμένα μεγαλοχώρια και έδρες της πολιτικής οργάνωσης (όπως το Βουργαρέλι, η Χόσειψη) παρακολούθησαν τις παραστάσεις μας κάπως αφ' υψηλού, με ύφος ανθρώπων που όλα τα ξέρουν και που αυτοί δε συγκινούνται εύκολα με το καθετί. Επιπλέον ήταν έκδηλη η δυσφορία τους όταν τύχαινε να μην τους ρωτήσουμε σε τίποτε, να αγνοήσουμε το "πόστο" τους. Και γενικά η στάση τους απέναντί μας ήταν ψυχρή και υποκριτική, ερχόμενη σε χτυπητή αντίθεση με τον ενθουσιασμό του απλού κοσμάκη. Στο Βουργαρέλι π.χ. όχι μονάχα δεν προσφέρθηκαν να μας κάμουν τραπέζι, αλλά η οργάνωση (αντιπρόσωπος μάλιστα του Κ.Κ.) απαγόρευε αυθαίρετα έναν πρόχειρο έρανο για 10 - 15 αβγά που μας ήταν απαραίτητα έπειτ' από εξαντλητική πορεία μιας ημέρας και αφού το φαί του φρουραρχείου ήταν σκέτο μπλιχούρι. Στη Χώνεψη και στα Θοδώριανα, μολονότι η παράσταση δόθηκε επίτηδες την ημέρα του ετήσιου πανηγυριού τους, η οργάνωση δε σκέφτηκε καθόλου να τους φιλοξενήσει, καταργώντας έτσι πανάρχαιο ελληνικό έθιμο! Στη Χόσειψη μάλιστα, έδρα της ΝΕΑ, αν και είχε προαναγγελθεί το πέρασμά μας, παρατηρήθηκε η μικρότερη συμμετοχή κοινού (εξαίρούνται οι αντάρτες), κι αυτό βέβαια από υπαιτιότητα των τοπικών παραχόντων.

Τα μέλη ωστόσο του θιάσου, επειδή δεν είχαν βγει για την καλοφαχία και την καλοπέρασή τους, αλλά για να εξυπηρετήσουν κι αυτά έναν ανώτερο σκοπό, συνέχισαν το δρομολόγιό τους αγόγγυστα, αλλού τρώγοντας κι αλλού μισονηστικοί πάντα στο πόδι, πάντα στη δουλειά, στήνοντας και ξεστήνοντας τη σκηνή, σκορπίζοντας το κέφι, διαφωτίζοντας το πλήθος, με το παίξιμο έργων, με την απαγγελία, με το τραγούδι.

1945 : Τρεις από τους μουσικούς του θιάσου στην Πλατεία Σκουφά, (από δεξιά) Βασίλης Ντέτσικας, Γιάννης Σιδέρης & Λάκης Κοχγιαντής. (Φωτογραφία Σπύρος Μελετζής)

Η εντύπωση που άφησαν παντού ήταν εξαίρετη, για να μην πούμε καταπληχτική. Ολούθε τους ξεπροβόδιζαν μ' ευγνωμοσύνη και τους καλούσαν να ξαναρθούν το γρηγορότερο, προπάντων οι αντάρτες μας που φυλάν δώθε απ' το ποτάμι.

Αλλά κι οι κάτοικοι των χωριών άρχισαν κιόλας να μπαίνουν στο νόημα του θεάτρου μας και όσοι απ' αυτούς δεν ευκαίρεσαν ή αποφύγανε να παρακολουθήσουν την πρώτη παράσταση δεν άρχισαν να δείξουν τη λύπη τους γι' αυτό, βεβαιώνοντας τα μέλη του θιάσου μας πως την επόμενη φορά θα 'θρουν όλοι, θα κλείσουν ακόμα και τα σπίτια τους.

Απ' την πρώτη αυτή περιοδεία βγαίνει η διαπίστωση πως τα παιδιά, οι γυνακούλες, οι τσοπαναράιοι και γενικά η πλειονότητα του αμόρφωτου λαού έδειξε μεγάλο ενδιαφέρον στο πέρασμα της "Λαϊκής Σκηνης", ενδιαφέρον που μερικές φορές εξελίχθηκε σ'

αληθινό ενθουσιασμό κι εκδηλώθηκε με σχόλια, κρίσεις, επαίνους, τόσο στην πλατεία του χωριού όσο και σε στενότερο κύκλο. Για τους αντάρτες πάλι δεν είναι υπερβολή να πούμε πως έμειναν παντού ενθουσιασμένοι. Δεν μπορούμε όμως να πούμε το ίδιο και για την πολιτική οργάνωση. Μονάχα ο έπαρχος Τζουμέρκων φρόντισε να ειδοποιήσει τα χωριά της δικαιοδοσίας του για το θιάσό μας, κάνοντας και τη σχετική σύσταση "γι' αυτόν. Αλλά στην έδρα της ΝΕΑ όχι μονάχα δεν τους φιλοξένησαν, όπως είπαμε, αλλά τους έστειλαν να κοιμηθούν αρχικά στο παλιό κρατητήριο και έπειτα στο μέρος όπου σφάζουν! Έπειτα απ' την αποχώρηση δυο κοριτσιών απ' το θιάσο, ζητήσαμε να ενισχύσει η οργάνωση το προσωπικό μας, αλλ' αυτή, αν και έβαλε και ξανάβαλε, κατά το λέγειν της, επιτακτικά και κόντρα επιτακτικά το ζήτημα, δε στάθηκε όμως ικανή να μας προμηθέψει ούτε ένα πρόσωπο. Κι αν μια συναγωνίστρια απ' την Άρτα δεν ερχόταν μοναχή της (όπως είχε κάμει παλαιότερα και η συναγωνίστρια Αχνη, ο θιάσος θα έπρεπε να σταματήσει την περιοδεία του από έλλειψη προσωπικού!

Η ΕΤΤΟΝ έδειξε κάπως καλύτερη στάση απέναντί μας. Αλλά περιορίστηκε κι αυτή σε θεωρητική υποστήριξη μη μπορώντας να επιβληθεί βαθύτερα στους νέους και στις νέες που επηρέαζε. Εφοδίασε τον αντιπρόσωπό της στο θιάσό μας μ' ένα έγγραφο συστατικό για τα χωριά, μα οι επονίτες των περισσότερων απ' αυτά δεν εισακούανε στην πράξη την ανώτερη καθοδήγησή τους. Ακόμα και σανίδια για τη σκηνή, τα κουβαλούσαν απρόθυμα, σαν αχχαρεία. Έτσι τα παιδιά του θιάσου μας αναγκάζονταν να τα κάνουν μόνοι τους όλα. Φτάνοντας εδώ αποχώρησε και η πρωταγωνίστρια του θιάσου από λόγους ιδιωτικούς. Έτσι ο θιάσος δεν μπορεί να συνεχίσει το έργο του και περιμένει συμπλήρωση του προσωπικού. Αλλά κι από τα υπόλοιπα μέλη μονάχα 2-3 έχουν καλλιτεχνικά προσόντα και μπορούν να σταθούν ευπρόσωπα στη σκηνή. Οι άλλοι παίζουν μέτρια, χωρίς μεγάλη απόδοση και τους κρατάμε επειδή δεν μπορούμε να βρούμε καλύτερους. Φωνάζουμε τόσον καιρό, ζητάμε ενίσχυση από παντού και κανένας δε θέλει να μας ακούσει.

Επιπλέον κατά τη διάρκεια της εδώ παραμονής μας παρατηρήθηκε μια τάση να μας αποσπάσουν από δω κι από κει, στα γραφεία ή αλλού, μέλη της "Λαϊκής Σκηνης". Αντί να μας ενισχύσουν δηλαδή ζητάνε να μας κουτσορέψουν.

Τα παιδιά το(υ θιάσου έχουν ακόμα το παράπονο πως ακούν δεξιά κι αριστερά ειρωνικά σχόλια και πειράγματα, πως τρώνε τζάμπα το φαΐ, πως θάπρεπε νάσαι στην πρώτη γραμμή κλπ. Αυτά δεν τα λένε μονάχα αντάρτες, αλλά και στελέχη, αξιωματικοί, μεταξύ σοβαρού και αστείου οι τελευταίοι, επίμονα όμως. Οι ίδιοι ωστόσο έχουν την απαίτηση να δίνουμε κάθε τόσο παραστάσεις και μάς βλέπουν ευχάριστα απάνω στη σκηνή.

Δεν το κρύβουμε πως το φέρσιμο αυτό προκάλεσε απογοήτευση στα παιδιά του θιάσου που δοκίμασαν τόσους κόπους και στέρησεις για να φέρουν σε πέρας το έργο του και που στην πρώτη του φάση το πραγματοποίησαν ολοκληρωτικά. Δεν παραπονιούνται για τα παπούτσια, για τα ρούχα που τους λείπουν και που δεν έχει η υπηρεσία να τους δώσει, αλλά τους κακοφαίνεται ν' ακούνε τέτοια σχόλια απ' τον έναν και τον άλλον, ενώ αυτοί περιμένουν αναχνύριση της προσπάθειάς τους και ηθική τουλάχιστο ενίσχυση. Αυτό τους φαίνεται αδικία και είναι πραγματικά, γιατί αγωνίστηκαν όσο μπορούσαν και με τα καλύτερα αποτελέσματα εκεί όπου τους βάλαμε. Ας βγάλουμε τώρα και τα συμπεράσματα.

Τι έγινε ως τώρα;

α) Το έργο της "Λαϊκής Σκηνης" πέτυχε πέρα για πέρα. Να και μας έλειπαν τ' απαιτούμενα μέσα, αν και το έδαφος ήταν ολότελα ακαλλιέργητο - ίσως μάλιστα γι' αυτό ίσα ίσα - οι παραστάσεις μας έπιασαν παντού κι έριξαν στα χωριά μας το σπόρο του μελλούμενου λαϊκού θεάτρου. Σ' αυτό βοήθησε το σύστημα και ο ζήλος με τον οποίο εργάστηκαν όλα τα μέλη της "Λαϊκής Σκηνης".

β) Τα έργα που παίχτηκαν ανταποκρίνονταν πληρέστατα στη νοοτροπία του κοινού και ήταν γραμμένα έτσι που να εξυπηρετούν

τον αιώνα. Αυτό βγαίνει απ' τη γενική ομολογία των θεατών, απ' τ' αυθόρμητα γέλια, κάποτε κι από τα δάκρυά τους. Όσοι θα τα θέλαν ανώτερα από άποψη τέχνης ή πολιτικότερα, φαίνεται πως κρίνουν ανεδάφικα.

*Νεόφερος στην Αθήνα ο Κοτζιούλας, φοιτητής και ποιητής, στη γωνιά
Πανεπιστημίου και Κοραή, γύρω στα 1927*

γ) Οι αντάρτες και ο λαός μας δέχτηκαν παντού με τρόπο συγκινητικό. Μερικά όμως στελέχη της πολιτικής οργάνωσης και μερικοί αξιωματικοί από τη Μεραρχία κράτησαν απέναντί μας στάση ψυχρή, ανασταλτική κι αυτό οφείλεται στο ότι δεν παρακολούθησαν την εργασία μας και δε θέλησαν να κατανοήσουν κατά βάθος τους σκοπούς μας.

δ) Αν τυχόν παρατηρήθηκαν κι απ' τη δική μας πλευρά ορισμένες ελλείψεις ή λάθη, γι' αυτό δεν ευθυνόμαστε μονάχα εμείς, που χρειάστηκε να λάβουμε πρωτοβουλία σε όλα, αλλά κι εκείνοι που μπορούσαν να μας καθοδηγήσουν και δεν το έκαναν. Ωστόσο η διοίκηση της Μεραρχίας έκανε ότι μπορούσε. Και χωρίς την αποφασιστική της συνδρομή δε θα είχαμε σήμερα σκηνή.

Τι πρέπει να γίνει:

α) Έχουμε αναλάβει απέναντι του λαού μια υποχρέωση και πρέπει να την εκπληρώσουμε ως το τέλος. Δεν έχουμε το δικαίωμα ν' αφήσουμε στη μέση μια δουλειά που αναγνωρίστηκε κι αγκαπήθηκε από αντάρτες και πολίτες, αυτών που είμαστε εμείς εντολοδόχοι κι όργανά τους.

β) Πρέπει να δοθεί στη "Λαϊκή Σκηνή" όλο το κύρος που της είναι απαραίτητο για να συνεχίσει την προσπάθειά της και συνάμα να της εξασφαλιστούν τ' απαραίτητα μέσα από τη Μεραρχία, αυτήν που στάθηκε ως τα σήμερα η μάννα του θιάσου τροφοδοτώντας την τόσο σε προσωπικό όσο και σε όλα τα άλλα.

γ) Η πολιτική οργάνωση, αν θέλει να μας ενισχύσει πραγματικά, είναι καιρός ν' αφήσει πια τις αιώνιές της " αδυναμίες " και να μας παράσχει υποστήριξη με έργα και όχι με λόγια, μια που ο σκοπός μας είναι κοινός, μια που με τις παραστάσεις μας ψυχαγωγείται και διαφωτίζεται στρατός και λαός.

δ) Είναι ανάγκη να συμπληρωθεί το ταχύτερο και με κάθε τρόπο το προσωπικό του θιάσου μας, που αλλιώς θα βρεθεί στη δυσάρεστη θέση να σταματήσει. Κι έτσι θα σωθούν ίσως οι τύποι, αλλά θα χαθεί η ουσία. Απ' αυτό το σταμάτημα μονάχα οι εχθροί μας έχουν να κερδίσουν.

ε) Ο προορισμός του θιάσου - αν πρόκειται να συνεχίσει της εργασίες του - δεν είναι να κάθεται κοντά στη Μεραρχία, αλλά να περιοδεύει στις έδρες των μονάδων και στα χωριά μας που τόσο διψούν για θεάματα, όπως αποδείχτηκε απ' την πρώτη περιοδεία.

1955 : Ο Κοτζιούλας οικογενειάρχης, με τη συντρόφισσα της ζωής του Ευμορφία και το μοναχογιό τους Κώστα

στ) Τα μέλη του θιάσου πρέπει να μείνουν απερίδραστα στην κύρια εργασία τους και να αναγνωριστεί, να κατανοηθεί απ' όλους πως ούτε η δουλειά των ηθοποιών μας είναι κατώτερη απ' των μαγείρων, κουρέων, σκοπών, ούτε θα χαθεί ο αγώνας μας με πέντε οπλοφόρους λιγότερους, γιατί τόσοι απ' το θιάσό μας μπορούν να κρατήσουν ντουφέκι.

ζ) Με το παραπάνω πνεύμα δεχόμαστε συστάσεις, παρατηρήσεις και συνεργασία απ' οποιονδήποτε συναγωνιστή, μη θέλοντας ποτέ να μείνουμε μονάχα εμείς στον τομέα μας ανεξέλεγκτοι, αλλά και τονίζοντας πως σε ζητήματα καλλιτεχνικά πρέπει ν' αφήνεται αρκετό περιθώριο στην ατομική πρωτοβουλία.

29 / 8 / 44 Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ

Καλλιτεχνική Βραδιά

την Κυριακή 30 Ιούλη στις 8 το βράδι

- πρόγραμμα -

1^ο Απ'αγγελίες Παπασιώρου - Καρακάσης

2^ο 'Ο ΑΣΤΥΝΟΜΟΣ

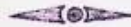
μονόπραχτο του συγκ. Γ. Κοτζιούλα

Αδελνόμενος: Α. Μανιλάκος ^{Κατανομή} κηρομόλακος Τζερμεές: Κ. Παπαϊωάννου
Κοψακίτης, κηρομόλακος: Γ. Τσιλιόπουλος Φαφουτάκης: Γ. Ανεωνιάδης
Δασκάλος: Β. Καρακάσης Τραβαρίδης: Ξ. Παπασιώρου

3^ο - Αθηναϊκή Ταβέρνα -

Σκέπ' των εσπ' Μυράτ' - Μπαϊρακτάρη - Μανιλάκος - Σαμασιώου - Παπασιώου - Καρακάσης
και Δημότρου

Κατανομή Τζουζιάνης, ταβερνιάρης: Μπαϊρακτάρης - Μίσος: Μανιλάκος - Άνετικός:
Μυράτ' - Νικόλαος Παπασιώου - Δασκάλος: Καρακάσης. Τρεξ: Σαμασιώου.

ΔΙΑΔΑΣΚΑΛΙΑ - ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ - ΣΚΗΝΟΓΡΑΦΙΑ: Δημήτρης

ΒΟΗΘΟΣ ΣΚΗΝΟΘΕΤΟΥ & ΥΠΟΘΕΣΙΑΣ: Βοργιάς - ΚΟΣΤΟΥΜΙΑ Μειμάρης - Τραχανίτης

Α' ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ ΣΚΗΝΗΣ: Σαμασιώου - Β' ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ: Ανεωνιάδης - ΦΩΤΙΣΜΟΣ: Ακρίβος

ΤΑΞΙΘΕΤΗΣ: Τραχανίτης - ΒΟΗΘΟΣ: Πιτινιά

~ Είσοδος Ελεύθερη ~

- Παρακαλούμε α' θεατές να φέρουν ο καθένας το καθιστό του, γιατί αλλιώς θα ελάττωνται άνετα.
- Το μέγεθ' που θα δώσει το θέατρον δεν επαρκεί γ' όλους.
- Είναι κερν' πρόκληση σπουδαία το να φέρω γιά τους φίλους τουαυτοκίνητος τού κείνου στα θέατρα.
- Καθίσματα δα' τους παρακαλούμε. Αλλά να πάνε μαζί τους τα βραβίον' αυτής τ' ώρα τ' αυτή.
- Το φεγγάρι άποκείθηκε γιά βέρα' μέσ' 11.30' γιά να διακοπεί και εστιαροδ' των θεατών

Τύπος - Λιθογραφία
Βοργιάς - Μειμάρης

Το πρόγραμμα μιας Καλλιτεχνικής Βραδιάς, που δόθηκε από αξιωματικούς και αντάρτες των Γραφείων του Γενικού Στρατηγείου του ΕΛΑΣ, στις 30 του Ιούλη 1944, στο χωριό Βλάση. Βάση της παράστασης, το μονόπραχτο του Γ. Κοτζιούλα " «Ο Αστυνόμος», με σκηνοθεσία, σκηνογραφία και ... καλλιγραφημένο πρόγραμμα του Δημήτρη Μεγαλίδη που, τότε, μαζί με το Γιάννη Νισύριο και μια κινηματογραφική 16άρα χύριζαν σκηνές του αγώνα. Από την ίδια παράσταση, ο Δημήτρης Μεγαλίδης έχει διασώσει τις δυο φωτογραφίες του κοινού που δημοσιεύσαμε στην αρχή....

Βιβλιογραφία

1. Περιοδικό «ΘΕΑΤΡΟ», Τόμος Θ', Τεύχος 53 -54, Σεπτέμβρης - Δεκέμβρης 1976
2. «Ιχνηλατώντας την Ιστορία». Συνέντευξη Φώτη Ροντογιάννη στον Κώστα Κοτζιούλα [https://www.giannena-gr/ihnilatontas%20tin%20istoria/120-Fotis-Rontogiannis-Laiki-Skini-8hs-Merarchias-Tou-ELAS-1944-45.aspx](https://www.giannena.gr/ihnilatontas%20tin%20istoria/120-Fotis-Rontogiannis-Laiki-Skini-8hs-Merarchias-Tou-ELAS-1944-45.aspx)
3. ΘΕΑΤΡΟ ΣΤΑ ΒΟΥΝΑ, ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα, 1980
- 4 ΤΟ ΒΟΥΡΓΑΡΕΛΙ ΤΖΟΥΜΕΡΚΩΝ, Κ. Πετρονικολός, Αθήνα, 1977

*Για την Εργογραφία του Γ. Κοτζιούλα μπορείτε να βρείτε αναλυτικές πληροφορίες στην εργασία του Σταμάτη Μερσινιά, Ιωάννινα, 2017, στο λινκ

<https://www.academia.edu/35040158/%CE%97%CE%95%CE%A1%CE%93%CE%9F%CE%93%CE%A1%CE%91%CE%A6%CE%99%CE%91%CE%A4%CE%9F%CE%A5%CE%93%CE%99%CE%A9%CE%A1%CE%93%CE%9F%CE%A5%CE%9A%CE%9F%CE%A4%CE%96%CE%99%CE%9F%CE%A5%CE%9B%CE%91%CE%A3%CE%A4%CE%91%CE%9C%CE%91%CE%A4%CE%97%CE%A3%CE%9C%CE%95%CE%A1%CE%A3%CE%99%CE%9D%CE%99%CE%91%CE%A3>,